

TEM raportteja

38/2013

Kotoutumisen kokonaiskatsaus 2013

Ramboll Management Consulting

Työllisyys- ja yrittäjyysosasto
23.10.2013

TYÖ- JA ELINKEINOMINISTERIÖ
ARBETS- OCH NÄRINGSMINISTERIET
MINISTRY OF EMPLOYMENT AND THE ECONOMY

ESIPUHE

Kotouttamispolitiikka on sisällöltään hyvin monialaista ja se koskettaa useita hallinnonaloja. Vaikka maahanmuuttajien työllistyminen on kotouttamispolitiikassa keskeinen tavoite, on tärkeää edistää ja seurata maahanmuuttajien kotoutumista myös muilla elämän osa-alueilla. Kotouttamispolitiikassa yleisenä tavoitteena on, että maahanmuuttajien elinolosuhteet keskeisillä osa-alueilla, kuten työllisyys, koulutus, osallistuminen, tulotaso ja asuminen, lähenevät koko väestön elinolosuhteita.

Työ- ja elinkeinoministeriö vastaa kotouttamispolitiikan ja hyvien etnisten suhteiden edistämisen valtakunnallisesta arvioinnista ja seurannasta. Seurannan tavoitteena on tuottaa tietoa ja tunnistaa kehittämistarpeita, joihin tulee etsiä ratkaisuja kotouttamispolitiikkaa sekä kotoutumista ja työllistymistä edistäviä palveluja ja toimenpiteitä kehittämällä. Seurannan toteuttamiseksi on kehitetty kotoutumisen, kotouttamisen ja etnisten suhteiden seurantajärjestelmä, joka koostuu maahanmuuttajille suunnatusta kyselytutkimuksesta (maahanmuuttajabarometri), kunnille ja työ- ja elinkeinotoimistoille (TE-toimistot) kohdennetuista palvelukyselyistä sekä maahanmuuttajien elinoloja kuvaavista tilastollisista indikaattoreista. Näiden eri osioiden sekä muun tutkimuksen ja seurannan kautta saadusta tiedosta on koottu tämä kokonaiskatsaus, jonka toimittamisesta on vastannut Ramboll Management Consulting Oy. Toimittajan työtä on ohjannut työ- ja elinkeinoministeriön asettama ohjausryhmä, jossa on ollut edustettuina maahanmuuttotutkimuksen, tilastoinnin sekä kunta- ja TE-palvelujen asiantuntijoita.

Tähän kokonaiskatsaukseen on koottu tietoa kotoutumisesta, kotouttamisesta ja etnisistä suhteista pohjautuen pääosin eri hallinnonalojen olemassa oleviin tietolähteisiin. Eri hallinnonaloilla tietoa kerätään kuitenkin eri taustamuuttujien pohjalta, joten tietoja tulkittaessa on muistettava, että kohdejoukko vaihtelee merkittävästi eri indikaattorien välillä. Erilaisten tilastojen ja kyselyiden tuottaman tiedon yleistäminen koskemaan kaikkia maahanmuuttajia on myös vaikeaa, sillä kotoutuminen on kuitenkin aina yksilöllinen prosessi ja siihen vaikuttavat sekä vastaanottava yhteiskunta että maahanmuuttajan tausta ja henkilökohtaiset ominaisuudet ja taidot. Toisilla kotoutuminen on nopeaa, toisilla se taas voi kestää vuosia, jopa koko elämän ajan.

Seurannan toimeenpanon edetessä on tullut esiin myös runsaasti kehittämistarpeita, joihin pyritään löytämään ratkaisuja jatkamalla seurannan kehittämistä yhteistyössä työ- ja elinkeinoministeriön ja muiden hallinnonalojen kanssa.

Kotoutumisen, kotouttamisen ja etnisten suhteiden kokonaiskatsaus tuotetaan nyt ensimmäistä kertaa, siksi joillakin raportissa esitetyillä tiedoilla on merkitystä vasta seurannan toistuessa ja havaintojen muodostaessa aikasarjoja, jotka kuvaavat kotoutumiseen liittyvää kehitystä.

Helsingissä 23.10.2013

TUIJA OIVO
Osastopäällikkö
Työ- ja elinkeinoministeriö

SISÄLTÖ

Tiivistelmä	5
1. Johdanto	6
2. Maahanmuuton ja maahanmuuttopolitiikan kehityksestä	8
3. Seurantajärjestelmästä	10
3.1 Seurantajärjestelmän indikaattorit	10
3.2 Seurantajärjestelmän omat tiedonkeruumenetelmät	13
4. Nykytila ja kehitys indikaattoreiden valossa	15
4.1 Maahanmuuttajien kotoutuminen	15
4.2 Osallistuminen työmarkkinoille	15
4.3 Yhteiskunnallinen osallistuminen	25
4.4 Turvallisuus	28
4.5 Syrjimättömyys	29
4.6 Kielitaito	30
4.7 Koulutus ja osaaminen	31
4.8 Sosio-ekonomiset tekijät	34
4.9 Terveys	39
4.10 Kantaväestön ja maahanmuuttajien väliset asenteet	41
4.11 Julkinen palvelujärjestelmä: palvelut ja toimenpiteet	42
4.11.1 Tukitoimenpiteet ja niiden vaikuttavuus	42
4.11.2 Lupaprosessit	45
4.11.3 Päivähoito	47
4.11.4 Esiopetus	48
4.11.5 Kielenopetus	50
4.11.6 Erityisopetus	50
5. Havaintoja kokonaisuudesta	53
Lähdeluettelo	56
Liite 1. MAAHANMUUTTAJIEN LUKUMÄÄRIÄ	58
Liite 2. INDIKAATTORIIN 2 LIITTYVÄT LIITEKUVAT	61
Liite 3. INDIKAATTORIIN 3 LIITTYVÄT LIITEKUVAT	66
Liite 4. INDIKAATTORIIN 4 LIITTYVÄT LIITEKUVAT	70
Liite 5. INDIKAATTORIIN 5 LIITTYVÄT LIITEKUVAT	75
Liite 6. INDIKAATTORIIN 16 LIITTYVÄT LIITEKUVAT	79
Liite 7. INDIKAATTOREIHIN 17 - 18 LIITTYVÄT LIITEKUVAT	82

KUVAT

Kuva 1. Seurantajärjestelmän osa-alueet ja indikaattorit	11
Kuva 2. Työllisyysasteen kehitys 2004–2012.	16
Kuva 3. Maahanmuuttajien ja ulkomaan kansalaisten työllisyysaste verrattuna koko väestöön vuonna 2010.	17
Kuva 4. Eri aikoina maahan muuttaneiden työllisyysaste 2010 verrattuna koko väestöön.	17
Kuva 5. Työllisyysaste 2010 verrattuna koko väestöön maahanmuuton ajankohdan ja lähtöalueen mukaan.	18
Kuva 6. Työllisyysasteen kehityksen seuranta maahanmuuttoajankohdan mukaan.	19
Kuva 7. Työttömyysasteen kehitys 2004–2012. Lähde: Maahanmuuton tilastokatsaus 2012, sisäasiainministeriö, 2013.	20
Kuva 8. Työttömyysaste verrattuna koko väestöön vuonna 2010.	21
Kuva 9. Työttömyysaste verrattuna koko väestöön vuonna 2010.	21
Kuva 10. Työttömyysaste verrattuna koko väestöön vuonna 2010.	22
Kuva 11. Työttömyysasteen kehityksen seuranta 1990–2010 maahantuloryhmittäin.	23
Kuva 12. Rasistisia piirteitä sisältävien rikosilmoitusten ja rikosepäilyjen määrä.	28
Kuva 13. Lukio: tutkintoon johtavan koulutuksen lopettaneiden osuus.	32
Kuva 14. Lukio: koulutussektorin koulutuksen keskeyttäneiden osuus.	33
Kuva 15. Ammatillinen koulutus: tutkintoon johtavan koulutuksen lopettaneiden osuus.	33
Kuva 16. Ammatillinen koulutus: koulutussektorin koulutuksen keskeyttäneiden osuus.	33
Kuva 17. Asuntokunnan käytettävissä oleva ekvivalentti rahatulo verrattuna kaikkien asuntokuntien käytettävissä olevaan ekvivalenttituloon.	35

Kuva 18. Käytettävissä oleva ekvivalentti rahatulo ELY-alueittain vuonna 2011.	36
Kuva 19. Neliötä asunnossa asukasta kohden maahanmuuttaja-asutokunnissa verrattuna kaikkien asutokuntien asumistiheyteen.	37
Kuva 20. Neliötä asunnossa asukasta kohden, ELY-alueittainen tarkastelu vuodelta 2011.	37
Kuva 21. Maahanmuuttaja-asutokuntien pienituloisuusaste (pienituloisten asutokuntien osuus kaikista ryhmän asutokunnista) verrattuna kaikkien asutokuntien pienituloisuusasteeseen.	38
Kuva 22. Pienituloisuusaste ELY-alueittain vuonna 2011.	39
Kuva 23. Aktivointiasteen kehitys.	43
Kuva 24. Kansalaisuusryhmittäin tarkasteltuna avoimilla työmarkkinoilla 6 kk toimenpiteen jälkeen.	45
Kuva 25. Oleskelulupien keskimääräinen käsittelyaika.	46
Kuva 26. Kansalaisuushakemuksien käsittelyajat.	47
Kuva 27. Maahanmuuttajataustaiset lapset kunnan päivähoitossa.	48
Kuva 28. Vieraskielisten esiopetukseen osallistuvien osuus kaikista esiopetukseen osallistuvista.	48
Kuva 29. Esiopetukseen osallistuvien vieraskielisten osuus vieraskielistä esikouluikäisistä.	49
Kuva 30. Oman äidinkielen opetukseen osallistuva vieraskieliset kaikista vieraskielisistä oppilaista.	50
Kuva 31. Vieraskielisten erityisopetusta saavien osuus kaikista erityisopetukseen osallistuvista.	51
Kuva 32. Vieraskielisten erityisopetusta saavien osuus kaikista erityisopetukseen osallistuvista.	51
Kuva 33. Alle 25-vuotiaiden osalta eri aikoina maahan muuttaneiden työllisyysaste 2010 verrattuna koko väestöön.	61
Kuva 34. Työllisyysaste 2010 verrattuna koko väestöön muuttoajankohdan ja sukupuolen mukaan.	61
Kuva 35. Työllisyysaste verrattuna koko väestöön 2010 sukupuolen, maahanmuuttoajankohdan ja lähtöalueen mukaan.	62
Kuva 36. Työllisyysaste vuonna 2010 ELY-alueittain.	62
Kuva 37. Alle 25-vuotiaiden työllisyysaste vuonna 2010 ELY-alueittain.	63
Kuva 38. Miesten työllisyysaste vuonna 2010 ELY-alueittain.	63
Kuva 39. Naisten työllisyysaste vuonna 2010 ELY-alueittain.	64
Kuva 40. Alle 25-vuotiaiden miesten työllisyysaste vuonna 2010 ELY-alueittain.	64
Kuva 41. Alle 25-vuotiaiden naisten työllisyysaste vuonna 2010 ELY-alueittain.	65
Kuva 42. Työllisyysasteen kehityksen seuranta 1990–2010 muuttoajankohdan ja sukupuolen mukaan tarkasteltuna.	66
Kuva 43. Työllisyysasteen kehityksen seuranta 1990–2010, alle 25-vuotiaat.	66
Kuva 44. Työllisyysasteen kehitys 1990–2010 lähtöalueen mukaan, maahan muuttaneet 1981–1990.	67
Kuva 45. Työllisyysasteen kehitys 1990–2010 lähtöalueen mukaan, maahan muuttaneet 1991–2000.	67
Kuva 46. Työllisyysasteen kehitys 1990–2010 lähtöalueen mukaan, maahan muuttaneet 2001–2004.	68
Kuva 47. Työllisyysasteen kehitys 1990–2010 lähtöalueen mukaan, maahan muuttaneet 2005–2008/2009*.	68
Kuva 48. Työllisyysaste 2009 ja 2010 samana vuonna maahan muuttaneilla.	69
Kuva 49. Työttömyysaste verrattuna koko väestöön vuonna 2010, alle 25-vuotiaat.	70
Kuva 50. Työttömyysaste verrattuna koko väestöön vuonna 2010 sukupuolen mukaan.	70
Kuva 51. Työttömyysaste verrattuna koko väestöön 2010 sukupuolen, maahanmuuttoajankohdan ja lähtöalueen mukaan.	71
Kuva 52. Työttömyysaste vuonna 2010 ELY-alueittain.	71
Kuva 53. Miesten työttömyysaste vuonna 2010 ELY-alueittain.	72
Kuva 54. Naisten työttömyysaste vuonna 2010 ELY-alueittain.	72
Kuva 55. Alle 25-vuotiaiden työttömyysaste vuonna 2010 ELY-alueittain.	73
Kuva 56. Alle 25-vuotiaiden miesten työttömyysaste vuonna 2010 ELY-alueittain.	73
Kuva 57. Alle 25-vuotiaiden naisten työttömyysaste vuonna 2010 ELY-alueittain.	74
Kuva 58. Työttömyysasteen kehityksen seuranta 1990–2010 maahantuloryhmittäin ja sukupuolittain tarkasteltuna.	75
Kuva 59. Työttömyysasteen kehityksen seuranta 1990–2010, alle 25-vuotiaat.	75
Kuva 60. Työttömyysasteen seuranta 1990–2010, maahan muuttaneet 1981–1990.	76
Kuva 61. Työttömyysasteen seuranta 2000–2010, maahan muuttaneet 1991–2000.	76

Kuva 62. Työttömyysasteen seuranta 2005–2010, maahan muuttaneet 2001–2004.....	77
Kuva 63. Työttömyysasteen seuranta 2008–2009, maahan muuttaneet 2005–2008/2009.	77
Kuva 64. Työttömyysasteen seuranta 2009 ja 2010 samana vuonna maahan muuttaneiden osalta.....	78
Kuva 65. Lopetti tutkintoon johtavan koulutuksen kokonaan vuonna 2010/2011, LUKIO.....	79
Kuva 66. Keskeytti koulutussektorin koulutuksen kokonaan vuonna 2010/2011, LUKIO.....	80
Kuva 67. Lopetti tutkintoon johtavan koulutuksen kokonaan vuonna 2010/2011, AMMATILLINEN KOULUTUS.....	80
Kuva 68. Keskeytti koulutussektorin koulutuksen kokonaan vuonna 2010/2011, AMMATILLINEN KOULUTUS.....	81
Kuva 69. Käytettävissä oleva ekvivalentti rahatulo vuonna 2011 ELY-alueittain..	82
Kuva 70. Neliötä asunnossa, vuonna 2011.	82
Kuva 71. Pienituloisuusaste vuonna 2011.	83

TAULUKOT

Taulukko 1. Maahanmuuttajien määrät eri perustein määriteltynä.	8
Taulukko 2. Indikaattorien sisältö ja tietolähde tiivistettynä.....	11
Taulukko 3 Vastausprosentit kansalaisuuskittain ja vastaustavoittain.	14
Taulukko 4. Vieraskieliset äänioikeutetut, ehdokkaat ja valitut kuntavaaleissa vuonna 2012.....	27
Taulukko 5. Ulkomaalaisten työmarkkinatilanne 3 ja 6 toimenpiteen jälkeen.	44
Taulukko 6. Avoimille työmarkkinoille sijoittuvat ulkomaan kansalaiset 3 ja 6 kk aktiivitoimenpiteen päättämisen jälkeen verrattuna Suomen kansalaisiin toimenpiteittäin.	44
Taulukko 7. Esiopetukseen osallistuvat vieraskieliset ELY-alueittain.	49
Taulukko 8. Erityisopetukseen osallistuvien vieraskielisten osuus vieraskielistä esikouluikäisistä ELY-alueittain.....	52
Taulukko 9. Alle 25-vuotiaiden maahanmuuttajien lukumäärät lähtöalueittain vuonna 1990.	58
Taulukko 10. Alle 25-vuotiaiden maahanmuuttajien lukumäärät lähtöalueittain vuonna 2000. ..	58
Taulukko 11. Alle 25-vuotiaiden maahanmuuttajien lukumäärät lähtöalueittain vuonna 2005. ..	58
Taulukko 12. Alle 25-vuotiaiden maahanmuuttajien lukumäärät lähtöalueittain vuonna 2008. ..	59
Taulukko 13. Alle 25-vuotiaiden maahanmuuttajien lukumäärät lähtöalueittain vuonna 2009. ..	59
Taulukko 14. Alle 25-vuotiaiden maahanmuuttajien lukumäärät lähtöalueittain vuonna 2010..	59
Taulukko 15. Maahanmuuttajien ja ulkomaankansalaisten lukumäärät (N) vuonna 2010 yhteensä ja iän (alle 25-vuotiaat) mukaan ELY-alueittain.	60
Taulukko 16. Vieraskielisten toisen asteen koulutuksen opiskelijalukumäärät (N:t) 20.9.2009 ELY-alueittain (käytetty keskeyttäneiden ja lopettaneiden laskennassa).	79

TIIVISTELMÄ

Tämän kokonaiskatsauksen tavoitteena on kotoutumisen, kotouttamisen ja etnisten suhteiden seurantarjestelmän mukaisesti kerätä yhteen seurannan eri osa-alueille määriteltyjen indikaattoreiden mukaiset tiedot ja arvioida näiden sekä muiden viimeaikaisten tutkimusten ja selvitysten perusteella kehitystä ja nykytilaa. Seurannan tarkoituksena on luoda yleiskuvaa koko yhteiskunnan kehityksestä ja maahanmuuttajien mahdollisuuksista osallistua aktiivisesti suomalaisen yhteiskunnan toimintaan. Lisäksi tarkastellaan tasa-arvoa, yhdenvertaisuutta sekä eri väestöryhmien välistä vuorovaikutusta.

Seurantarjestelmän indikaattorit on jaettu 11 osa-alueeseen eli julkiseen palvelujärjestelmään, kielitaitoon, koulutukseen ja osaamiseen, sosio-ekonomisiin tekijöihin, terveyteen, kantaväestön ja maahanmuuttajien välisiin suhteisiin, työmarkkinoille ja yhteiskunnalliseen osallistumiseen, turvallisuuteen, syrjimättömyyteen ja maahanmuuttajien kokemukseen kotoutumisesta.

Katsaus tuottaa tietoa päätöksentekoon ja erityisesti kotouttamispolitiikan kehittämiseen. Lisäksi katsausta voidaan hyödyntää valtion kotouttamisohjelman seurannassa. Valtion kotouttamisohjelman toimeenpanoa ja tavoitteiden toteutumista seurataan myös osana hallitusohjelman seurantaa. Katsaus laadittiin nyt ensimmäistä kertaa, joten kyse on samalla myös seurantatiedon raportoinnin testaamisesta. Katsauksen sisältöjä ja laadintatapaa kehitetään tästä katsauksesta saatujen kokemusten valossa. Indikaattoreiden mukaisten tietojen lisäksi tässä kokonaiskatsauksessa on pyritty huomioimaan myös muita relevantteja tietolähteitä, esimerkiksi muita hallinnon seurantarjestelmiä sekä viimeaikaista tutkimus- ja selvityskirjallisuutta.

Tarkasteltiinpa maahanmuuttajia syntyperän, kansalaisuuden tai äidinkielen perusteella on kokonaiskuva tietysti varsin moniulotteinen. Suomeen tullaan useista eri syistä, joista tärkeimmät ovat perhesyyt, opiskelu ja työ. Jo tämä lähtökohta tarkoittaa, että kotoutuminen ei ole yksiselitteinen ja suoraviivainen prosessi, joka toteutuisi kaikkien osalta samanlaisena. Elämäntilanteista riippuen esimerkiksi työelämään pääsy saattaa olla keskeisin yksittäinen kotoutumiseen vaikuttava asia, mutta toiselle kysymys ei välttämättä ole vuosiin ajankohtainen. Lainsäädännön ja poliittisten linjausten tasolla on pyritty jo vuosia pääsemään tilanteeseen, jossa kotoutumista tukevat toimet kohdistuvat yksilöllisiin tarpeisiin – ja kaikkiin maahanmuuttajiin tuloperusteesta riippumatta.

Maahantulon ajankohdalla ja maassaoloajan pituudella on merkitystä tarkasteltaessa työllisyyttä ja työttömyyttä. Suomessa vietetyn ajan myötä tänne muuttaneiden olosuhteet lähestyvät kantaväestön olosuhteita – niin työllisyyden, työttömyyden kuin tarkasteltujen eri sosio-ekonomisten tekijöiden kautta. Erot esimerkiksi asumisolosuhteissa ja tuloissa ovat merkittäviä, etenkin maahanmuuttoa seuraavina ensimmäisinä vuosina. Maahantulon ajoittuminen taloudelliseen taantumaan hidastaa ja vaikeuttaa kantaväestöä vastaavien olosuhteiden saavuttamista. Nuorten tilanne näyttäytyy erityisen ongelmallisena. Myös sukupuoliella ja lähtömaalla on merkitystä.

Syrjintää tapahtuu kohdistuen erityisesti EU:n ulkopuolelta tuleviin ei-länsimaalaisiin. Tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden lisääminen edellyttävät yhteiskunnassa edelleen ponnistelua. Niin ikään terveyseroja on sekä eri maahanmuuttajaryhmien välillä että suhteessa kantaväestöön. Laaja Maamu-tutkimus osoitti hyvin eri ryhmien hyvinkin erilaiset tilanteet. Samoin tutkimus osoitti palvelujärjestelmässä olevia puutteita ja heikkouksia. Vuonna 2012 toteutetun maahanmuuttajabarometrin vastaajien näkökulmasta Suomeen on kotouduttu melko hyvin. Erityisesti korostui turvallinen elinympäristö sekä vastaajien halu ja tarve tehdä töitä. Julkinen palvelujärjestelmä on 2000-luvulla monin tavoin pyrkinyt mukautumaan kasvaneisiin maahanmuuttajamääriin.

Kokonaisuudessaan seurannan mittareiden mukaiset tiedot antavat hyvän yleiskuvan siitä, että maahanmuuton kasvu ja monimuotoistuminen ovat muuttaneet ja muuttamassa yhteiskuntaa. Tarkasteltaessa maahanmuuttoa yleisesti on selvää, että maassaoloajan pidentyessä lähentyvät maahan tulleiden elinolosuhteet kantaväestöä, mutta erot tarkasteltaessa eri maahanmuuttajaryhmiä ovat osin suuria.

Lopussa esitetään havaintoja mittaristosta ja sen kehittämistarpeista.

1. JOHDANTO

Tämän kokonaiskatsauksen tavoitteena on kotoutumisen, kotouttamisen ja etnisten suhteiden seurantajärjestelmän mukaisesti kerätä yhteen seurannan eri osa-alueille määriteltyjen indikaattoreiden mukaiset tiedot ja arvioida näiden sekä muiden viimeaikaisten tutkimusten ja selvitysten perusteella kehitystä ja nykytilaa. Seurannan tarkoituksena on luoda yleiskuvaa koko yhteiskunnan kehityksestä ja maahanmuuttajien mahdollisuuksista osallistua aktiivisesti suomalaisen yhteiskunnan toimintaan. Lisäksi tarkastellaan tasa-arvoa, yhdenvertaisuutta sekä eri väestöryhmien välistä vuorovaikutusta.

Seurantajärjestelmän indikaattorit on jaettu 11 osa-alueeseen eli julkiseen palvelujärjestelmään, kielitaitoon, koulutukseen ja osaamiseen, sosio-ekonomisiin tekijöihin, terveyteen, kantaväestön ja maahanmuuttajien välisiin suhteisiin, työmarkkinoihin ja yhteiskunnalliseen osallistumiseen, turvallisuuteen, syrjimättömyyteen sekä maahanmuuttajien kokemukseen kotoutumisesta.

Katsaus tuottaa tietoa päätöksentekoon ja erityisesti kotouttamispolitiikan kehittämiseen. Lisäksi katsausta voidaan hyödyntää valtion kotouttamisohjelman seurannassa. Valtion kotouttamisohjelman toimeenpanoa ja tavoitteiden toteutumista seurataan myös osana hallitusohjelman seurantaa. Katsaus laaditaan nyt ensimmäistä kertaa, joten kyse on samalla myös seurantatiedon raportoinnin testaamista. Katsauksen sisältöjä ja laadintatapaa kehitetään tästä katsauksesta saatujen kokemusten valossa.

Kotoutumisen, kotouttamisen ja etnisten suhteiden seurannan indikaattorit laadittiin vuosina 2009 ja 2010. Indikaattoreiden määrittelyssä ja valinnassa tukeuduttiin pääasiassa eri hallinnonaloilla jo olemassa oleviin tiedonkeruutapoihin ja aiemmin seurattuihin indikaattoreihin. Indikaattorien määrittely tehtiin yhdessä eri hallinnonalojen asiantuntijoiden kanssa. Lisäksi samassa yhteydessä laadittiin kaksi erillistä seurantajärjestelmään kuuluvaa tiedonkeruun menetelmää eli kunnille ja TE-toimistoille suunnattu palvelukysely ja maahanmuuttajille suunnattu maahanmuuttajabarometri, joita pilotoitiin vuosina 2009 ja 2010. Indikaattoreiden, palvelukyselyn ja barometrin lisäksi seurannassa voidaan jatkossa toteuttaa erillisiä selvityksiä ja tutkimuksia esiin nousevista teemoista.

Maahanmuuttajat voidaan määritellä yleensä kolmen kriteerin avulla: kansalaisuuden, kielen ja syntymävaltion avulla. Koska hallinnossa ei ole ollut yhtä yhteistä määritelmää maahanmuuttajalle, eri indikaattoreissa tarkastelun kohteena ovat joko ulkomaan kansalaiset, vieraskieliset tai muualla kuin Suomessa syntyneet. Tietoja tulkittaessa on pidettävä mielessä, että kohdejoukko vaihtelee eri indikaattoreiden välillä. Esimerkiksi useassa indikaattorissa tietolähteenä käytetty maahanmuuttajabarometri kohdistui vuonna 2012 tiettyjä kansalaisuuksia edustaneisiin ja Suomessa 3-5 vuotta asuneisiin maahanmuuttajiin, kun taas vaikkapa TE-toimistojen tietoihin perustuvat mittarit kuvaavat TE-toimistojen asiakkaina olleiden kaikkien ulkomaalaisten tilannetta.

Usean indikaattorin kohdalla tietolähteenä on Tilastokeskuksen työ- ja elinkeinoministeriölle erikseen tätä seurantajärjestelmää varten toimittama pitkäaikaista seurantaa tukeva tilastoaineisto. Tilastokeskuksen toimittamassa aineistossa maahanmuuttajaksi on määritelty henkilö, joka täyttää kaikki seuraavat ehdot:

- Henkilö on syntynyt ulkomailla
- Henkilö on muuttanut Suomeen vuosina 1981–2009 (tai uudempi vuosi päivitettyissä aineistoissa)
- Henkilö ei ole suomen-, ruotsin- tai saamenkielinen
- Henkilö ei ole ollut Suomen kansalainen maahanmuuttovuoden lopussa.

Mikäli henkilöllä on useita maahanmuuttoajankohtia eli hän on muuttanut maiden välillä useaan kertaan tarkastelujakson aikana, on maahanmuuttoajankohdaksi valittu niistä ensimmäinen. Yllä esitelty määritelmä tehtiin indikaattoreiden laadinnan yhteydessä vuosina 2009 ja 2010, ja se perustui aiempaan kehittämistyöhön.¹ Maahanmuuttajan määritelmä ei edelleenkaan eri hallinnonalojen kesken ole vakiintunut. Kehittämistyötä tältä osin tehdään parhaillaan.

Indikaattoreiden mukaisten tietojen lisäksi tässä kokonaiskatsauksessa on pyritty huomioimaan myös muita relevantteja tietolähteitä, esimerkiksi muita hallinnon seurantajärjestelmiä sekä viimeaikaista tutkimus- ja selvityskirjallisuutta.

Indikaattorien läpikäynnin jälkeen esitetään kokonaishavaintoja kotoutumisesta, kotouttamisesta ja etnisistä suhteista sekä jatkokehittämisen tueksi myös havaintoja mittaristosta ja sen toimivuudesta. Lisäksi tämän raportin liitteissä on lisätietoja indikaattoreista.

¹ FCG Efeko Oy, Väestöliitto, Väestöntutkimuslaitos (2009). Kotoutumisen, kotouttamisen ja etnisten suhteiden seuranta ja arviointi Suomessa (Puikot-loppuraportti).

Tämä kokonaiskatsaus on laadittu työ- ja elinkeinoministeriön toimeksiannosta maaliskuu- ja lokakuun välillä 2013. Työtä ohjanneessa ohjausryhmässä toimivat Kristina Stenman (TEM), Marja Rantakaulio (TEM), Matti Sihto (TEM), Paula Karjalainen (TEM), Liisa Larja (Tilastokeskus), Annika Forsander (Helsingin kaupunki) ja Pasi Saukkonen (Cupore). Ohjausryhmä kokoontui katsauksen laadinnan yhteydessä kolme kertaa. Lisäksi järjestettiin asiantuntijatyöpaja 3.6.2013 sekä kuultiin laajaa asiantuntijajoukkoa ohjausryhmän kokouksessa 25.9.2013.

2. MAAHANMUUTON JA MAAHANMUUTTOPOLITIIKAN KEHITYKSESTÄ

Maahanmuuttajien määrä Suomessa on lisääntynyt viimeisen 20 vuoden aikana huomattavasti.² Tilastokeskuksen mukaan ulkomailta Suomeen muutti vuoden 2012 aikana 31 280 henkeä, joista ulkomaan kansalaisia oli 23 334. Määrä on 1 800 edellisvuotta suurempi ja suurin luku itsenäisyyden aikana.

Ulkomaan kansalaisia oli Suomessa vuoden 2012 lopussa kaikkiaan 195 511 henkilöä. Ulkomaan kansalaisten osuus oli 3,6 % väestöstä. Vieraskielisiä oli vuoden 2012 lopussa 266 949 henkilöä eli 4,9 % koko väestöstä. Maakunnittain tarkasteltuna vieraskielisten osuus oli korkein Uudellamaalla (9,3 %), Ahvenanmaalla (6,1 %) ja Varsinais-Suomessa (5,1 %). Vieraskielisten osuus väestöstä oli matalin Etelä Pohjanmaalla (1,6 %) ja Pohjois-Pohjanmaalla (1,9 %). Maahanmuuton määrällinen keskittyminen on voimakasta. Pääkaupunkiseudun asukkaista 11,8 % oli vieraskielisiä. Syntymämaan perusteella tarkasteltaessa Suomessa asui vuoden 2012 lopussa 285 471 ulkomailla syntynyttä henkilöä.

Eri perustein tarkastellut maahanmuuton ryhmät ovat osin päällekkäisiä ja osin toisiaan pois sulkevia.³ Syntymämaa on pysyvin näistä määrittelyistä, mutta esimerkiksi palveluiden järjestämisen näkökulmasta vieraskielisyys on keskeinen tarkastelunäkökulma.

Taulukko 1. Maahanmuuttajien määrät eri perustein määriteltynä.

Väestö 31.12.2012 yhteensä 5 426 674							
Suomen kansalaisuus 5 231 163				Ulkomaan kansalaisuus 195 511			
Syntymämaa Suomi 5 122 578		Syntymämaa ulkomaat 108 585		Syntymämaa Suomi 18 625		Syntymämaa ulkomaat 176 886	
Äidinkieli		Äidinkieli		Äidinkieli		Äidinkieli	
Suomi 4 817 984	Muu kieli 23 978	Suomi 41 157	Muu kieli 60 112	Suomi 4 628	Muu kieli 12 593	Suomi 3 079	Muu kieli 170 266
Ruotsi 278 783		Ruotsi 7 268		Ruotsi ja saame 1 404		Ruotsi 3 525	
Saame 1 833		Saame 48				Saame 16	
Yht. 5 098 600		Yht. 48 473		Yht. 6 032		Yht. 6 620	

Vaikka maahanmuuttajien määrä ja osuus väestöstä miten tahansa tarkasteltuna on kasvanut nopeasti, ero esimerkiksi muihin Pohjoismaihin on edelleen huomattava. Valtaosa Suomen maahanmuuttajista on kotoisin lähialueilta. Syntymämaan mukaan tarkasteltuna suurimmat ryhmät ovat entisen Neuvostoliiton alueella syntyneet sekä Ruotsissa että Virossa syntyneet. Kansalaisuussittain tarkasteltuna suurimmat ryhmät ovat Viron, Venäjän ja Ruotsin kansalaiset. Kielen perusteella suurimmat ryhmät ovat venäjän, viron ja somalin kieltä puhuvat. 1990-luvulla ja 2000-luvun alussa Suomeen muuttaneista enemmistön arvioidaan tulleet maahan perhesyistä. Vuosien 2006–2010 osalta EU:n ulkopuolelta lähtöisin olevat ovat tulleet maahan pääasiassa työperusteisesti, perhesyistä tai opiskelemaan. Esimerkiksi vuoden 2012 osalta myönnettyistä oleskeluluvista perhesiteen perusteella myönnettiin 34 %, opiskelun perusteella 32 % ja työnteon perusteella 29 %.

Pohjoismaalaiset eivät tarvitse oleskelulupaa toisissa Pohjoismaissa, joten heidän maahanmuuttoperustettaan ei voida tilastoida. Muut EU/ETA-maan tai Sveitsin kansalaiset eivät myöskään tarvitse oleskelulupaa, mutta heidän on rekisteröitävä oleskeluoikeutensa viimeistään kolmen kuukauden jälkeen. Esimerkiksi vuonna 2011 Suomeen muutti noin 13 600 EU:n kansalaista, jotka rekisteröivät oleskelunsa. Tilapäisesti Suomessa arvioidaan olevan töissä noin 50 000 EU:n kansalaista.⁴

² Tämän kappaleen tiedot perustuvat maahanmuuton vuosikatsaukseen vuodelta 2012, sisäasiainministeriö, 2013.

³ Katso ulkomailla syntyneiden, ulkomaan kansalaisten ja vieraskielisten luokittelujen päällekkäisyyksistä ja eroista esimerkiksi Tuomas Martikainen, Pasi Saukkonen ja Minna Säävälä (toim.) Muuttajat: Kansainvälinen muuttoliike ja Suomalainen yhteiskunta, Gaudeamus, 2013, s. 41-45.

⁴ Valtioneuvoston periaatepäätös Maahanmuuton tulevaisuus 2020 -strategia, kesäkuu 2013.

Suomesta lähtömuutto oli pitkään tänne suuntautunutta tulomuuttoa suurempaa, mutta nykyiseltään muuttoliikkeen vaikutus Suomen väestönkasvuun on keskeinen. Esimerkiksi vuonna 2012 vieraskielisten osuus koko maan väestönlisäyksestä oli 87 %. Maahanmuuttajat ovat ikärakenteeltaan selvästi kantaväestöä nuorempia. Maahanmuutto on noussut jo luonnollista väestönkasvua kaksi kertaa merkittävämmäksi tekijäksi väestönlisäyksessä. Maahanmuutto on usealla alueella joko dynaamisin tai ainoa väestönkehityksen positiivinen osatekijä.⁵

Maailmanlaajuisesti tarkasteltaessa kansainvälinen muuttoliike itsessään myös muuttuu. Muuttavien ihmisten vuosittainen kokonaismäärä on kasvanut, mutta samalla perinteiset "siirtolaisuuspolut" ovat osin hävinneet ja osin monipuolistuneet. "Valtioita ei voi enää helposti jakaa maastamuuttomaihin, kauttakulkumaihin ja maahanmuuttomaihin, vaan monet maat ovat kaikkea tätä samanaikaisesti."⁶ Maastamuutot ja maahanmuutot eivät myöskään ole yhtä pysyviä kuin ennen, vaan yhä tyypillisempää on muuttaminen eri maiden välillä sekä paluumuuttaminen. Esimerkiksi Suomeen tulevista maahanmuuttajista jopa kolmasosa lähtee maasta kymmenen vuoden sisällä tänne muutosta.⁷

Suomen maahanmuuttopolitiikka on kehittynyt paljon viimeisen kahdenkymmenen vuoden aikana. 1990-luvulla lainsäädännön kehittämisen yhteydessä integraatio käännettiin suomeksi kotoutumiseksi ja integraatiopolitiikka kotouttamiseksi tarkoituksena tehdä eroa integraatioon liitettyihin sulautumisen ja oman identiteetin menettämisen mielikuviin.⁸ Maahanmuuttopolitiikassa on ollut 2000-luvulla keskeisellä sijalla kotoutumisen kaksisuuntaisuus eli käsitys, ettei kyse ole vain maahanmuuttajien sopeutumisesta, vaan myös kantaväestön sopeutumisesta muuttuvaan yhteiskuntaan. Aiemman humanitaarisiin kysymyksiin painottuvan politiikan rinnalla alettiin 2000-luvun alkupuolella korostaa aktiivista työperusteista maahanmuuttoa.

Käytännössä perustuslain perusoikeussäännökset, EU:n lainsäädäntö ja Suomen ratifioimat kansainväliset sopimukset myös määrittävät maahanmuuttopolitiikkaa. Ensimmäinen kotouttamista koskeva lainsäädäntö tuli voimaan 1999. Nykyinen kotoutumislaki astui voimaan syyskuussa 2011. Kotoutumislain mukainen valtion kotouttamisohjelma hyväksyttiin kesällä 2012.

Nykyisen hallituksen hallitusohjelmassa tavoitteeksi määritellään maahanmuuttopolitiikka, joka tukee suvaitsevan, turvallisen ja moniarvoisen yhteiskunnan rakentamista sekä lisää Suomen kansainvälistä kilpailukykyä. Valtion kotouttamisohjelmassa tarkastellaan maahanmuuttajaväestön tarpeita kaikilla politiikan aloilla, etenkin työllisyys-, koulutus-, asumis- sekä sosiaali- ja terveyspalveluissa. Vuoteen 2015 ulottuvassa ohjelmassa keskeinen tavoite on maahanmuuttajien osallisuuden lisääminen. Lisäksi hiljattain hyväksytyssä Maahanmuuton tulevaisuus 2020-strategiassa puolestaan määritellään tavoitteita kolmen eri suuntaviivan osalta. Suuntaviivoina ovat "Suomi on turvallisesti avoin", "Jokainen löytää paikkansa" ja "Moninaisuus on arkea".⁹ Strategian toimeenpano-ohjelma laaditaan syksyllä 2013.

⁵ Timo Aro, Mitä voidaan oppia muiden kuntien ja alueiden maahanmuuttostrategioista ja -ohjelmista? Uudenmaan ELY-keskus, 2013, s. 6-7.

⁶ Tuomas Martikainen, Pasi Saukkonen ja Minna Säävälä, Johdanto: Suomi muuttuu kun Suomeen muutetaan teoksessa Tuomas Martikainen, Pasi Saukkonen ja Minna Säävälä, Muuttajat: Kansainvälinen muuttoliike ja suomalainen yhteiskunta, Gaudeamus, 2013, s. 13.

⁷ Linnanmäki, 2007 ja Karvinen, 2009. Ks. myös Annika Forsander, Maahanmuuttajien sijoittuminen työelämään, teoksessa Martikainen, Saukkonen ja Säävälä, 2013.

⁸ Pasi Saukkonen, Erilaisuuksien Suomi; Vähemmistö- ja kotouttamispolitiikan vaihtoehdot, 2013, s. 66.

⁹ Valtioneuvoston periaatepäätös Maahanmuuton tulevaisuus 2020-strategia, kesäkuu 2013.

3. SEURANTAJÄRJESTELMÄSTÄ

3.1 Seurantajärjestelmän indikaattorit

Kotoutumisen, kotouttamisen ja etnisten suhteiden seurantajärjestelmän kehittäminen on perustunut pitkäaikaiseen pyrkimykseen tiedon keräämisen systematisoinnista ja säännöllisestä analysoinnista.¹⁰ Tavoitteena on kotouttamispolitiikan kehittäminen määrällisiin ja laadullisiin tietoihin perustuen.

Seurantajärjestelmän indikaattorit määriteltiin vuosina 2009 ja 2010. Indikaattorien kehittämistyötä on tehty myös EU-tasolla ja useissa muissa maissa. Suomessa kehittämistyön lähtökohtina pidettiin sitä, että indikaattorien määrän on oltava kohtuullinen, indikaattoreiden tulee perustua pääasiassa olemassa oleviin tietolähteisiin ja niiden edelleen kehittämiseen, ja indikaattoreiden mukaisten tietojen tulee olla säännöllisesti kerättävissä kohtuullisilla kustannuksilla. Indikaattoreiden määrittelyn yhteydessä seurattiin myös tuolloista EU-tason indikaattorien kehittämistä¹¹. Indikaattorien laadinnan yhteydessä vuosina 2009 ja 2010 tarkasteltiin myös Migrant Integration Policy Indexin (MIPEX) kansainvälisen seurannan indikaattoreita sekä OECD:n Migration Outlook – seurantaa. Lisäksi tarkasteltiin tarkemmin eräiden maiden indikaattoreita sekä muutamien Suomen kaupunkien paikallistason indikaattoreita.

Seurantajärjestelmän osa-alueet ja indikaattorit määriteltiin siten, että ne muodostaisivat tavaltaan jatkumon, joka alkaa julkisen sektorin toteuttamista toimenpiteistä ja päättyy tuloksiin ja vaikutuksiin. Indikaattorit perustuvat siis käsitykseen toimenpiteiden, tulosten ja vaikutusten välisistä syy- ja seuraussuhteista. Tietysti osa-alueiden välillä on todellisuudessa monenlaisia keskinäisiä kytkentöjä, esimerkiksi sosio-ekonomiset tekijät vaikuttavat terveyteen, työmarkkinoille osallistuminen heijastuu sosio-ekonomisiin tekijöihin sekä kielitaito, koulutus ja osaaminen puolestaan työmarkkinoille osallistumiseen. Osa-alueita ei sinänsä olekaan järkevää katsoa vain tarkasti rajattuina yksittäisinä asioina, vaan ennemmin pyrkiä muodostamaan osa-alueiden perusteella kokonaiskuva.

Mittarit pyrkivät ensisijaisesti kuvaamaan laajasti koko yhteiskunnan kehitystä, ei niinkään viranomaistoimenpiteiden onnistumista. Kyse on sekä kantaväestön että eri maahanmuuttajaryhmien vuorovaikutuksesta ja muutoksista, joihin viranomaistoimenpiteillä on rajallisesti mahdollisuuksia vaikuttaa.

Seurantajärjestelmän osa-alueet ovat:

- Maahanmuuttajien kotoutuminen
- Osallistuminen työmarkkinoille
- Yhteiskunnallinen osallistuminen
- Turvallisuus
- Syrjimättömyys
- Kielitaito
- Koulutus ja osaaminen
- Sosio-ekonomiset tekijät
- Terveys
- Kantaväestön ja maahanmuuttajien väliset asenteet
- Julkinen palvelujärjestelmä

Näille yhdelletoista osa-alueelle määriteltiin yhteensä 29 indikaattoria, jotka esitetään kuvassa 1.

¹⁰ Kehittämistyötä on kuvattu mm. Puikot-loppuraportissa vuodelta 2009. Seurannan kehittämistä on käsitelty mm. voimassa olevan kotoutuslain valmistelun yhteydessä, valtion kotouttamisohjelmassa, hallituksen maahanmuuttopoliittisessa ohjelmassa, etnisten suhteiden ja kotouttamisen puiteohjelmassa, Accenture Oy:n toteuttamassa vaikuttavuus selvityksessä ja sektoritutkimuksen neuvottelukunnan maahanmuuttajien integroitumista koskevassa selvityksessä.

¹¹ EU:n seurantajärjestelmä on nykymuodossaan temaatteisesti jaettu seuraaviin osa-alueisiin: työllisyys, koulutus, sosiaalinen inklusio, aktiivinen kansalaisuus (active citizenship) ja vastaanottava yhteiskunta (welcoming society). Sisällöllisesti Suomen mittaristo on samankaltainen, mutta ei täysin yhtenevä. Tämän raportin loppuluvussa otetaan kantaa mittariston kehittämiseen myös tästä näkökulmasta. Euroopan komissio, Using EU Indicators of Immigrant Integration, 2013.

http://ec.europa.eu/ewsi/en/resources/detail.cfm?ID_ITEMS=37216

Kuva 1. Seurantajärjestelmän osa-alueet ja indikaattorit

Kuten aiemmin jo todettiin, indikaattorit mittaavat osin eri kohderyhmiä, minkä seurauksena eri indikaattoreiden kokonaistulkinta ei ole pulmatonta. Seurannan ideana on tarkastella kehitystä ajassa eli seurantatiedon ilmaisemia trendejä, ja tässä katsauksessa esitetyt tiedot ovat joiltain osin vasta ensimmäisiä "mittauspisteitä". Taulukossa 2 esitetään tiiviisti kunkin indikaattorin nimi, mittauksen kohde ja tietolähde sekä huomioita tiedon saatavuuteen ja tulkintaan liittyen.

Taulukko 2. Indikaattorien sisältö ja tietolähde tiivistettynä.

Indikaattori	Mittauksen kohde	Tietolähde	Huomioita
1.Kokemus kotoutumisesta ja viihtymisestä	Maahanmuuttajabarometrin kohderyhmä): vuoden 2012 osalta 3-5 vuotta Suomessa olleet Venäjän, Viron, Thaimaan, Kiinan, Irakin, Somaalian ja Turkin 18 – 75 – vuotiaat kansalaiset.	Maahanmuuttajabarometri (2012)	Barometrin rajoitteet (esitetty kohdassa 3.2.) Kysymystä ei kysytä suoraan.
2.Työllisyysaste verrattuna koko väestöön	Ulkomaan kansalaiset Maahanmuuttajat (seuranta varten tehdyn määritelmän mukaan)	Tilastokeskus, työsäkäyntitilasto (Huomio: virallinen työllisyys- ja työttömyysaste lasketaan työvoimatutkimuksen tiedoista. Tämän katsauksen laadinnassa käytettävissä oli työsäkäyntitilaston aineisto,)	Neljä "maahanmuuttaja-kohorttia": 1) 1980-luvulla muuttaneet 2) 1990-luvulla muuttaneet 3) 2000-2004 muuttaneet 4) 2005-2007 muuttaneet Sukupuolittain Alle 25-vuotiaat Lähtömaaryhmittäin
3.Työllisyysasteen seuranta (kehitys)	Ulkomaan kansalaiset Maahanmuuttajat (seuranta varten tehdyn määritelmän mukaan)	Tilastokeskus, työsäkäyntitilasto	Kuten yllä
4.Työttömyysaste verrattuna koko väestöön	Ulkomaan kansalaiset	Tilastokeskus, työsäkäyntitilasto	Kuten yllä

	Maahanmuuttajat (seuranta varten tehdyn määritelmän mukaan)	(Huomio: virallinen työllisyys- ja työttömyysaste lasketaan työvoimatutkimuksen tiedoista. Tämän katsauksen laadinnassa käytettävissä oli työssäkäyntitilaston aineisto,)	
5.Työttömyysasteen seuranta (kehitys)	Ulkomaan kansalaiset Maahanmuuttajat (seuranta varten tehdyn määritelmän mukaan)	Tilastokeskus, työssäkäyntitilasto	Kuten yllä
6.Kokemus sijoittumisesta koulutusta vastaavaan työhön	Maahanmuuttajabarometrin kohderyhmä	Maahanmuuttajabarometri (2012)	Barometrin rajoitteet (esitetty kohdassa 3.2.)
7.Tietoisuus äänioikeudesta	Maahanmuuttajabarometrin kohderyhmä	Maahanmuuttajabarometri (2012)	Barometrin rajoitteet (esitetty kohdassa 3.2.)
8.Kokemus osallisuudesta	Maahanmuuttajabarometrin kohderyhmä	Maahanmuuttajabarometri (2012)	Barometrin rajoitteet (esitetty kohdassa 3.2.) Kysymystä ei kysytä suoraan.
9.Maahanmuuttajataustaiset kunnanvaltuutetut suhteessa maahanmuuttajataustaiseen väestöön kunnassa	Kunnat	Tilastokeskus, kunnallisvaalit Kunnille suunnattu palvelukysely	
10.Suomessa olonsa turvalliseksi tuntevien osuus	Maahanmuuttajabarometrin kohderyhmä	Maahanmuuttajabarometri (2012)	Barometrin rajoitteet (esitetty kohdassa 3.2.)
11.Poliisin tietoon tulleiden rasisististen rikosepäilyjen määrä	Rasismia kokeneet rikosilmoitusten tekijät	Poliisiammatti- korkeakoulun viharikosseuranta	
12.Syrjintää kokeneiden osuus	Maahanmuuttajabarometrin kohderyhmä	Maahanmuuttajabarometri (2012)	Barometrin rajoitteet (esitetty kohdassa 3.2.)
13. YKI keskitason testissä taitotason 3 saavuttamisaika maahantulosta ja kielikoulutuksen aloittamisesta	Testiin osallistuneet	Tietoa ei ollut käytettävissä	
14.Oma arvio kielitaidon riittävyydestä ja vaikutuksesta työllistymiseen	Maahanmuuttajabarometrin kohderyhmä	Maahanmuuttajabarometri (2012)	Barometrin rajoitteet (esitetty kohdassa 3.2.) Kysymystä ei kysytä suoraan.
15.Toisen asteen koulutukseen suoraan peruskoulun jälkeen siirtyvien ja ei välittömästi jatkavien oppilaiden osuudet koko oppilasmäärästä (9.luokalta valmistuneista)	Peruskoulun 9. luokalta valmistuneet vieraskieliset	Tietoa ei ollut käytettävissä	
16. Oman koulutussektorin piirissä keskeyttäneiden ja tutkintoon johtavan koulutuksen kokonaan lopettaneiden oppilaiden osuudet koko oppilasmäärästä (toinen aste ja peruskoulu)	Keskeyttäneet ja lopettaneet vieraskieliset	Tilastokeskus, koulutuksen keskeyttäminen; Opetushallitus, koulutuksen tilastollinen vuosikirja Tietoa ei ollut käytettävissä peruskoulun osalta	
17. Asuntokunnan käytettävissä oleva ekvivalentti rahatulo verrattuna kaikkien asuntokuntien käytettävissä olevaan ekvivalenttituloon	Maahanmuuttajasukuntat	Tilastokeskus, tulonjaon kokonaistilasto	Ekvivalenttitulo: Asuntokunnan käytettävissä oleva tulo jaettuna asuntokunnan kuluksyksikköluvulla
18. Neliöitä asunnossa asukasta kohden maahanmuuttajasukunnissa verrattuna kaikkien asuntokuntien asumistiheyteen	Maahanmuuttajasukuntat	Tilastokeskus, asunnot ja asuinolo	

19. Maahanmuuttaja-asuntokuntien pienituloisuusaste verrattuna kaikkien asuntokuntien pienituloisuusasteeseen	Maahanmuuttaja-asuntokunnat	Tilastokeskus tulonjaon kokonaistilasto	
20. Positiivisesti kantaväestöön ja muihin maahanmuuttajiin suhtautuvien osuus maahanmuuttajissa	Maahanmuuttajabarometrin kohderyhmä	Maahanmuuttajabarometri (2012)	Barometrin rajoitteet (esitetty kohdassa 3.2.) Kysymystä ei kysytty suoraan.
21. Kantaväestön ja maahanmuuttajien välisen vuorovaikutuksen määrä	Maahanmuuttajabarometrin kohderyhmä	Maahanmuuttajabarometri (2012)	Barometrin rajoitteet (esitetty kohdassa 3.2.)
22. Toimenpiteiden määrä suhteessa toimenpiteissä oleviin ja työttömiin (aktivointiaste)	TE-toimiston asiakkaina olevat ulkomaan kansalaiset	TEM, työssäkäyntitilasto ja työnhakijarekisteri	
23. Aktiivitoimenpiteiden päättäneiden ulkomaan kansalaisten sijoittuminen	TE-toimiston asiakkaina olevat ulkomaan kansalaiset	TEM, työssäkäyntitilasto ja työnhakijarekisteri	
24. Työntekijöiden ja opiskelijoiden oleskelulupien keskimääräinen käsittelyaika	Oleskelulupia anoneet	Maahanmuuttovirasto	
25. Kansalaisuushakemusten keskimääräinen käsittelyaika	Kansalaisuutta hakeneet	Maahanmuuttovirasto	
26. Kunnan järjestämässä päivähoitossa olevien maahanmuuttajataustaisten lasten osuus kaikista 1-5-vuotiaista maahanmuuttaja-taustaisista lapsista verrattuna kaikkien päivähoitossa olevien lasten osuuteen kaikista 1-5-vuotiaista lapsista	Maahanmuuttaja-taustaiset lapset	THL:n ikääntyneiden, vammaisten, sosiaalisen luototuksen ja lasten päivähoiton tilastokysely	Maahanmuuttajia ei määritellä selkeästi kansalaisuuden, syntyperän tai kielen perusteella, vaan käsitteellä maahanmuuttajataustainen.
27. Esiopetukseen osallistuvien vieraskielisten osuus kaikista esiopetukseen osallistuvista ja osuus kaikista vieraskielisistä esikouluikäisistä	Vieraskieliset esiopetukseen osallistuvat	Tilastokeskus, esi- ja peruskouluopetus	
28. Oman äidinkielen opetusta saavat oppilaat suhteessa opetuksessa olevien vieraskielisten lasten määrään	Vieraskieliset oppilaat	Opetushallitus, koulutuksen tilastollinen vuosikirja	
29. Eriyisopetusta saavien vieraskielisten osuus kaikista erityisopetukseen osallistuvista	Vieraskieliset oppilaat	Tilastokeskus, erityisopetus	

3.2 Seurantajärjestelmän omat tiedonkeruumenetelmät

Seurantajärjestelmää varten kehitetyillä kunnilla ja TE-toimistoilla suunnatuilla palvelukyselyillä on kartoitettu ja arvioitu maahanmuuttajien saamia palveluja ja niiden toimivuutta. Maahanmuuttajabarometrin avulla puolestaan on kerätty maahanmuuttajien omia näkemyksiä ja kokemuksia eri kotouttamisen toimenpiteistä ja niiden vaikutuksista, palveluiden käytöstä, osallisuudesta ja etnisistä suhteista. Kuten edellä on esitetty vuonna 2012 toteutetut palvelukyselyt ja maahanmuuttajabarometri toimivat tämän kokonaiskatsauksen tietolähteinä tiettyjen indikaattoreiden osalta. Näiden tiedonkeruun tuloksista on raportoitu tarkemmin erikseen.¹²

Vuonna 2012 maahanmuuttajabarometrin kohderyhmän muodostivat Suomessa asuvien suurimpien kansalaisuusryhmien eli Venäjän, Viron, Thaimaan, Kiinan, Irakin, Somalian ja Turkin kansalaiset (kansalaisuusryhmien valintaperusteena oli ryhmän koko). Otos suoritettiin Suomeen vuosina 2007–2009 muuttaneiden 18–75-vuotiaiden joukosta. Työ- ja elinkeinoministeriö toimitti Väestörekisterikeskukseen tietopyynnön, jossa se pyysi yhteensä 2 750 henkilön satunnaisotoksen niin, että Venäjän ja Viron kansalaisia on kutakin yhteensä 500 henkilöä ja muiden maiden kansalaisia kutakin 350 henkilöä. Nykyinen kotoutumislaki astui voimaan syyskuussa 2011 laajentaen lain soveltamisalaa kaikkiin maahanmuuttajiin, mutta maahanmuuttobarometriin vastanneita on ennen syksyä 2011 kohdeltu aiemmin voimassa olleen lain mukaisesti.

Barometrikyselyyn oli mahdollista vastata joko postitse lähetetyn omakielisen paperikyselyn tai TEM:n sivuilla olleen sähköisen kyselyn kautta. Myös sähköinen kysely oli saatavilla kaikilla seitsemällä kielellä. Lisäksi omakieliset haastattelijat soittivat niille kohderyhmän jäsenille, joiden puhelinnumero oli saatavilla numerohakupalveluiden kautta. Kyselyiden lähettämisen jälkeen

¹² <http://www.tem.fi/julkaisut>.

kurdinkielisiltä Irakin kansalaisilta tuli palautetta, jossa he toivoivat kyselyä myös kurdin kielellä. TEM käännätti saatekirjeen ja kyselylomakkeen kurdin kielelle ja postitti kurdinkielisen saatekirjeen Irakin kurdinkielisille. Kurdinkielistä kyselylomaketta ei ehditty painaa paperille, vaan se liisättiin barometrin Internet-sivulle. Kurdinkielistä haastattelijaa ei yrityksistä huolimatta löydetty. Näin ollen arabiankielinen haastattelija soitti myös kurdinkielisille ja pyrki motivoimaan heitä vastaamaan esimerkiksi kurdinkieliseen sähköiseen kyselyyn. Osa kurdinkielisistä suostui arabiankieliseen puhelinhaastatteluun.

Barometrin tulokset kuvaavat ensi vaiheen kotoutumista eli vastaajat ovat olleet Suomessa 3–5 vuotta valittujen kansalaisuusryhmien osalta – vastaukset eivät siis kuvaa kaikkien maahanmuuttajien näkemyksiä eivätkä esimerkiksi Suomessa pidempään jo olleiden samojen kansalaisuuksien edustajien näkemyksiä. Ajanjakso määriteltiin nykyisen kotoutumislain mukaisesti 3–5 vuodeksi eli ajanjaksoksi, jolloin voidaan toteuttaa erityisiä kotoutumista edistäviä toimenpiteitä.

Kriteerit täyttäneitä vastauksia saatiin lopulta 584 (paperikysely) + 331 (sähköinen kysely ja puhelinhaastattelut) eli yhteensä 915 kappaletta. Vastausprosentiksi muodostui 34 %. Koko vastaajajoukon vastausten osalta virhemarginaali on 3,2 %. Virhemarginaali on tätä suurempi niissä kysymyksissä, joissa vastaajamäärä on alhaisempi.

Maahanmuuttajabarometrin vastaajista oli naisia peräti 62 % ja miehiä vastaavasti vain 38 %. Vastaajista 42 % työskenteli kokopäivätyössä palkansaajana. Barometriin vastanneista hieman suurempi osuus kuului työvoimaan kuin varsinaisesta perusjoukosta (kaikki 3–5 vuotta Suomessa olleet ko. kansalaisuuksia edustavat maahanmuuttajat). Vastaavasti pienempi osuus barometriin vastanneista oli työttömänä. Koska vastaajamäärät olivat varsinkin tiettyjen kansalaisuuksien osalta pieniä, ei tuloksia voi luotettavasti käyttää eri kansalaisuuksien välisien erojen kuvaamiseen. Taulukossa 3 on esitetty sähköisesti ja haastattelujen kautta sekä paperikyselynä saatujen vastausten jakautumat kansalaisuuksittain. Yhteensä kaikista vastauksista saatiin runsas kolmannes sähköisesti tai haastattelun kautta ja vajaa kaksi kolmannesta paperilomakkeella. Vastustavoissa on kuitenkin eroja kansalaisuuksien välillä.¹³ Somalialaisista 77 % vastasi sähköisen kyselyn tai haastattelun kautta ja thaimaalaisista taas liki 90 % vastasi paperilomakkeella.

Taulukko 3. Vastausprosentit kansalaisuuksittain ja vastautavoittain.

	Sähköiset vastaukset ja haastattelut	Paperivastaukset	Vastauksia yhteensä
Venäjä	37 %	63 %	191
Viro	35 %	65 %	161
Somalia	77 %	23 %	47
Irak	46 %	54 %	102
Kiina	34 %	66 %	137
Thaimaa	11 %	89 %	170
Turkki	52 %	48 %	107
Kaikki kansalaisuudet	36 %	64 %	915

Kunnille ja TE-toimistoille lähetetyissä palvelukyselyissä kartoitettiin viranhaltijoiden näkemyksiä kunnan ja TE-toimistojen maahanmuuttajille tarjoamien kotouttamis- ja peruspalveluiden kattavuudesta, vastaavuudesta maahanmuuttajaväestön tarpeisiin sekä onnistuneisuudesta. Lisäksi vastaajat arvioivat maahanmuuttajien osallistumista kunnan päätöksentekoon sekä kuntien kotouttamisohjelman laadintaa ja sen tilaa asuinkunnassaan. Kuntien palvelukysely lähetettiin sähköpostitse ELY-keskusten kautta kaikille Manner-Suomen kunnille. Vastauksia saatiin 106, jolloin vastausprosentiksi muodostui 33 %. TE-toimistoille suunnattuun kyselyyn vastasi yhteensä 60 TE-toimistoa, kun yhteensä toimistoja oli syksyllä 2012 81 kappaletta. Vastausprosentiksi muodostuu siten 74 %. Vastaukset eivät edusta siis kaikkien kuntien ja TE-toimistojen näkemyksiä.

Koska tämä kokonaiskatsaus on ensimmäinen laatuaan, on selvää, että katsauksen laatiminen on tavallaan myös nykyiseen seurantajärjestelmään valittujen indikaattoreiden testaamista. Kokonaiskatsauksen perusteella on syytä arvioida myös indikaattoreiden muutostarpeita myös tämän hetken tietojen ja tietotarpeiden näkökulmasta ottaen huomioon että indikaattoreiden määrittelyn jälkeen sekä maahanmuutossa että kotouttamispolitiikassa on tapahtunut paljon. Katsauksen viimeisessä kappaleessa on yhteenvedon jälkeen esitetty tekijöiden omia havaintoja kokonaisuu- den ja eräiden yksittäisten indikaattoreiden kehittämistarpeista.

¹³ Jotta vastaajat edustaisivat kohteena olevien kansalaisuuksien kokonaisjoukkoa (Suomeen vuosina 2007 – 2009 muuttaneet) on korko kyselyaineiston raportoinnissa käytetty painokertoimia jakauman korjaamiseksi. Katoanalyysiä ei ollut mahdollista toteuttaa esimerkiksi ikärakenteen osalta, sillä alkuperäinen rekisteriaineisto ei pitänyt sisällään otantaan kuuluvien syntymäaikoja.

4. NYKYTILA JA KEHITYS INDIKAATTOREIDEN VALOSSA

Tässä kappaleessa käydään läpi seurantajärjestelmän osa-alueet ja saatavilla ollut indikaattoreiden mukainen tieto sekä tätä tukeva viimeaikaisen tutkimus- ja selvityskirjallisuuden keskeinen sisältö.

4.1 Maahanmuuttajien kotoutuminen

Indikaattori nro 1	Mittauksen kohde	Tietolähde	Huomioita
Kokemus kotoutumisesta ja viihtymisestä	Maahanmuuttajabarometrin kohderyhmä: vuoden 2012 osalta 3–5 vuotta Suomessa olleet Venäjän, Viron, Thaimaan, Kiinan, Irakin, Somalian ja Turkin 18–75-vuotiaat kansalaiset.	Maahanmuuttajabarometri (2012)	Barometrin rajoitteet (esitetty kohdassa 3.2.)

Vuonna 2012 toteutetussa maahanmuuttajabarometrissa ei kysytty suoraan kotoutumisesta tai viihtymisestä. Kotoutumisen käsitteen käyttö kysymyksessä ei vastaajan näkökulmasta välttämättä ole helposti ymmärrettävä, vaan kotoutuminen ja viihtyminen ovat ennemminkin useiden eri asioiden summa. Tämän osalta on maahanmuuttajabarometrin kysymyksiä edelleen kehitettävä. Koska Suomeen tullaan monista eri syistä kuten esimerkiksi perhesyistä, työn johdosta tai opiskelemaan, ovat kotoutumiseen vaikuttavat tekijät hyvinkin monenlaisia ja yksilöllisiä.

Barometrin vastauksissa tärkeimpinä kotoutumiseen vaikuttavina tekijöinä (maahanmuuttajabarometrin kysymys 12) pidettiin työtä, kielitaitoa ja turvallisuutta. Työssä (kokopäivätyö, osa-aikatyö tai yrittäjyys) oli reilu puolet vastaajista ja näistä työssäkäyvistä yli 70 % viihtyy työssään hyvin. Puhutun kielitaidon arvioi melko tai erittäin hyväksi yli 60 % vastaajista. Barometrin vastaajista yli 95 % tunsu olonsa turvalliseksi. Barometri kohdistui seitsemää kansalaisuutta edustavaan joukkoon, joka on ollut Suomessa 3–5 vuotta, joten tuloksia ei sinänsä voi yleistää koskemaan kaikkia maahanmuuttajia.

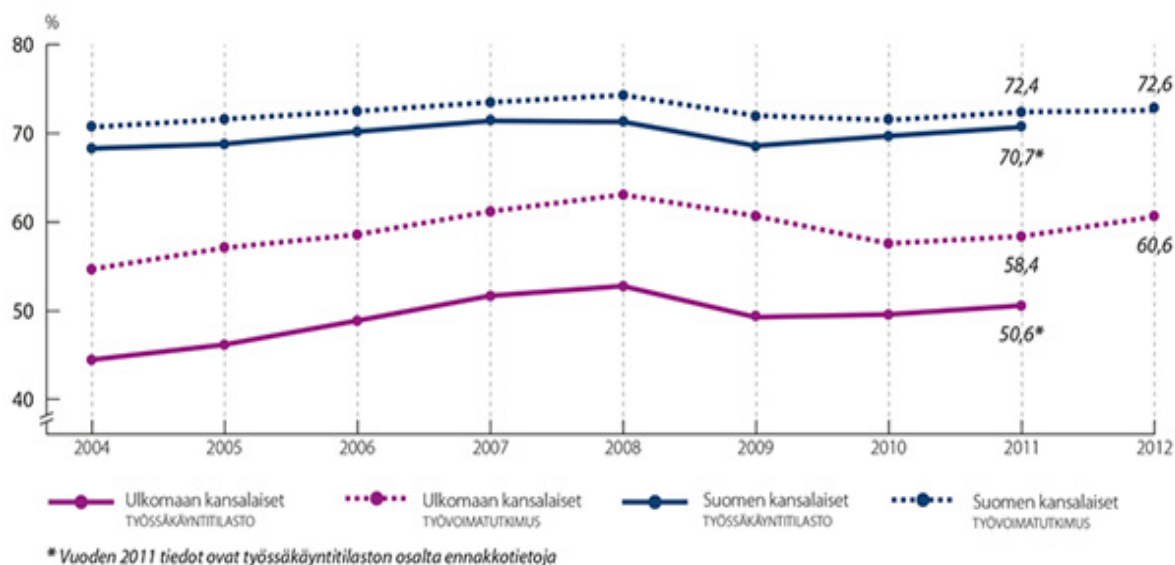
4.2 Osallistuminen työmarkkinoille

Indikaattori nro 2	Mittauksen kohde	Tietolähde
Työllisyysaste verrattuna koko väestöön	Ulkomaan kansalaiset ja maahanmuuttajat (seurantaa varten tehdyn määrittelyn mukaan).	Tilastokeskus, työssäkäyntitilasto

Ihmiset jaetaan työvoimaan kuuluviin ja työvoiman ulkopuolella oleviin. Työvoimaan kuuluvat ovat joko työllisiä tai työttömiä. Työvoiman ulkopuolella olevat ovat esimerkiksi lapsia, opiskelijoita, lapsia kotonaan hoitavia tai eläkeläisiä. Työvoiman ulkopuolella oleviin lasketaan myös varusmiehet, siviilipalvelusmiehet sekä muut työvoiman ulkopuolella olevat henkilöt. Työllisyysasteella tarkoitetaan työllisten prosenttiosuutta samanikäisestä väestöstä. Koko väestön työllisyysaste lasketaan 15–64-vuotiaiden työllisten prosenttiosuutena samanikäisestä väestöstä.

Tämän indikaattorin osalta esitetään ensin työllisyysasteen kehitys vuosilta 2004–2012 kansalaisuusperustein tarkasteltuna (Suomen kansalaiset, ulkomaan kansalaiset, ks. kuva 2). Tämä kuva on sisäasiainministeriön maahanmuuton vuoden 2012 vuosikatsauksesta ja siinä on esitetty sekä Tilastokeskuksen työssäkäyntitilastoon että TEM:n työvoimatutkimukseen (tuorein saatavilla oleva tilastotieto) perustuvaa tietoa.

Tämän jälkeen esitetään Tilastokeskuksen työssäkäyntitilastoon perustuvaa tilastotietoa sekä ulkomaalaisten ryhmän että seurannassa käytetyn maahanmuuttajamäärittelyn mukaisesti määritellyn ryhmän osalta. Tämän aineiston osalta käytössä ollut tuorein seurantatieto on vuodelta 2010.

Kuva 2. Työllisyysasteen kehitys 2004 – 2012. Lähde: Maahanmuuton tilastokatsaus 2012, sisäasiainministeriö, 2013.

Työvoimatutkimuksen mukaan ulkomaan kansalaisten työllisyysaste vuonna 2012 oli 60,6 %, ja Suomen kansalaisten työllisyysaste oli 72,6 % (kuva 2). Vuoteen 2011 verrattuna työllisyysaste oli hieman kasvanut. Työvoimatutkimuksen ja työssäkäyntitilaston luvut poikkeavat toisistaan, koska tilastoissa työllinen ja työtön määritellään eri tavalla, tiedot kerätään eri ajankohtina ja eri menetelmillä.

On huomattava, että Suomessa virallinen työllisyys- ja työttömyysaste lasketaan työvoimatutkimuksen tiedoista. Tämän katsauksen laadinnassa käytettävissä oli työssäkäyntitilaston aineisto, joten tästä syystä tässä raportissa käytetty työllisyys- ja työttömyysaste eroavat virallisesta työllisyys- ja työttömyysasteesta.

Tilastokeskuksen toimittaman työssäkäyntiaineiston (työssäkäyntitilasto) osalta vuoden 2010 työllisyysastetta tarkastellaan seurantaan varten tehdyn määritelmän mukaisten maahanmuuttajien ja ulkomaan kansalaisten osalta verrattuna koko väestöön. Työllisyyttä tarkastellaan lisäksi alle 25-vuotiaiden osalta, sukupuolen, maahanmuuttoajankohdan sekä lähtöalueen mukaan.

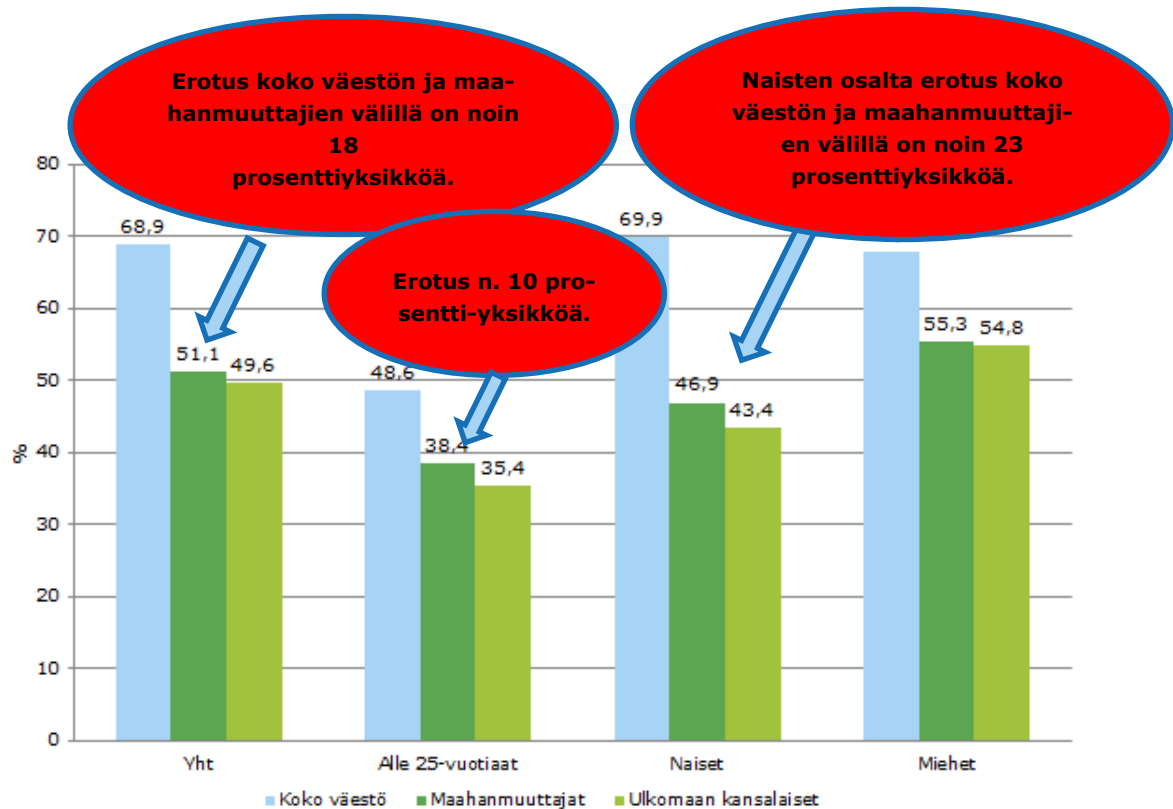
Vuonna 2010 koko väestön työllisyysaste oli noin 69 prosenttia, maahanmuuttajien noin 51 prosenttia ja ulkomaan kansalaisten noin 50 prosenttia (kuva 3). Koko väestön ja maahanmuuttajien välinen työllisyysasteiden välinen erotus oli noin 17,8 prosenttiyksikköä ja ulkomaan kansalaisten välinen 19,3 prosenttiyksikköä. Koko väestön sekä maahanmuuttajien ja ulkomaan kansalaisten työllisyysasteiden välinen erotus oli suurin naisten osalta: 23 prosenttiyksikköä maahanmuuttajiin verrattuna ja 26,5 prosenttiyksikköä ulkomaan kansalaisiin verrattuna.

Alle 25-vuotiaiden osalta ero koko väestön sekä maahanmuuttajien ja ulkomaan kansalaisten välillä oli pienin: vain 10,2 prosenttiyksikköä maahanmuuttajien osalta ja 13,2 ulkomaan kansalaisten osalta. Suhteellisen väestöryhmittäisen vertailun perusteella nuorten maahanmuuttajien tilanne olisi siis kapeasti tarkasteltuna parempi kuin kaikkien maahanmuuttajien ja erityisesti parempi kuin maahanmuuttajanaisten tilanne.

Lukuihin vaikuttaa kuitenkin se, minkä verran maahanmuuttajanuorista jatkaa opintojaan kanta-väestön nuoriin verrattuna. Työssäkäyntitilastossa opiskelijoita ei lueta työllisiksi, vaikka he olisivatkin osa-aikatyössä. Jotta opiskelijoiden suuri osuus nuorista ikäluokista tulisi paremmin huomioon otetuksi, on nuorisotyöttömyyden sijaan alettu käyttää ns. NEET-astetta ("Not in Employment, Education or Training"). NEET tarkoittaa nuoria, jotka eivät ole työssä, koulutuksessa tai kurssilla (kurssi tarkoittaa esim. työväenopiston kurssia tai valmennuskurssia). Työssäkäyntitilaston aineistoon pohjautuvassa tutkimuksessa työmarkkinoiden ja tutkintoon johtavan koulutuksen ulkopuolella olevista nuorista on käytetty myös nimeä "ulkopuoliset".¹⁴ Myrskylän tutkimuksessa ulkomaalaistaustaisten määrää arvioitiin äidinkielen perusteella. Muita kuin kotimaisia kieliä äidinkielenään puhuvien osuus nuorista oli 5,2 % vuonna 2008. Heidän osuutensa ulkopuolella olevista ja työttömistä oli 23 % (kun hoitovapaalla olevat oli poistettu). Ulkomaalaistaustaisten, peruskoulun suorittaneiden ulkopuolisuus- ja työttömyysriski on lähes kuusinkertainen kotimaisiin

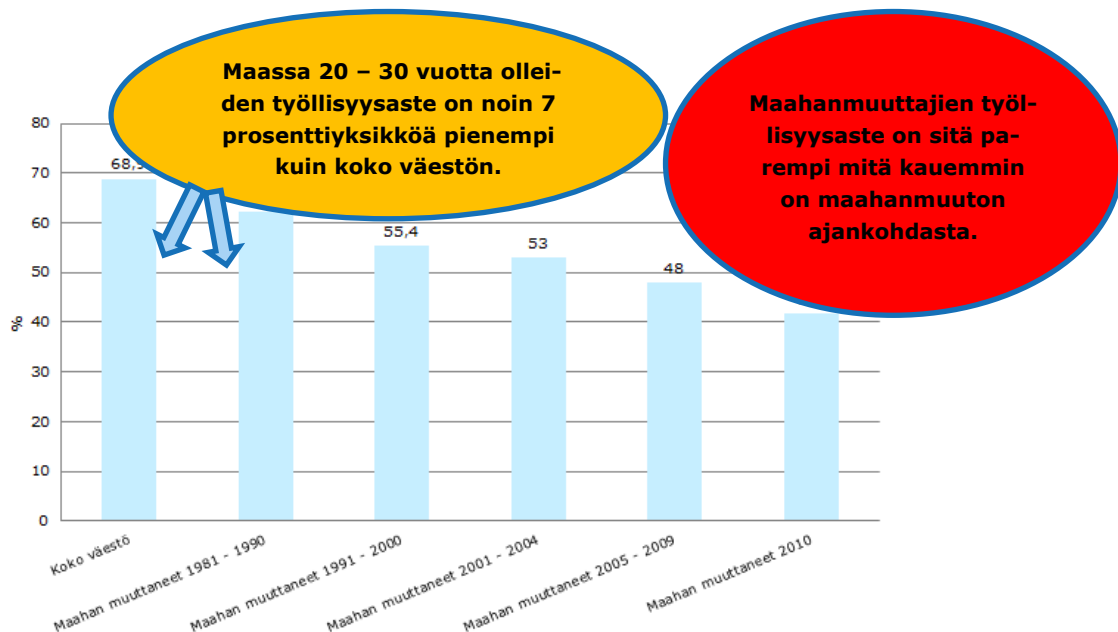
¹⁴ Pekka Myrskylä, Nuoret työmarkkinoiden ja opiskelun ulkopuolella. Työ- ja elinkeinoministeriön julkaisuja. Työ ja yrittäjyys 12/2011. Helsinki.

nuoriin verrattuna.¹⁵ Jatkossa seuranta tulee kehittää siten, että NEET-nuoret tulevat otetuksi huomioon.

Kuva 3. Maahanmuuttajien ja ulkomaan kansalaisten työllisyysaste verrattuna koko väestöön vuonna 2010. Lähde: työssäkäyntitilasto, Tilastokeskus, 2013.

Kuvassa 4 tarkastellaan työllisyysastetta vuonna 2010 henkilöiden maahanmuuttoajankohdan mukaan. Kuvasta havaitaan työllisyysasteen olevan sitä suurempi, mitä kauemman aikaa on kulunut maahan muutosta. Vuonna 2010 koko väestön työllisyysaste oli noin 69 prosenttia. Maahan samana vuonna (2010) muuttaneiden työllisyysaste oli vain noin 42 prosenttia. Merkittävää on, että maassa jo 20–30 vuotta olleiden työllistymisaste oli pitkästä maassaoloajasta huolimatta edelleen melkein 7 prosenttiyksikköä heikompi kuin koko väestön työllisyysaste.

Kuva 4. Eri aikoina maahan muuttaneiden työllisyysaste 2010 verrattuna koko väestöön. Lähde: työssäkäyntitilasto, Tilastokeskus, 2013.

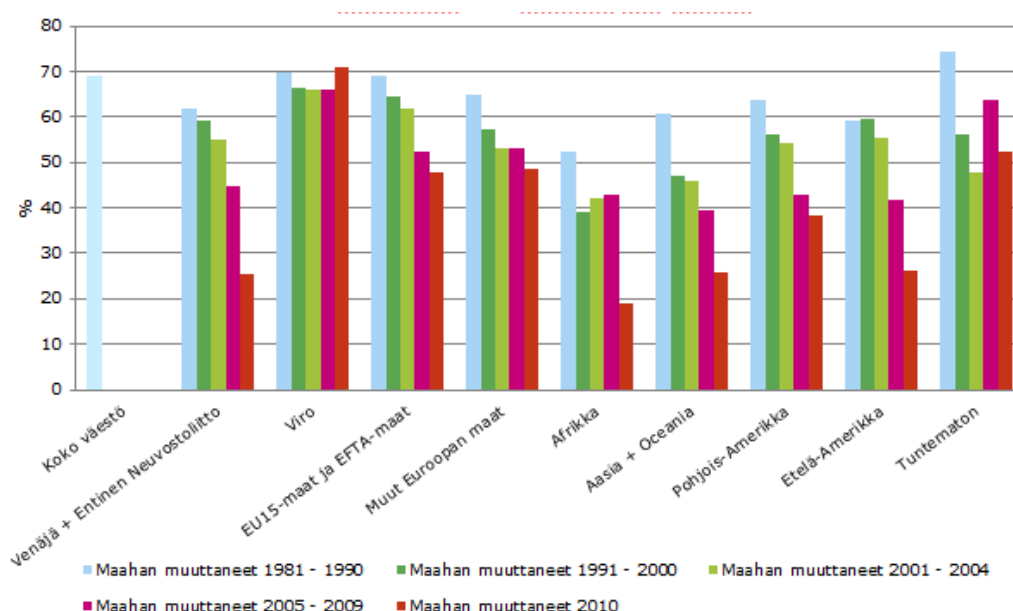
¹⁵ Pekka Myrskylä, s. 14.

Tarkasteltaessa vuoden 2010 osalta alle 25-vuotiaiden työllisyysastetta, havaitaan, että pitkään maassa olleet maahanmuuttajataustaiset alle 25-vuotiaat nuoret pärjäävät työmarkkinoilla suhteellisen hyvin (liite 2, kuva 33). Tähän on kuitenkin suhtauduttava varauksella edellä mainittuun NEET-asteeseen liittyen. Käytännössä alle 5-vuotiaana muuttaneiden (luokka maahan muuttaneet 1981 – 1990) työllisyysaste oli 6,3 prosenttiyksikköä korkeampi kuin koko väestön alle 25-vuotiaiden työllisyysaste. Maahan vuosien 1991–2000 välillä muuttaneiden vuonna 2010 alle 25-vuotiaiden työllisyysaste oli myös lähes yhtä korkea kuin koko väestön alle 25-vuotiaiden työllisyysaste. Sen sijaan 2000-luvulla maahan muuttaneiden nuorten työllisyysaste oli yli 10 prosenttiyksikköä matalampi kuin koko väestön työllisyysaste.

Alle 25-vuotiaiden ryhmän osalta on kuitenkin syytä huomata, että maahanmuuttajien lukumäärät (N:t) saattavat olla tiettyjen ryhmien osalta määrällisesti pieniä tarkasteltaessa työllisyyttä maassaoloajan mukaan. Lukumäärät on esitetty liitteen 1 taulukossa 14. Tässä yhteydessä pelkän seurantatiedon perusteella on vaikea arvioida, missä määrin nuorten työllisyysluvut heijastelevat sitä, että maahanmuuttajataustaiset nuoret eivät jatka opintojaan samassa määrin kuin kantaväestöön kuuluvat nuoret. Tähän viittaavat esimerkiksi nuorten syrjäytymistä tutkineet selvitykset.

Sukupuoli ei vaikuta pitkään maassa olleiden (20–30 vuotta) osalta työllisyysasteeseen vaan naisten ja miesten työllisyysasteet ovat lähes samat (liite 2, kuva 34). Sen sijaan sukupuolten välinen ero on huomattava 2000-luvulla maahan muuttaneiden osalta: miesten työllisyysaste oli vuonna 2010 huomattavasti korkeampi verrattuna naisten työllisyysasteeseen. Näihin eroihin vaikuttavat varmasti esimerkiksi maahantulon perusteet (perhesyyt), maahan tulevien naisten ikärakenne sekä lasten ikä ja lukumäärä. Käytettävissä olevaa seurantatietoa ei tältä osin ollut mahdollista esimerkiksi ikävakioida.

Kuvassa 5 vuoden 2010 työllisyysastetta tarkastellaan maahanmuuttoajankohdan ja lähtöalueen mukaan. Viro on erotettu omaksi kategoriakseen, koska se on monella tavalla Suomen maahanmuuton kannalta erityinen tapaus työperäisen maahanmuuton suuren osuuden takia. Virosta maahan muuttaneiden työllisyysaste oli maan koko väestön työllisyysastetta parempi maassa 20–30 vuotta olleiden, mutta myös vuonna 2010 maahan muuttaneiden osalta. Pitkään maassa olleiden (20–30 vuotta) osalta pienin työllisyysaste oli Afrikasta maahan muuttaneilla. Lähtöaluekohtaisiin eroihin vaikuttavat mm. maahantulon syyt eli maahanmuutto eri alueilta on perusteltua erilaista.

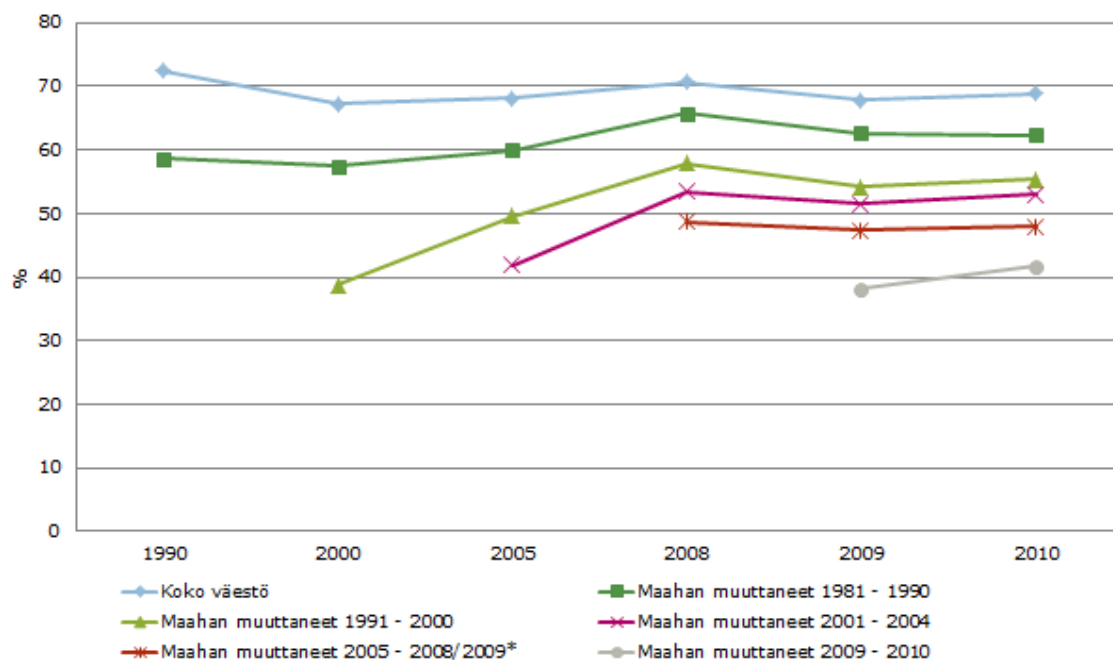
Kuva 5. Työllisyysaste 2010 verrattuna koko väestöön maahanmuuton ajankohdan ja lähtöalueen mukaan. Lähde: työssäkäyntitilasto, Tilastokeskus, 2013.

Liitteen 2 kuvassa 35 esitetään kuvaus vuoden 2010 työllisyysasteesta sukupuolen, maahanmuuttoajankohdan ja lähtöalueen mukaan samassa kuvassa esitettynä. Lisäksi liitteen 2 kuvissa 36–41 esitetään ELY-alueittain tietoa työllisyysasteesta sukupuolen ja iän (alle 25-vuotiaat) mukaan ja liitteen 1 taulukossa 15 esitetään maahanmuuttajien ja ulkomaankansalaisten lukumääriä (N:t) ELY-alueittain.

Indikaattori nro 3	Mittauksen kohde	Tietolähde
Työllisyysasteen seuranta (kehitys)	Ulkomaan kansalaiset ja maahanmuuttajat (seuranta varten tehdyn määritelmän mukaan)	Tilastokeskus, työssäkäyntitilasto

Työllisyysasteen kehitystä tarkastellaan tarkastelupisteiden eli vuosien 1990, 2000, 2005, 2008, 2009 ja 2010 osalta. Kehitystä tarkastellaan maahanmuuttoajankohdan, sukupuolen, lähtöalueen ja iän (alle 25-vuotiaiden) perusteella.

Maahan muuttaneiden työllisyysasteen kehitys näyttää olevan riippuvainen maahanmuuttoajankohdasta (kuva 6). Maahanmuuttoajankohta näyttää myös vaikuttavan työllisyysasteen lähtötasoon ja sen jälkeiseen kehitykseen, mikä korostaa muuttohetkellä vallitsevien taloudellisten suhdanteiden merkitystä. Luonnollisesti työllisyysasteeseen vaikuttaa myös maahantulon perusteiden muutokset – taloudellisen nousun aikana tapahtuu myös enemmän työperusteista maahanmuuttoa. Tarkasteltaessa työllisyysasteen kehitystä sukupuolen mukaan havaitaan, että sukupuoli vaikuttaa työllisyysasteeseen erityisesti 2000-luvulla maahan muuttaneiden osalta (liitteen 3 kuva 42).

Kuva 6. Työllisyysasteen kehityksen seuranta maahanmuuttoajankohdan mukaan. Lähde: työssäkäyntitilasto, Tilastokeskus, 2013. HUOMIOI kuvaa lukiessasi tarkasteltujen aikajaksojen pituuden erilaisuus toisiinsa nähden.

Liitteen 3 kuvissa 44–48 tarkastellaan työllisyysasteen kehitystä tarkemmin maahanmuuttoajankohdan ja lähtöalueen mukaan.

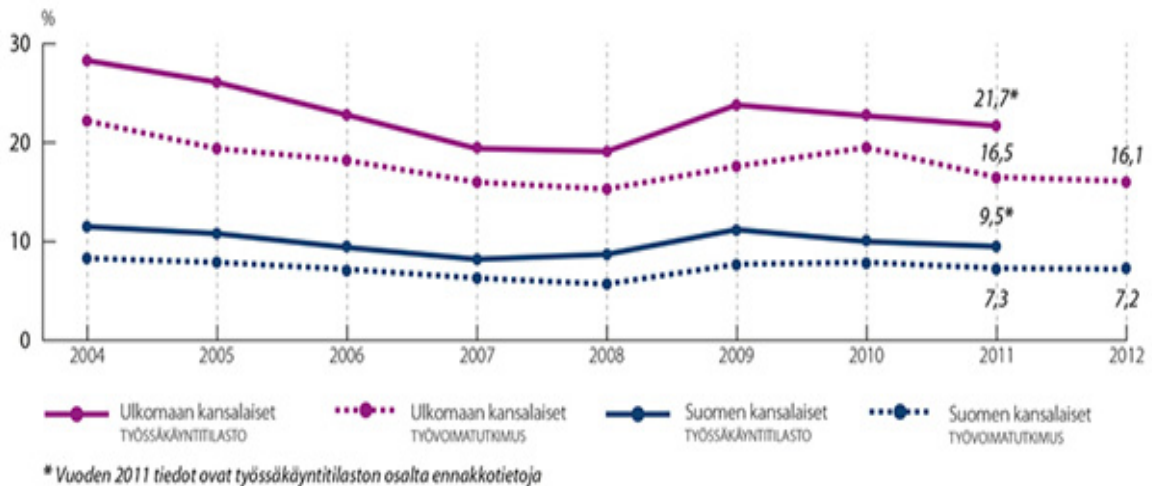
Tarkasteltaessa työllisyysasteen kehitystä vuosina 1990–2010 alle 25-vuotiaiden osalta, havaitaan, että vuoteen 2005 saakka koko väestön nuorten työllisyysaste on ollut vertailuryhmän korkein, mutta tämän jälkeen maahan 1981–1990 muuttaneiden työllisyysaste on ohittanut koko väestön nuorten työllisyysasteen (liitteen 3 kuva 43). Kaikkien vertailuryhmien osalta työllisyysasteen kehityksen muutokset (nousut ja laskut) noudattavat koko väestön työllisyysasteen kehitystä, mutta taloustilanne maahantulon ajankohtana vaikuttaa paljon siihen, miltä tasolta työllisyysasteen kehitys alkaa.

Indikaattori nro 4	Mittauksen kohde	Tietolähde
Työttömyysaste verrattuna koko väestöön	Ulkomaan kansalaiset ja maahanmuuttajat (seuranta varten tehdyn määritelmän mukaan)	Tilastokeskus, työssäkäyntitilasto

Työttömyysaste on työttömien prosenttiosuus saman ikäisestä työvoimasta eli työllisistä ja työttömistä. Koko väestön työttömyysaste lasketaan 15–74-vuotiaiden työttömien prosenttiosuutena saman ikäisestä työvoimasta.

Tämän indikaattorin osalta esitetään ensin työttömyysasteen kehitys vuosilta 2004–2012 kansalaisuusperustein tarkasteltuna (Suomen kansalaiset, ulkomaan kansalaiset, ks. kuva 7). Tämä kuva on sisäasiainministeriön maahanmuuton vuoden 2012 vuosikatsauksesta ja siinä on esitetty sekä Tilastokeskuksen työssäkäyntitilastoon että TEM:n työvoimatutkimukseen perustuvaa tietoa.

Tämän jälkeen esitetään Tilastokeskuksen työssäkäyntitilastoon perustuvaa aineistoa siten, että siinä esitetään tilastotietoa sekä ulkomaalaisten ryhmän että seurannassa käytetyn maahanmuuttajamääritelmän mukaisesti määritellyn ryhmän osalta. Tämän aineiston osalta käytössä ollut tuorein seurantatieto on vuodelta 2010.

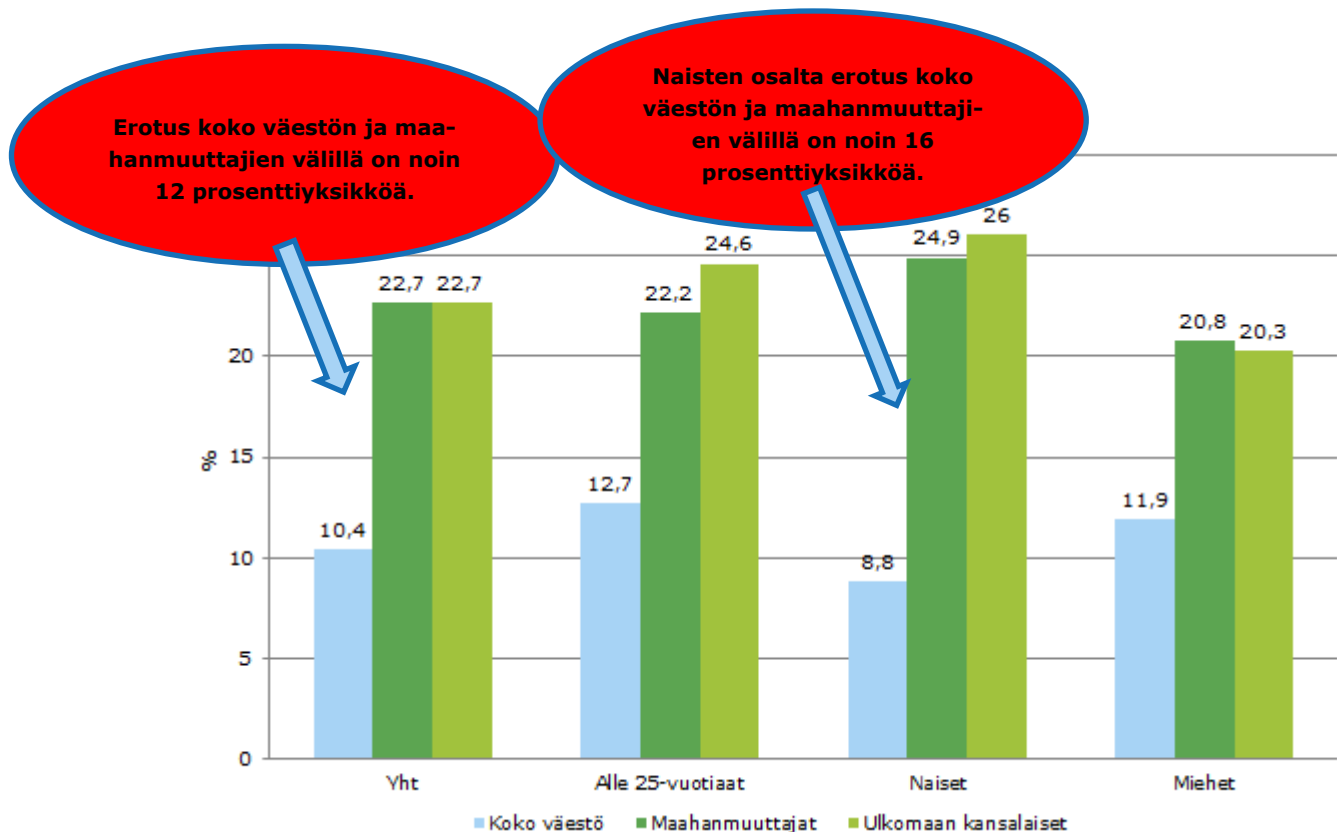
Kuva 7. Työttömyysasteen kehitys 2004–2012. Lähde: Maahanmuuton tilastokatsaus 2012, sisäasiainministeriö, 2013.

Työvoimatutkimuksen ja työssäkäyntitilaston luvut poikkeavat hieman toisistaan, koska tilastoissa työllinen ja työtön määritellään eri tavalla, tiedot kerätään eri ajankohtina ja eri menetelmillä. Työvoimatutkimuksen mukaan ulkomaan kansalaisten työttömyysaste vuonna 2012 oli 16,1 %, kun Suomen kansalaisten työttömyysaste oli 7,2 %. Työssäkäyntitilaston mukaiset luvut vuodelta 2011 olivat vastaavasti 21,7 % ja 9,5 %.

On huomattava, että Suomessa virallinen työllisyys- ja työttömyysaste lasketaan työvoimatutkimuksen tiedoista. Tämän katsauksen laadinnassa käytettävissä oli työssäkäyntitilaston aineisto, joten tästä syystä tässä raportissa käytetty työllisyys- ja työttömyysaste eroavat virallisesta työllisyys- ja työttömyysasteesta.

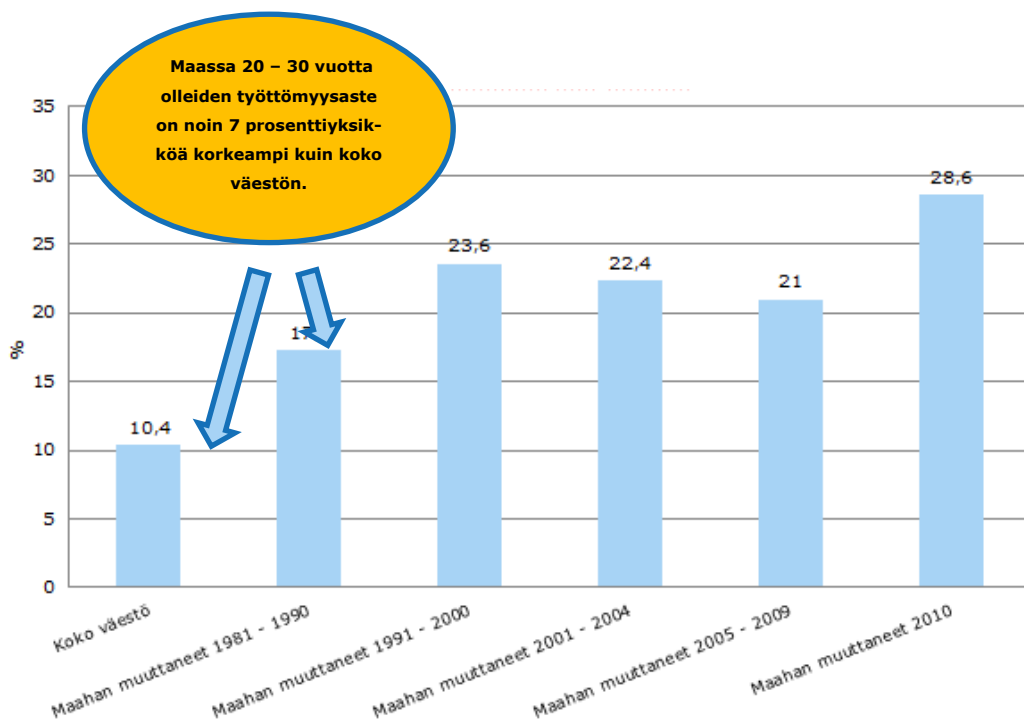
Työssäkäyntitilaston mukaista työttömyysastetta vuonna 2010 tarkastellaan alla maahanmuuttajien ja ulkomaan kansalaisten osalta verrattuna koko väestöön. Työttömyysastetta tarkastellaan lisäksi sukupuolen, maahanmuuttoajankohdan, lähtöalueen mukaan sekä alle 25-vuotiaiden osalta. Osa kuvista on tämän katsauksen liitteinä.

Vuonna 2010 koko väestön työttömyysaste oli noin 10 prosenttia, maahanmuuttajien noin 23 prosenttia ja ulkomaan kansalaisten noin 23 prosenttia (kuva 8). Koko väestön ja maahanmuuttajien sekä ulkomaan kansalaisten välinen työttömyysasteiden välinen erotus oli noin 12 prosenttiyksikköä. Koko väestön ja maahanmuuttajien sekä ulkomaan kansalaisten työttömyysasteiden välinen erotus oli suurin naisten osalta: 16 prosenttiyksikköä maahanmuuttajiin verrattuna ja 17 prosenttiyksikköä ulkomaan kansalaisiin verrattuna. Miesten osalta ero on pienin: 9 prosenttiyksikköä maahanmuuttajien osalta ja 8 prosenttiyksikköä ulkomaan kansalaisten osalta.

Kuva 8. Työttömyysaste verrattuna koko väestöön vuonna 2010. Lähde: työssäkäyntitilasto, Tilastokeskus, 2013.

Kuvassa 9 tarkastellaan työttömyysastetta vuonna 2010 maahanmuuttoajankohdan mukaan. Vuonna 2010 koko väestön työttömyysaste oli noin 10 prosenttia. Maahan samana vuonna muuttaneiden työttömyysaste oli noin kolminkertainen. Maassa jo 20–30 vuotta olleiden työttömyysaste pitkästä maassaoloajasta huolimatta oli 6,9 prosenttiyksikköä korkeampi kuin koko väestön työttömyysaste. Merkittävää on myös se, että maahan vuosien 1991–2000 välillä muuttaneiden työttömyysaste on jäänyt korkeaksi: vuonna 2010 se oli 24 prosenttia eli vertailuryhmän korkein.

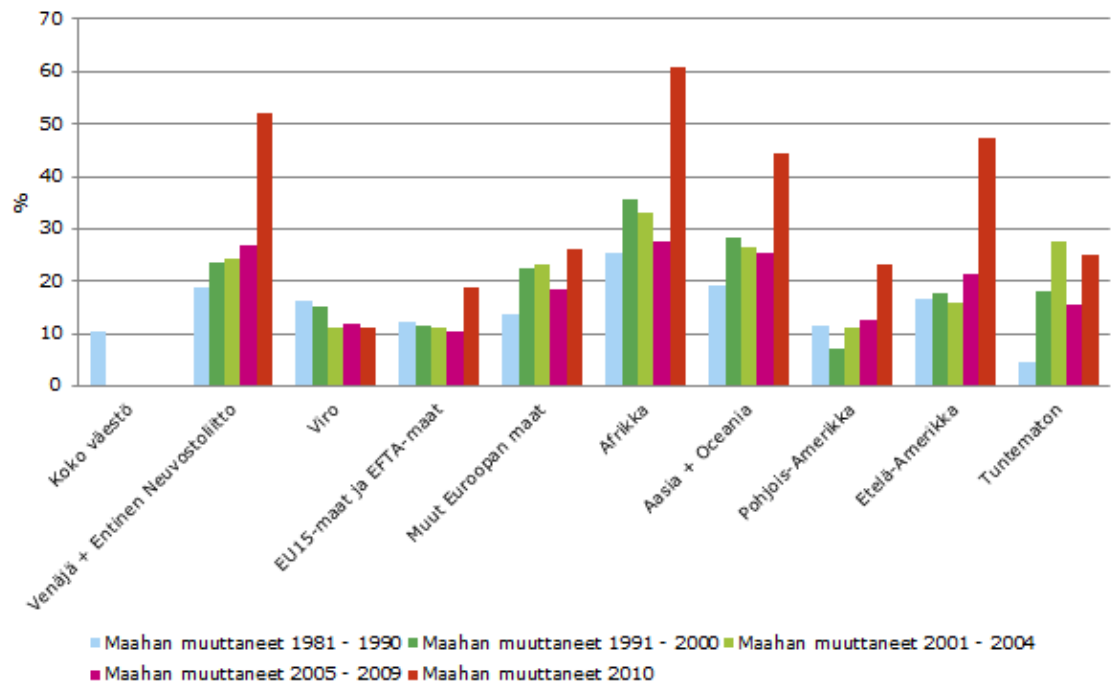

Kuva 9. Työttömyysaste verrattuna koko väestöön vuonna 2010. Lähde: työssäkäyntitilasto, Tilastokeskus, 2013.

Pitkään maassa olleet maahanmuuttajataustaiset alle 25-vuotiaat nuoret pärjäävät työmarkkinoilla suhteellisen hyvin (liitteen 4 kuva 49): vuonna 2010 alle 5-vuotiaana muuttaneiden (luokka maahan muuttaneet 1981–1990) työttömyysaste oli vain 1,5 prosenttiyksikköä korkeampi kuin koko väestön alle 25-vuotiaiden työllisyysaste. Sen sijaan vuosien 1991–2000 aikana maahan muuttaneiden työttömyysaste oli 17,2 prosenttia. 2000-luvulla (2001–2004 ja 2005–2009) maahan muuttaneiden työttömyysaste oli noin 10 prosenttiyksikköä korkeampi kuin koko väestön työttömyysaste. Alle 25-vuotiaiden ryhmän osalta on kuitenkin syytä huomata, että maahanmuuttajien lukumäärät (N:t) ovat määrällisesti pieniä tarkasteltaessa työttömyyttä maahanmuuttoajankohdan mukaan. Lukumäärät ovat liitteen 1 taulukossa 14. Työttömyysasteen tarkastelu kuitenkin osoittaa erityisesti nuorten tilanteen ongelmallisuuden.

Tarkasteltaessa työttömyysastetta sukupuolen mukaan havaitaan, että sukupuoli ei vaikuta yli kymmenen vuotta maassa olleiden osalta työttömyysasteeseen vaan tämän ryhmän osalta naisten ja miesten työttömyysasteet ovat lähes samat (liitteen 4 kuva 50). Sen sijaan sukupuolten välinen ero on huomattava 2000-luvulla maahan muuttaneiden osalta: naisten työttömyysaste oli vuonna 2010 huomattavasti korkeampi verrattuna miesten työttömyysasteeseen.

Kuvassa 10 vuoden 2010 työttömyysastetta tarkastellaan maahanmuuttoajankohdan ja lähtöalueen mukaan. Kuvasta havaitaan, että erityisen matala työttömyysaste oli Virosta muuttaneilla maahanmuuttajilla. Pitkään maassa olleiden (20–30 vuotta) osalta korkein työttömyysaste oli Afrikasta maahan muuttaneilla.

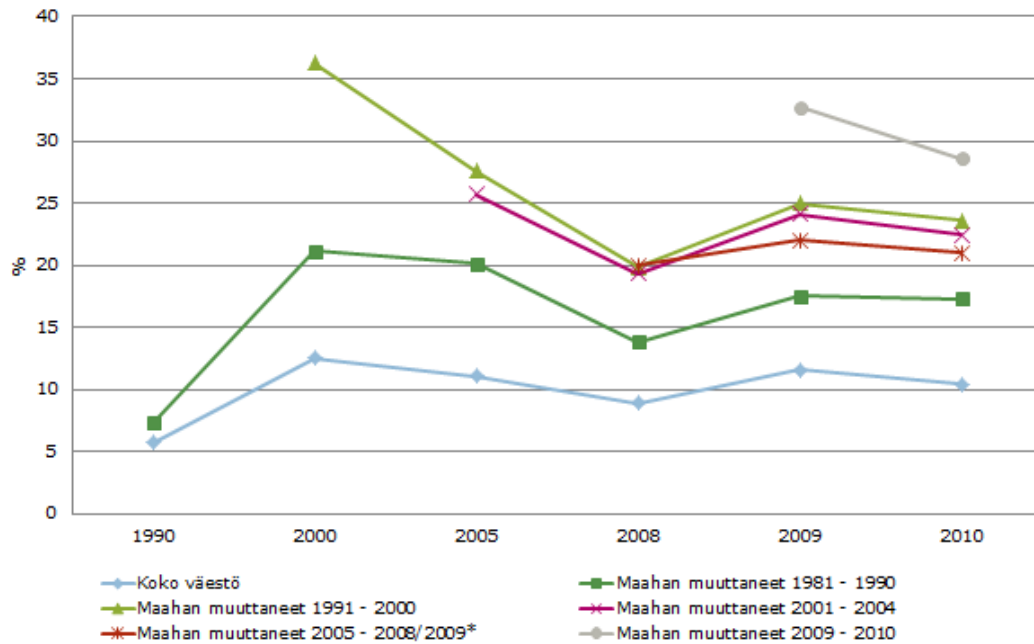
Kuva 10. Työttömyysaste verrattuna koko väestöön vuonna 2010. Lähde: työssäkäyntitilasto, Tilastokeskus, 2013.

Liitteessä 4 (kuva 51) esitetään lisäksi kuvaus vuoden 2010 työllisyysasteesta sukupuolen, maahanmuuttoajankohdan ja lähtöalueen mukaan samassa kuvassa esitettynä. Lisäksi liitteen 4 kuvissa 52–57 esitetään ELY-alueittain tietoa työllisyysasteesta sukupuolen ja iän (alle 25-vuotiaat) mukaan. Liitteen 1 taulukossa 15 esitetään maahanmuuttajien ja ulkomaankansalaisten lukumäärät (N:t) ELY-alueittain.

Indikaattori nro 5	Mittauksen kohde	Tietolähde
Työttömyysasteen seuranta (kehitys)	Ulkomaan kansalaiset ja maahanmuuttajat (seurantaa varten tehdyn määritelmän mukaan)	Tilastokeskus, työssäkäyntitilasto

Työttömyysasteen kehitystä tarkastellaan tarkastelupisteiden eli vuosien 1990, 2000, 2005, 2008, 2009 ja 2010 osalta. Kehitystä tarkastellaan maahanmuuttoajankohdan, sukupuolen, lähtöalueen ja iän (alle 25-vuotiaiden) perusteella.

Maahan muuttaneiden työttömyysasteen kehitys on pitkälti riippuvainen maahanmuuttoajankohdasta (kuva 11). Vuosien 1981–1990 välisenä aikana muuttaneiden työttömyysaste oli 7,3 prosenttia vuonna 1990, jolloin erotus koko väestön työttömyysasteeseen oli vain 1,6 prosenttiyksikköä. Vuosien 1991–2000 välisenä aikana muuttaneiden työttömyysaste oli 36,3 prosenttia vuonna 2000 kun se koko väestön osalta oli 12,5 prosenttia eli ryhmien välinen erotus oli 23,8 prosenttiyksikköä. Sukupuoli vaikuttaa työttömyysasteeseen erityisesti 2000-luvulla maahan muuttaneiden osalta (liitteen 5 kuva 58).

Kuva 11. Työttömyysasteen kehityksen seuranta 1990 – 2010 maahantuloryhmittäin. Lähde: työssäkäyntitilasto, Tilastokeskus, 2013. HUOMIOI kuvaa lukiessasi tarkasteltujen aikajaksojen pituuden erilaisuus toisiinsa nähden.

Liitteessä 5 (kuvat 60–64) tarkastellaan työttömyysasteen kehitystä tarkemmin maahanmuuttoajankohdan ja lähtöalueen mukaan: Maassa 20–30 vuotta olleiden (maahan muuttaneet vuosina 1981–1990) osalta Afrikasta muuttaneiden työttömyysaste on ollut lähtöaluevertailun korkein koko vertailujakson ajan, kuten myös vuosien 1991–2000 muuttaneiden osalta. Pohjois-Amerikasta ja EU15-maista muuttaneiden osalta työttömyysaste on ollut vertailuryhmien pienin. Vuosina 2001–2004 maahan muuttaneiden osalta vertailuryhmän pienin työttömyysaste oli EU15-maista muuttaneilla ja Virosta muuttaneilla, kuten myös vuosina 2005–2008/2009 muuttaneilla. Vuosina 2009–2010 muuttaneiden osalta erotus korkeimman ja matalimman työttömyysasteen eli Afrikasta ja Virosta muuttaneiden välillä on 52 prosenttiyksikköä. Pisimpään maassa olleiden ryhmän osalta hajonta korkeimman ja matalimman työttömyysasteen eli luokkaan ”tunte-mattomasta” alkuperästä ja Afrikasta muuttaneiden välillä on 20,8 prosenttiyksikköä. Tämä indikoi maassaoloajanpituuden merkityksestä työttömyysasteen laskuun.

Alle 25-vuotiaiden osalta työttömyysasteen kehitystä kuvataan maahanmuuttoajankohdan mukaan liitteen 5 kuvassa 59. Alle 25-vuotiaiden ryhmän osalta on kuitenkin syytä huomata, että maahanmuuttajien lukumäärät (N:t) ovat määrällisesti pieniä. Lukumäärät ovat liitteen 1 taulukoissa 9 - 15.

Yleisesti työllisyydestä ja työttömyydestä

Kokonaisuudessaan maahanmuuttajien työllisyys reagoi kantaväestöä herkemmin taloudellisten suhdanteiden muutoksiin. Kuten on todettu useissa tutkimuksissa ”maahanmuuttajat ovat yli-edustettuina työmarkkinoiden marginaalissa, joka toimii kantaväestön ydintyövoimaa suojaavana puskurina talouden ylä- ja alamäissä”.¹⁶ Yllä esitetyt indikaattorit tuovat esiin myös useissa tutkimuksissa todetut seikat siitä, että maahantulon ajankohta ja maassaoloaika vaikuttavat huomattavasti maahanmuuttajien työmarkkina-asemaan. Erityisesti laman aikaan 1990-luvulla tulleet joutuivat hankalaan tilanteeseen. Ongelmalliselta näyttää myös vuoden 2008 alkaneen taloudellisen taantuman aikana tulneiden tilanne. On myös selvää, että tilanteet erilaisten maahan-

¹⁶ Annika Forsander teoksessa Martikainen, Saukkonen ja Säävälä, 2013, s. 240,

muuttajaryhmien välillä vaihtelevat paljon.¹⁷ Niin ikään eri ajanjaksoina maahan tulleiden lähtö-alueet, ikä- ja sukupuolirakenne ja maahantulon syyt ovat vaihdelleet. Näitä muutoksia ei tämän seurantakatsauksen yhteydessä ole ollut mahdollista tarkastella tarkemmin. Työmarkkina-asemaan vaikuttavat makro-olosuhteiden ohella luonnollisesti myös monet muut seikat kuten esimerkiksi henkilökohtaiset ominaisuudet, koulutus ja osaaminen, työmarkkinoiden rakenteet sekä työtä hakevien ja työnantajien asenteet.

TE-toimistoille syksyllä 2012 suunnatussa kyselyssä maahanmuuttaja-asiakkaita palvelevia viranomaisia pyydettiin arvioimaan, mitkä heidän mielestään tällä hetkellä ovat maahanmuuttajien keskeisimmät työllistymisen esteet. Mainitut työllistymisen esteet liittyivät sekä maahanmuuttajiin (kielitaito, ammattitaito), työnantajiin (asenteet, vaatimukset) että muihin tekijöihin, kuten työpaikkojen tarjontaan tai tutkintojen tunnistamiseen. Yleisimpänä työllistymisen esteenä nähtiin puutteellinen suomen kielen taito. Muita usein mainittuja työllistymisen esteitä ovat työnantajien ennakkoluulot ja asenteet maahanmuuttajia kohtaan sekä korkeat vaatimukset suomen kielen ja koulutuksen suhteen (myös ennakoasenteet ulkomailla suoritettuja tutkintoja kohtaan), maahanmuuttajien puutteellinen ammatillinen koulutus, sopivien työpaikkojen puute (esim. sellaiset, joissa pärjää heikolla suomen kielen taidolla tai muuten työtä hakevien maahanmuuttajien osaamista vastaamattomat työpaikat) sekä yleinen työpaikkojen puute taloudellisesti vaikeana aikana. Esteinä mainittiin usein myös maahanmuuttajien heikot mahdollisuudet päästä ammatilliseen koulutukseen sekä muuhun jatkokoulutukseen ja maahanmuuttajien osaamisen ja tutkintojen tunnistamisen vaikeudet.

TE-toimistojen virkailijoita pyydettiin myös ottamaan kantaa kysymykseen, miten maahanmuuttajien tarpeet on huomioitu TE-toimiston palvelukokonaisuudessa. Kokonaisuudessaan noin puolet TE-toimistoista arvioi toimiston huomioineen maahanmuuttajien tarpeet hyvin ja noin puolet arvioivat huomioineen maahanmuuttajien tarpeet tyydyttävästi. Pienemmät TE-toimistot arvioivat maahanmuuttajien tarpeiden huomioista TE-toimiston palvelukokonaisuudessa hieman positiivisemmin kuin suuret TE-toimistot. Suurempien TE-toimistojen edustajista osa oli huolissaan niukoista resursseista, jotka eivät mahdollista kaikkien asiakkaiden henkilökohtaista ja riittävän hyvää palvelemista sekä aiheuttavat jonoja ajanvarauksessa. Osa näki TE-toimiston henkilöstön tarvitsevan lisää koulutusta. Suurin osa vastaajista näki palveluvalikoiman kuitenkin monipuolisena ja toimivana ja henkilöstön osaavana.

Kolme neljäsosaa kaikista TE-toimistoista arvioi, että maahanmuuttajat pääsevät yleisesti hyvin TE-toimiston palveluihin. Noin viidennes vastaajista arvioi maahanmuuttajien pääsevän TE-toimiston palveluihin tyydyttävästi. Palveluihin pääsyä rajoittaa maahanmuuttaja-asiakkaiden kielitaito sekä palveluiden kausikohtainen vaihtelu. Erityisesti kantaväestölle suunnatuille kursseille tai koulutuksiin maahanmuuttajien nähtiin pääsevän vain hyvin vaikeasti. Joillakin alueilla koulutuksia nähtiin olevan tarjolla kysyntään nähden liian vähän.

Suomessa, kuten monissa muissakin maissa, ulkomaalaisten ja ulkomailla syntyneiden keskuudessa yrittäjien osuus on suurempi kuin koko väestössä.¹⁸ Tätä on selitetty sekä riskienottokyvyllä että sillä, että yrittäjäksi ryhtyminen on ainoa mahdollisuus.¹⁹ Maahanmuuttajien yrittäjyys on keskittynyt Uudellemaalle. Vuonna 2009 Uudellamaalla toimi noin 3 900 sellaista yritystä, joiden vastuuhenkilöistä vähintään puolet on ulkomaan kansalaisia.²⁰ Tilastokeskuksen työssäkäyntitilastojen perusteella Suomessa toimi vuonna 2010 noin 6 000 kansalaisuudeltaan ulkomaalaista yrittäjää. Naiset muodostivat näistä yli 40 %, ja venäjää, viroa tai turkkia äidinkielenään puhuvia on yli 40 % kaikista yrittäjistä.²¹

¹⁷ Esimerkiksi Martikainen, Saari ja Korkiasaari tarkastelevat tarkemmin määrittelemiensä 1. sukupolven (ulkomaalaistaustainen/ suomalaistaustainen), 2. sukupolven, 2,5. sukupolven maahanmuuttajien työllisyys- ja työttömyysasteita. Tarkastelussaan he hyödynsivät myös Inhimillisen kehityksen indeksiin nojaavaa lähtöalueiden ryhmittelyä, teoksessa Martikainen, Saukkonen ja Säävälä, 2013, s. 45-54. Pekka Myrskylä puolestaan on tarkastellut vieraskielisten nuorten syrjäytymisriskiä, Nuoret työmarkkinoiden ja opiskelun ulkopuolella, TEM julkaisuja 12/2011.

¹⁸ Tuula Joronen, Maahanmuuttajien yrittäjyys Suomessa, Helsingin kaupungin tietokeskus, 2012.

¹⁹ Maahanmuuttajabarometrin vuonna 2012 kysyttiin yrittäjiksi ryhtyneiltä syitä yrittäjäksi ryhtymiselle. Heillä oli mahdollisuus nimeä useampi syy. Yleisin syy yrittäjäksi ryhtymiselle oli se, että vastaajat halusivat itse määrittää oman työnsä - "olla oma esimiehenä". Seuraavaksi yleisin syy oli hyvä liikeidea ja kolmanneksi yleisin syy se, ettei vastaaja ollut saanut koulutustaan vastaavaa työtä muualta. Vastajamäärä tähän kysymykseen oli hyvin pieni (N=47).

²⁰ Annika Forsander, Maahanmuuttajien sijoittuminen työelämään, teoksessa Martikainen, Saukkonen ja Säävälä, 2013, s. 229.

²¹ Annika Forsander, 2013, s. 229.

Indikaattori nro 6	Mittauksen kohde	Tietolähde	Huomioita
Kokemus sijoittumisesta koulutusta vastaavaan työhön	Maahanmuuttajabarometrin kohderyhmä	Maahanmuuttajabarometri (2012)	Barometrin rajoitteet (esitetty kohdassa 3.2.)

Sijoittumisesta koulutusta vastaavaan työhön kysyttiin suoraan vuonna 2012 toteutetussa maahanmuuttajabarometrissa. Vastaajat (N=594) ottivat kantaa väittämään (kysymys 41) "Työtehtävät vastaavat koulutustani".

Osuus vastaajista, jotka kokevat työtehtäviensä vastaavan koulutustaan (jokseenkin samaa mieltä tai täysin samaa mieltä)

61 %

Noin 61 prosenttia kysymykseen vastanneista arvioi työtehtäviensä vastaavan koulutustaan, ja noin 16 prosenttia vastaajista katsoi työskentelevänsä työssä, joka ei vastaa heidän koulutustaan. Barometrissa ei kysytty tarkemmin sitä, miten tai mistä syystä työtehtävät eivät vastanneet koulutusta. Tämä jättää tilaa erilaisille tulkinnoille. Tämän indikaattorin osalta tällä seurantatiedolla on merkitystä erityisesti aikasarjana.

Maahanmuuttobarometrin työelämäosioon vastaajista 73 % oli täysin tai jokseenkin samaa mieltä väittämästä, että he viihtyvät työssään hyvin. Enemmistö vastaajista oli sitä mieltä, että heihin luotetaan, heidän työehtonsa ovat selkeät, heitä kohdellaan tasapuolisesti toisten työntekijöiden kanssa ja että heidän osaamisensa tunnustetaan. Työ- ja elinkeinoministeriön vuonna 2012 julkaisemassa työolobarometrissa 73 % kaikista palkansaajista oli erittäin tai melko samaa mieltä väittämästä, että heitä kohdellaan työpaikalla tasapuolisesti. Maahanmuuttajabarometrissa tämä prosenttiosuus oli 69 %.

Tutkimuksissa on pitkään kiinnitetty huomiota maahanmuuttajien osaamisen puutteelliseen hyödyntämiseen työmarkkinoilla, tiettyjen ammattiryhmien toimimiseen sisääntuloammatteina sekä työmarkkinoiden jakautumiseen primääri- ja sekundäärisektoreihin. Primäärisillä työmarkkinoilla yksilön inhimillinen pääoma on kokonaan käytössä, kun taas sekundaarisilla työmarkkinoilla koulutus ja työ eivät käytännössä vastaa toisiaan. Pysyvyyden sijaan sekundäärisektoriin liitetään erityisesti epävarmat työsuhteet, suuri työttömyysriski ja heikot etenemismahdollisuudet. Näiden ilmiöiden osalta tutkittua tietoa Suomesta on vielä melko vähän. Osin epäilemättä siitä johtuen että maahanmuuttajien määrä on työmarkkinoilla edelleen melko vähäinen.

4.3 Yhteiskunnallinen osallistuminen

Indikaattori nro 7	Mittauksen kohde	Tietolähde	Huomioita
Tietoisuus äänioikeudesta	Maahanmuuttajabarometrin kohderyhmä	Maahanmuuttajabarometri (2012)	Barometrin rajoitteet (esitetty kohdassa 3.2.)

Äänioikeudesta kysyttiin suoraan vuonna 2012 toteutetussa maahanmuuttajabarometrissa. Maahanmuuttajabarometrissa vastaajat vastasivat kysymykseen (kysymys 35) "saatteko äänestää Suomessa?". Vastauksien (N=888) jakauma oli seuraava: kyllä 46,7 %, ei 31 % ja en tiedä: 22,3 %. Alla "tietoisiksi" määritellään ne, jotka vastasivat joko "kyllä" tai "ei".

Osuus vastaajista, jotka ovat tietoisia äänioikeudestaan.

77,7 %

Kysymyksessä ei täsmennetty äänioikeutta kuntavaalien, eduskuntavaalien, EU-parlamenttivaalien tai presidentinvaalien osalta, joten vastauksista on käytännössä mahdotonta päätellä, onko osa vastaajista vastannut "väärin" eli esimerkiksi ollut tietämätön siitä, että heillä on äänioikeus kuntavaaleissa, jos he ovat täyttäneet kotipaikalle asetetun vähimmäisajan. Indikaattorin seurantatiedolla on merkitystä aikasarjana.

Maahanmuuttajabarometriin osallistuneilta tiedusteltiin myös, tarvitsevatko he lisätietoa äänestamisestä Suomessa. Kaikista vastaajista 47 prosenttia totesi tarvitsevansa lisätietoa, mitä voidaan pitää korkeana osuutena. Aiemmissa tutkimuksissa on myös todettu ongelmia liittyen maahanmuuttajien tietoisuuteen äänioikeudesta.

Ulkomaan kansalaisten äänestysaktiivisuutta kuntavaaleissa tilastoidaan. Äänestysaktiivisuutta voidaan pitää melko alhaisena, sillä se on Suomen kansalaisten aktiivisuutta selvästi matalampi, esimerkiksi vuosien 1996, 2000, 2004 ja 2008 vaaleissa ulkomaan kansalaisten äänestysaktiivisuus vaihteli noin 15 % ja noin 21 % välillä suomalaisten aktiivisuuden vaihdella noin 56 % ja 62 % välillä. Eduskuntavaalien äänestyskäyttäytymisestä on tietyin varauksin saatavissa tietoa European Social Survey -kyselytutkimustietokannasta. Näin arvioituna vuosien 1999–2007 välillä käydyissä eduskuntavaaleissa noin puolet ulkomailla syntyneistä Suomen kansalaisista käytti äänioikeuttaan.²²

Indikaattori nro 8	Mittauksen kohde	Tietolähde	Huomioita
Kokemus osallisuudesta	Maahanmuuttajabarometrin kohderyhmä	Maahanmuuttajabarometri (2012)	Barometrin rajoitteet (esitetty kohdassa 3.2.).

Maahanmuuttajabarometrissa ei vuonna 2012 suoraan kysytty osallisuudesta. Käsitteenä osallisuutta voi lähestyä monella tavalla. Jatkossa on oleellista määritellä, minkä eri kysymysten kautta sitä halutaan täsmällisemmin seurata. Alla on nostettu barometrin tuloksista esiin työhön, kodin ulkopuoliseen järjestettyyn harrastus- tai vapaa-ajan toimintaan sekä järjestöihin tai seuraan kuulumisen osalta. Nämä ovat eräitä mahdollisia esimerkkejä tavoista käsitellä osallisuutta.

Työn voitaneen katsoa välillisesti vaikuttavan yleisesti osallisuuden tunteeseen ympäröivään yhteiskuntaan. Työssä (kokopäivätyö, osa-aikatyö tai yrittäjyys) oli reilu puolet vastaajista ja näistä työssäkäyvistä yli 70 prosenttia viihtyy työssään hyvin. Vaikka maahanmuuttajabarometriin vastanneiden osalta työllisyystilanne vaikuttaa kokonaisuudessaan kohtuulliselta, on niistä vastanneista, joiden mielestä työ on tärkeä osa kotoutumista, vain noin puolet töissä (N=880).

Kodin ulkopuolisen järjestetyn vapaa-ajan toiminnan ja järjestöaktiivisuuden osalta maahanmuuttobarometrin vastaajat ovat melko aktiivisia. Vastaajista (N=868) 50 prosenttia totesi osallistuvansa kodin ulkopuoliseen järjestettyyn harrastus- tai vapaa-ajan toimintaan. Lisäksi maahanmuuttajabarometrin vastaajista (N=868) 46 prosenttia koki vapaa-ajan erittäin tärkeäksi ja 40 prosenttia melko tärkeäksi. Tilastokeskuksen vapaa-aikatutkimuksessa vuodelta 2002 yli 60 prosenttia suomalaisista piti vapaa-aikaa erittäin tärkeänä ja noin 30 prosenttia melko tärkeänä. Tilastokeskuksen vapaa-aikatutkimuksessa 60 prosenttia vastaajista osallistui kodin ulkopuoliseen järjestettyyn harrastustoimintaan.

Vastaajista (N=843) noin 40 prosenttia kuului vähintään yhteen järjestöön tai seuraan. Tilastokeskuksen vapaa-aikatutkimuksen mukaan suomalaisista 52 prosenttia osallistui ainakin yhden järjestön toimintaan vuonna 2002. Maahanmuuttajabarometriin osallistuneilta tiedusteltiin lisäksi, mihin järjestöihin, seuroihin tai yhdistyksiin he kuuluvat. Vastaajilla oli mahdollisuus valita useampi vastausvaihtoehto. Useimmiten mainittiin ammattiyhdistykset tai ammattiliitot (70 %), maahanmuuttajayhdistykset tai omaa kulttuuria edustavat yhdistykset (28 %) sekä urheiluseurat (25 %). Laajassa terveys- ja hyvinvointitutkimuksessa (Maamu-tutkimus) havaittiin, että kaksi kolmasosaa somalialaistaustaisista, mutta vain alle kolmannes kurditaustaisista osallistui säännöllisesti järjestö- ja yhdistystoimintaan. Näin ollen on syytä olettaa, että erot esimerkiksi kansalaisuuksittain ja paikkakunnittain ovat isoja. Ylipäätensä maahanmuuttajien kansalaisjärjestöjen ja uskonnollisten yhteisöjen toiminta on kuitenkin Suomessa vilkasta ja samantapaista kuin vaikkapa Ruotsissa ja Norjassa.²³

²² Marjukka Weide ja Pasi Saukkonen, Maahanmuuttajien poliittinen osallistuminen, teoksessa Martikainen, Saukkonen ja Säävälä, 2013, s. 272–274.

²³ Miikka Pyykkönen ja Tuomas Martikainen, Muuttoliike ja kansalaisyhteiskunta, teoksessa Martikainen, Saukkonen ja Säävälä, 2013, s. 299.

Indikaattori nro 9	Mittauksen kohde	Tietolähde
Maahanmuuttajataustaiset kunnanvaltuutetut suhteessa maahanmuuttajataustaiseen väestöön kunnassa	Kunnat	Tilastokeskus, kunnallisvaalit. Kunnille suunnattu palvelukysely

Luotettavan kuvan saa tarkastelemalla Tilastokeskuksen tilastoimia äänioikeutettuja, ehdokkaita ja valittuja äidinkielen perusteella vuoden 2012 kuntavaaleissa. Muunkielisiä valittuja oli Manner-Suomessa 0,4 prosenttia, kun muunkielisiä äänioikeutettuja oli kaiken kaikkiaan 4,1 prosenttia eli muunkielisiä valittuja valtuutettuja oli noin 10 prosenttia suhteessa muunkielisiin äänioikeutettuihin. Tilanne vaihtelee melkoisesti maakunnittain. Vuonna 2008 kuntavaaleissa muunkielisiä valittuja oli 0,3 prosenttia eli 0,1 prosenttiyksikköä vähemmän kuin vuoden 2012 vaaleissa.

Kolmansista maista tulleilta maahanmuuttajilta edellytetään kaksi vuotta voimassa ollutta oleskelulupaa ennen kuin he saavat äänestää kunnallisvaaleissa, kun taas EU-maista tulevilta vaaditaan samaan vain 52 päivän oleskelua²⁴. ECRIn (2013) raportin mukaan kolmansien maiden kansalaisten äänestysprosentti viimeisimmissä kunnallisvaaleissa oli hyvin alhainen (15–19 %).

Taulukko 4. Vieraskieliset äänioikeutetut, ehdokkaat ja valitut kuntavaaleissa vuonna 2012.

Maakunta	Äänioikeutetut			Ehdokkaat			Valitut		
	Suomi, saame	Ruotsi	Muu kieli	Suomi, saame	Ruotsi	Muu kieli	Suomi, saame	Ruotsi	Muu kieli
MANNER-SUOMI	91,0	4,9	4,1	92,8	5,3	1,8	93,1	6,4	0,4
Uusimaa	83,4	8,5	8,0	82,7	14,1	3,3	79,8	19,4	0,9
Pääkaupunki-seutu	84,0	5,9	10,1	83,1	11,5	5,5	83,2	14,1	2,7
Varsinais-Suomi	90,1	5,7	4,2	92,6	5,9	1,5	92,9	6,4	0,7
Satakunta	97,9	0,3	1,7	98,9	0,0	1,0	99,6	0,2	0,2
Kanta-Häme	97,4	0,4	2,3	98,7	0,3	1,0	99,5	0,3	0,3
Pirkanmaa	96,6	0,3	3,1	98,3	0,3	1,4	99,4	0,2	0,4
Päijät-Häme	96,5	0,3	3,2	97,8	0,2	2,0	99,2	0,0	0,8
Kymenlaakso	95,4	0,8	3,8	95,9	1,6	2,4	97,2	2,8	0,0
Etelä-Karjala	96,2	0,2	3,6	98,3	0,1	1,6	100,0	0,0	0,0
Etelä-Savo	98,0	0,2	1,9	98,2	0,3	1,5	99,3	0,3	0,5
Pohjois-Savo	98,3	0,1	1,6	97,9	0,2	1,9	99,5	0,3	0,2
Pohjois-Karjala	97,6	0,1	2,3	97,5	0,2	2,3	98,8	0,5	0,7
Keski-Suomi	97,8	0,2	2,1	98,5	0,2	1,3	99,5	0,0	0,5
Etelä-Pohjanmaa	98,4	0,3	1,3	98,9	0,2	0,9	99,8	0,0	0,2
Pohjanmaa	46,4	50,2	3,6	47,6	49,1	3,4	33,5	65,8	0,6
Keski-Pohjanmaa	88,9	9,5	1,6	91,1	7,6	1,3	95,0	5,0	0,0
Pohjois-Pohjanmaa	98,3	0,2	1,6	98,5	0,4	1,1	99,4	0,1	0,5
Kainuu	98,2	0,1	1,7	98,0	0,3	1,8	99,6	0,0	0,4
Lappi	98,2	0,2	1,6	98,8	0,1	1,1	99,7	0,2	0,2

Toisena indikaattorin tietolähteenä on kunnille suunnattu palvelukysely, jonka yhteydessä on muistettava palvelukyselyn rajoitukset (vastauksia saatiin 106 kunnasta, jolloin vastausprosentiksi muodostui vain 33 prosenttia kaikista kunnista). Koska kysymyksessä käytetty käsite ”maahanmuuttajataustainen” on tulkinnanvarainen, on kysymys myös voitu ymmärtää eri tavoin eri kunnissa, joten palvelukyselyn vastauksia on tarkasteltava lähinnä suuntaa-antavina. Palvelukyselyn vastausten mukaan 85 prosentissa vastaajakunnista ei ollut lainkaan maahanmuuttajataustaisia kunnanvaltuutettuja, yksi valtuutettu oli 12 prosentissa vastaajakunnista ja kahdessa vastaajakunnassa oli kaksi. Vastaajakuntien valtuutetuista yhteensä 0,39 prosenttia oli maahanmuuttajataustaisia, mikä on lähellä virallisesti tilastoitujen vieraskielisten valtuutettujen osuutta

²⁴ ECRI (2013). European Commission against Racism and Intolerance. Suomea koskeva raportti (neljäs raportointikierron). ECRI 2013:19.

(0,4 %). Maahanmuuttajataustaisia lautakuntien jäseniä ei ollut lainkaan 80 prosentissa vastaajakunnista ja vähintään yksi maahanmuuttajataustainen lautakuntajäsen oli joka viidennessä vastaajakunnassa.

4.4 Turvallisuus

Indikaattori nro 10	Mittauksen kohde	Tietolähde	Huomioita
Suomessa olonsa turvalliseksi tuntevien osuus	Maahanmuuttajabarometrin kohderyhmä	Maahanmuuttajabarometri (2012)	Barometrin rajoitteet (esitetty kohdassa 3.2.)

Maahanmuuttajabarometrissa vastaajat (N=889) vastasivat kysymykseen (kysymys 22) "Kuinka turvalliseksi tunnette olonne asuinpaikkakunnallanne".

Osuus vastaajista, jotka kokivat olonsa turvalliseksi tai melko turvalliseksi

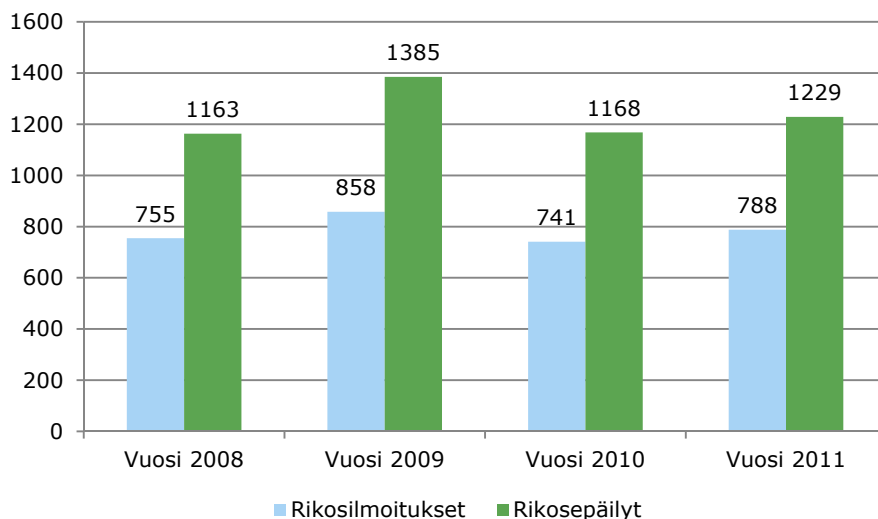
95,1 %

Barometriin vastaajista siis lähes kaikki kokivat olonsa turvalliseksi. Indikaattorilla on merkitystä aikasarjana. Jatkossa kysymystä voitaisiin tarkentaa siten, että sen yhteydessä kysyttäisiin tarkemmin turvallisuuden tunteesta eri paikoissa, esimerkiksi asuinalueella.

Indikaattori nro 11	Mittauksen kohde	Tietolähde
Poliisin tietoon tulleiden rasististen rikosepäilyjen määrä	Rasismia kokeneet rikosilmoitusten tekijät	Poliisiammattikorkeakoulun viharikosseurantanta

Vuodelta 2011 löytyi 788 rikosilmoitusta, jotka sisälsivät rasistisia tai muukalaisvihamielisiä piirteitä. Näistä noin kolmasosa sisälsi sanallisia rikoksia, kuten loukkauksia ja uhkauksia. Hieman suurempi osa (41 %) sisälsi fyysisiä väkivallan tekoja. Vuoden 2011 rikosilmoitukset sisälsivät 1229 päärikosepäilyä eli kuhunkin asianomistajaan kohdistunutta vakavinta rikosta. Edellisvuonna päärikoksia oli 1168. Yleisin päärikosnimike oli pahoinpitely, joita oli 32 prosenttia kaikista päärikoksista. Päärikosepäilyllä tarkoitetaan kuhunkin rikosilmoituksen asianomistajaan kohdistunutta vakavinta rikosnimikettä. Koska yhdessä rikosilmoituksessa voi olla yksi tai useampia asianomistajia, päärikosten määrä on suurempi kuin rikosilmoitusten määrä.

Pienestä vuosittaisesta vaihtelusta huolimatta rikosilmoitusten ja rikosepäilyjen määrät ovat pysyneet kutakuinkin samalla tasolla vuodesta 2008 lähtien.

Kuva 12. Rasistisia piirteitä sisältävien rikosilmoitusten ja rikosepäilyjen määrä.

Vuosien 2008–2011 lukuja voidaan pitää vertailukelpoisina, vaikka vuoden 2009 poimintaan tehtiin joitakin pieniä muutoksia. Tilasto kuvaa vain poliisin tietoon tullutta rikollisuutta. Kaikki tapaukset, joista ei ole ilmoitettu poliisille tai joista poliisi ei ole kirjannut rikosilmoitusta jäivät tilaston ulkopuolelle.²⁵

Vuonna 2009 rasistisen rikollisuuden seuranta laajennettiin viharikosseurannaksi, ja selvityksissä ryhdyttiin tarkastelemaan myös muita rikoksia, joissa teon syy liittyy uhrin edustamaan viite-ryhmään. Viharikoksiksi on määritelty henkilöä, ryhmää, jonkun omaisuutta, instituutiota tai näiden edustajaa kohtaan tehdyt rikokset, joiden motiivina ovat ennakkoluulot tai vihamielisyys uhrin oletettua tai todellista etnistä tai kansallista taustaa, uskonnollista vakaumusta tai elämäntapaa, seksuaalista suuntautumista, sukupuoli-identiteettiä, sukupuolen ilmaisua tai vammaisuutta kohtaan. Tapaukset luokitellaan viharikoksiksi rikosilmoituksen sisältämän, poliisin va-
paamuotoisesti kirjaaman tekstin perusteella. Luokittelu on näin ollen osin tulkinnanvarainen.²⁶

4.5 Syrjimättömyys

Indikaattori nro 12	Mittauksen kohde	Tietolähde	Huomioita
Syrjintää kokeneiden osuus	Maahanmuuttajabarometrin kohderyhmä	Maahanmuuttajabarometri (2012)	Barometrin rajoitteet (esitetty kohdassa 3.2.)

Syrjinnän osalta barometrin vastaajilta (N=865) tiedusteltiin, onko heitä syrjitty viimeisen 12 kuukauden aikana ja jos on, niin minkä syiden takia.

Osuus vastaajista, jotka ovat kokeneet syrjintää viimeisen 12 kuukauden aikana

24,4 %

Noin neljäsosa vastaajista oli kokenut syrjintää. Syrjintätapauksista suurin osa johtui vastaajien oman arvion mukaan etnisestä alkuperästä. Toiseksi suurimmaksi syrjinnän syyksi arvioitiin kieli. Eniten syrjintää oli vastausten mukaan koettu työhön liittyen – eli joko rekrytoinnissa tai työpaikalla.

Vuonna 2008 toteutetussa EU-MIDIS-tutkimuksessa²⁷ sekä Euroopan Unionin vuonna 2008 toteuttamassa, syrjintää käsittelevässä barometrissa²⁸ esitettiin sama kysymys. EU-MIDIS-tutkimuksessa haastateltiin pääkaupunkiseudulla asuvia, etniseltä taustaltaan somalialaisia tai venäläisiä henkilöitä. Vastaajat olivat asuneet Suomessa huomattavasti pidempään kuin maahanmuuttajabarometriin vastanneet henkilöt. EU-MIDIS-tutkimuksessa nousi erityisesti esille Somalien kokemus syrjintä. Myös ECRIn raportissa (2013) kiinnitetään huomiota erityisesti somalien muita huonompaan tilanteeseen.²⁹ Lisäksi myös venäjänkieliset joutuvat työelämässä syrjinnän kohteiksi.

Vuoden 2008 syrjintää käsittelevässä Eurobarometrissa selvitettiin Euroopan Unionin 27 jäsenmaan asukkaiden kokemuksia ja ajatuksia syrjinnästä. Kaikista Euroopan Unionin asukkaista syrjintää oli kokenut viimeisen 12 kuukauden aikana 15 prosenttia. Yleisimmät syyt syrjintään olivat ikä (6 %) ja sukupuoli (3 %). Suomessa asuvista niin ikään 15 prosenttia oli kokenut syrjintää. Niistä vastaajista, jotka kokivat kuuluvansa etniseen vähemmistöön, 23 prosenttia oli kokenut syrjintää viimeisen 12 kuukauden aikana etnisen taustansa vuoksi eli suurin piirtein saman verran kuin vuoden 2012 maahanmuuttajabarometrissa. Vuoden 2012 Eurobarometrin tulosten mukaan etniseen alkuperään liittyvää syrjintää pidettiin Suomessa yleisempänä (69 % vastaajista) kuin EU:ssa keskimäärin (56 % vastaajista). Useissa tutkimuksissa korostuu erityisesti afrikkalaistaustaisten kokemus syrjintä. Taannoisessa laajassa terveys- ja hyvinvointitutkimuksessa

²⁵ Jenni Niemi & Iina Sahramäki. 2012. Poliisin tietoon tullut viharikollisuus Suomessa 2011. Poliisiammattikorkeakoulun raportteja 104.; Laura Peutere. 2010. Poliisin tietoon tullut viharikollisuus Suomessa 2009. Poliisiammattikorkeakoulun raportteja 88/2010.

²⁶ Kuten yllä.

²⁷ EU-MIDIS European Union Minorities and Discrimination Survey, Main Results Report. European Union Agency for Fundamental Rights, 2009, http://fra.europa.eu/fraWebsite/attachments/eumidis_mainreport_conference-edition_en_.pdf

²⁸ Discrimination in the European Union: Perceptions, Experiences and Attitudes. Special Eurobarometer 296, European Commission, 2008, http://ec.europa.eu/public_opinion/archives/ebs/ebs_296_en.pdf

²⁹ ECRI (2013). European Commission against Racism and Intolerance. Suomea koskeva raportti (neljäs raportointikierros). ECRI 2013:19.

(Maamu-tutkimus) todettiin, että syrjintäkokemukset olivat yleisempiä Suomessa kauemmin asuneilla ja nuorempana Suomeen muuttaneilla kuin lyhyemmän aikaa sitten ja vanhempana muuttaneilla.

Kaiken kaikkiaan etniseen alkuperään liittyvää syrjintää on tutkittu Suomessa melko paljon. Eri-tyistä huomiota on kiinnitetty työhönottoon ja työpaikalla liittyvään syrjintään.³⁰ Syrjinnän kansallista seuranta on kokonaisuudessaan myös kehitetty viime vuosina.³¹ Jatkossa on tärkeää varmistaa, että seurantajärjestelmien kehittämisessä huomioidaan kaikki muiden seurantajärjestelmien tuottaman tieto.

Syksyllä 2012 toteutetuissa kuntien ja TE-toimistojen palvelukyselyissä pyydettiin kuntien ja TE-toimistojen viranomaisia arvioimaan etnisten suhteiden tilaa edelliseen vuoteen verrattuna. TE-toimistojen vastaajista noin 40 prosenttia oli havainnut muutoksia. Vastauksissa korostui euroalueen taloudellisen taantuman vaikutukset maahanmuuttoon sekä maahanmuuttajiin. Useat vastaajat olivat huolissaan maahanmuuttajien työllistymismahdollisuuksista, kun yleinen työllisyystilanne heikkenee. Useissa vastauksissa todettiin talouden heikkenemisen kiristäneen myös asenteita maahanmuuttajia kohtaan. Kuntakyselyyn vastanneista valtaosa puolestaan arvioi, että etnisten suhteiden tilanne kunnassa ei ole juurikaan muuttunut edelliseen vuoteen verrattuna.

4.6 Kielitaito

Indikaattori nro 13	Mittauksen kohde	Tietolähde
YKI keskitason testissä taitotason 3 saavuttamisaika maahan-tulosta ja kielikoulutuksen aloit-tamisesta	Testiin osallistuneet	Tietoa ei ollut käytettävissä

Kaikkien maahanmuuttajien osalta on nykyiseltään vähän mahdollisuuksia seurata kielitaitoa tai sen kehittymistä. Toistaiseksi Yleisten kielitutkintojen (YKI) suomen tai ruotsin kielen testi on ainoa väline seurata yhteismitallisesti maahanmuuttajien kielitaitoa. Yleiset kielitutkinnot ovat aikuisille kielenoppijoille tarkoitettuja tutkintoja, jotka mittaavat toiminnallista ja viestinnällistä kielitaitoa. Yleisissä kielitutkinnoissa testataan yleiskieltä eikä johonkin tiettyyn alaan liittyvää erityiskieltä.

Mittarina YKI-kielitestit on ongelmallinen, sillä testissä käyvät pääasiassa ne maahanmuuttajat, joilla ei ole tyydyttävää kielitaitoa osoittavaa peruskoulun, lukion tai ammatillisen koulutuksen tutkintoa (tai korkeakoulun virkamiestutkintoa) ja jotka hakevat kansalaisuutta. Testissä käy tosin myös jonkin verran maahanmuuttajia, jotka tarvitsevat tutkinnon koulutukseen tai työpaikan hakemiseen. YKI-kielitestien tulosten seuranta kertoo siis valikoidun joukon kielitaidosta, sillä kaikki eivät esimerkiksi hae kansalaisuutta. Lisäksi jo testiin ohjattavien oletetaan käytännössä jo saavuttaneen taitotason 3, joka vastaa eurooppalaisen viitekehyksen taitotasoa B1, mikä kuta-kuinkin vastaa kotoutumiskoulutuksen tavoitetasoa B1.1. Suomen kielen keskitason tutkintoja suoritettiin vuonna 2011 yhteensä 4 560 kappaletta.

Indikaattorin mukaisia tietoja ei ole tällä hetkellä suoraan saatavissa eli tällä hetkellä ei systemaattisesti seurata saavuttamisaikaa maahantulosta tai kielikoulutuksen aloittamisesta. Erillistutkimuksissa on kuitenkin todettu, että 1–3 vuoden maassaoloaika ja suomen kielen opiskeluai-ka ovat yhteydessä edellä mainittuun tavoitetasoon 3 ja yli 10 vuoden maassaoloaika ja 10 vuo-den molemmin puolin kestävä opiskeluai-ka yleistaitotasoon 4. Silti muut tekijät ovat pelkkää maassaoloaikaa merkittävämpiä (esim. kielen oppiminen työssä).³²

Kotoutumiskoulutukseen ei nykyiseltään liity kielitaidon lopputestausta. Lisäksi viime kädessä kansalaisuuden saaminen kertoo riittäväksi arvioidusta kielitaidosta. Tulevaisuudessa voisi olla hyödyllistä seurata kielitaidon kehittymistä kotoutumiskoulutuksen aikana nykyistä systemaattisemmin. Tämä on tosin vähän ongelmallista, sillä tällöinkin mahdollisen alku- ja loppumittauksen kohteena olisi tosin rajallinen joukko eli kotoutumiskoulutukseen osallistuvat, joten näitä tuloksia ei voisi yleistää koskemaan kaikkia maahanmuuttajia. Koska kielitaito on keskeinen osa kotou-tumista, on siihen liittyvän seurannan kehittäminen erityisen tärkeää.

³⁰ Ks. esimerkiksi Liisa Larja, Johanna Varius, Liselott Sundbäck, Karmela Liebkind, Irja Kandolin ja Inga Jasinskaja-Lahti, Discrimination in the Finnish Labor Market, An overview and a field experiment on recruitment, TEM julkaisu 16/2012.

³¹ Ks. www.yhdenvertaisuus.fi.

³² Sari Pöyhönen, Mirja Tarnanen, Teija Kyllönen, Eeva-Maija Vehviläinen & Tatjana Rynkänen. 2009. Kielikoulutus maahanmuuttajien kotoutumiskoulutuksessa. Jyväskylän yliopisto. Soveltavan kielitutkimuksen keskus.

Indikaattori nro 14	Mittauksen kohde	Tietolähde	Huomioita
Oma arvio kielitaidon riittävydestä ja vaikutuksesta työllistymiseen	Maahanmuuttajabarometrin kohderyhmä	Maahanmuuttajabarometri (2012)	Barometrin rajoitteet (esitetty kohdassa 3.2.).

Kielitaidon vaikutusta työllistymiseen ei kysytty vuoden 2012 maahanmuuttajabarometrissa. Lähinnä tätä maahanmuuttajabarometrissa vastaajat (N=853) vastasivat kysymykseen (kysymys 15) "Miten hyvin selviydte suomen tai ruotsin kielellä seuraavissa tilanteissa? Työssä käynti".

Osuus vastaajista, jotka ovat arvioivat selviävänsä erittäin tai melko hyvin

69,4 %

Suuri osa barometrin vastaajista siis pitää kielitaitoaan työssä selviämisen kannalta hyvänä. Indikaattorilla on merkitystä aikasarjana.

Barometrin tulos on samansuuntainen kuin muussa aihetta käsittelevässä tutkimuksessa. Maahanmuuttajat ovat itsearvioineet kielitaitoaan 2000-luvulla muun muassa Tilastokeskuksen Maahanmuuttajien elinolot -tutkimuksessa sekä Maahanmuuttajien työkyky 2008 -selvityksessä. Molempien selvitysten mukaan yli puolella maahanmuuttajataustaisista vastaajista on omasta mielestään riittävä kielitaidon taso.

Tuoretta tietoa on saatu myös laajan terveys- ja hyvinvointitutkimuksen (Maamu-tutkimus) kautta. Tutkimus kohdistui venäläis-, somalialais- ja kurditaustaisiin henkilöihin. Sen mukaan joka kymmenes somalialais- ja kurditaustaisista naisista arvioi osaavansa lukea vain huonosti tai ei lainkaan, miehistä pari prosenttia. Lähes kolmasosa venäläis- ja kurditaustaisista henkilöistä, ja somalialaistauksista joka kuudes, ilmoitti pankissa, virastossa tai vastaavassa paikassa asioimisen tuottavan vaikeuksia. Näin ollen on syytä olettaa, että kielitaito vaihtelee melkoisesti ja sen puute aiheuttaa monenlaisia vaikeuksia.

4.7 Koulutus ja osaaminen

Indikaattori nro 15	Mittauksen kohde	Tietolähde
Toisen asteen koulutukseen suoraan peruskoulun jälkeen siirtyvien ja ei välittömästi jatkavien oppilaiden osuudet koko oppilasmäärästä (9.luokalta valmistuneista)	Peruskoulun 9. luokalta valmistuneet vieraskieliset	Tietoa ei ollut käytettävissä

Indikaattorin mukaisia tietoja ei ollut käytettävissä tämän katsauksen laadinnan yhteydessä.

Tilastokeskus seuraa peruskoulun 9. luokan päättäneiden välitöntä pääsyä jatko-opiskeluihin. Peruskoulun 9. luokan päättäneitä oli vuonna 2011 noin 63 200, tuhat vähemmän kuin vuotta aiemmin. Heistä 50 prosenttia (naisista 58 prosenttia ja miehistä 42 prosenttia) jatkoi opintoja lukiossa ja 41 prosenttia (naisista 33 prosenttia ja miehistä 49 prosenttia) jatkoi opintoja toisen asteen ammatillisessa koulutuksessa. Loput 9 prosenttia ei jatkanut välittömästi tutkintotavoitteista opiskelua. He saattoivat kuitenkin jatkaa jossain tutkintoon johtamattomassa koulutuksessa kuten peruskoulun lisäopetuksessa (kymppiluokalla) tai ammatilliseen peruskoulutukseen ohjaavassa ja valmistavassa koulutuksessa (ammattistartissa).

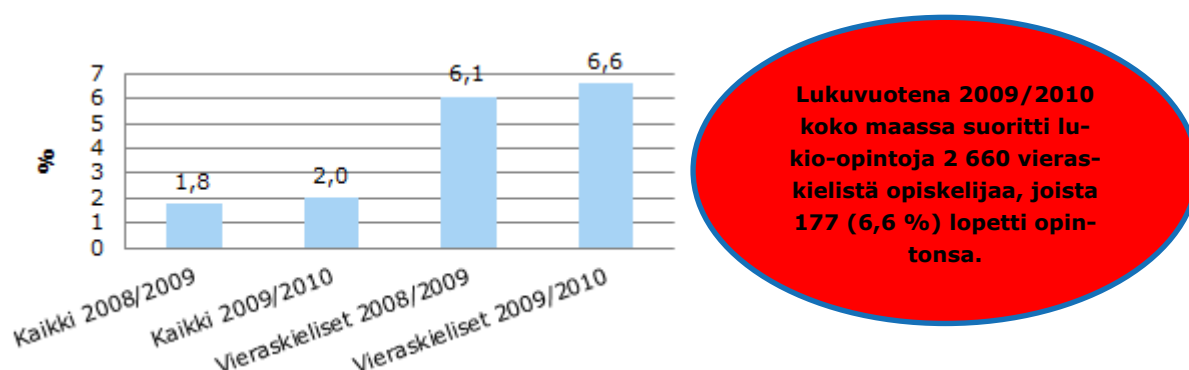
Indikaattori nro 16	Mittauksen kohde	Tietolähde
Oman koulutussektorin piirissä keskeyttäneiden ja tutkintoon johtavan koulutuksen kokonaan lopettaneiden oppilaiden osuudet koko oppilasmäärästä (toinen aste ja peruskoulu)	Keskeyttäneet ja lopettaneet vieraskieliset	Tilastokeskus, koulutuksen keskeyttäminen. Tietoa ei ollut käytettävissä peruskoulun osalta

Peruskoulun osalta näitä tietoja ei ollut saatavilla vieraskielisyyden perusteella. Näin ollen alla käsitellään vain toisen asteen tilannetta nuorten (ei aikuisten) maahanmuuttajien osalta. Lisäksi on huomioitava, että ammattikoulutuksen osalta tarkastellaan ammatillista peruskoulutusta ja lukio-koulutusta vain nuorten opetussuunnitelman mukaan.

Tilastokeskus on laatinut keskeyttämistilaston perusasteen jälkeisestä koulutuksesta henkilöpo-
jaisten opiskelija- ja tutkintoaineistojen perusteella lukuvuodesta 2000–2001 alkaen. Tiedot kes-
keyttämisestä saadaan seuraamalla kunkin vuoden syyskuussa (xxxx) opiskelleiden henkilöiden
tilannetta seuraavan vuoden syyskuussa (xxxx+1). Mikäli henkilö ei jatkanut opiskeluaan tai ei
ollut suorittanut tutkintoa ko. vuoden aikana, hänet on laskettu keskeyttäneeksi. Tässä tarkastel-
laan sekä oman koulutussektorin piirissä keskeyttäneiden ja tutkintoon johtavan koulutuksen ko-
konaan lopettaneiden oppilaiden osuuksia. Oman koulutussektorin piirissä keskeyttäneillä tarkoi-
tetaan niitä, jotka keskeyttävät oman koulutussektorinsa opinnot, mutta jatkavat jollakin toisella
koulutussektorilla (esimerkiksi lopettavat lukio-opintonsa, mutta jatkavat esimerkiksi ammatti-
koulussa). Kokonaan lopettaneilla tarkoitetaan niitä, jotka ovat lopettaneet opiskelun eivätkä ole
jatkaneet sitä muulla koulutussektorilla.

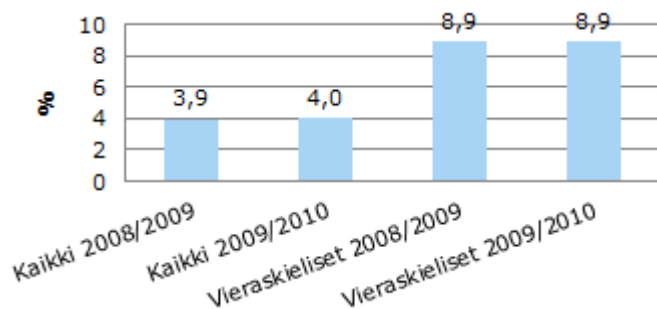
Vuonna 2009 vieraskielisistä toisen asteen koulutusta käyvistä lukiota suoritti 2 660 (34 %) hen-
kilöä ja ammatillista koulutusta 5 163 henkilöä (66 %). Vuonna 2009 lukiokoulutusta suoritti
102 332 (43 %) ja ammatillista koulutusta 133 690 (57 %) henkilöä (lukion nuorten opetus-
suunnitelman mukaan opiskelevat/amatillisessa peruskoulutuksessa opiskelevat). Vieraskieliset
sekä lopettavat kokonaan että keskeyttävät (mutta jatkavat toisella koulutussektorilla) toisen as-
teen opintonsa useammin kuin koko väestö keskimäärin. Seuraavassa tarkastellaan toisen asteen
opintojen kokonaan lopettamista ja keskeyttämistä (toisella koulutussektorilla jatkaen) koko vä-
estön ja vieraskielisten välillä.

Vuosien 2008–2010 välisenä aikana lukion osalta tutkintoon johtavan koulutuksen kokonaan lo-
petti (nuorten opetussuunnitelman mukaan opiskelevista) kaikista noin 2 prosenttia ja vieraskie-
lisistä noin 6–7 prosenttia (kuva 13). Lukuvuotena 2009/2010 lukio-opintojaan suorittavista
2 660 vieraskielisestä opiskelijasta 177 lopetti tutkintoon johtavat opintonsa. Vieraskielisten osal-
ta lopettaneiden osuudet vaihtelevat suuresti alueellisesti (liitteen 6 kuva 65). ELY-alueittaisen
tarkastelun osalta on kuitenkin syytä huomata, että vieraskielisten lukio-opiskelijoiden lukumää-
rät (N:t) ovat määrällisesti pieniä ELY-alueittain tarkasteltuna (Liitteen 6 taulukko 16).

Kuva 13. Lukio: tutkintoon johtavan koulutuksen lopettaneiden osuus. Lähde: Tilastokeskus, 2013. Huom! Tässä tarkastellaan lukiossa nuorten opetussuunnitelman mukaan opiskelevia.

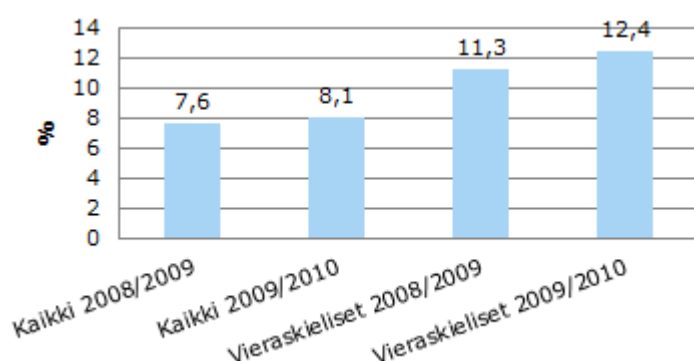
Vuosien 2008–2010 välillä lukio-opintonsa keskeytti (mutta jatkoi koulutussektorin muussa tut-
kintoon johtavassa koulutuksessa) noin 4 prosenttia kaikista ja noin 9 prosenttia vieraskielisistä
(kuva 14) nuorten opetussuunnitelman mukaan opiskelevista. Alueelliset erot ovat jälleen suuria
(liitteen 6 kuva 66), mutta ELY-alueittaisen tarkastelun osalta on syytä huomata, että vieraskie-
listen lukio-opiskelijoiden lukumäärät (N:t) ovat määrällisesti pieniä ELY-alueittain tarkasteltuna
(Liitteen 6 taulukko 16).

Kuva 14. Lukio: koulutussektorin koulutuksen keskeyttäneiden osuus. Lähde: Tilastokeskus, 2013. Huom! Tässä tarkastellaan lukiossa nuorten opetussuunnitelman mukaan opiskelevia.

Ammatillinen koulutus

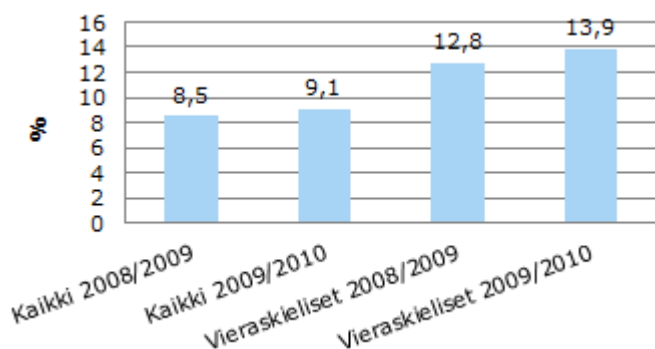
Ammatillisen koulutuksen osalta lukuvuotena 2009/2010 tutkintoon johtavan koulutuksen lopetti kokonaan noin 8 prosenttia kaikista ja vieraskielisistä noin 12 prosenttia (kuva 15) ammatillisessa peruskoulutuksessa opiskelevista. Tällöin koko maassa ammatillista koulutusta suoritti 5 163 vieraskielistä opiskelijaa, joista noin 640 keskeytti opintonsa (kuva 16). Alueelliset erot ovat jälleen suuria, mutta ELY-alueittaisen tarkastelun osalta on kuitenkin syytä huomata, että vieraskielisten opiskelijoiden lukumäärät (N:t) ovat määrällisesti pieniä ELY-alueittain tarkasteluna (liitteen 6 kuva 67 ja taulukko 16).

Lukuvuotena 2009/2010 koko maassa ammatillisessa peruskoulutuksessa opintoja suoritti 5 163 vieraskielistä opiskelijaa, joista 640 (12,4 %) lopetti opintonsa.

Kuva 15. Ammatillinen koulutus: tutkintoon johtavan koulutuksen lopettaneiden osuus. Lähde: Tilastokeskus, 2013. Huom! Tässä tarkastellaan ammatillisessa peruskoulutuksessa opiskelevia.

Lukuvuotena 2009/2010 oman koulutussektorin koulutuksen keskeytti (mutta jatkoi muualla) noin 9 prosenttia kaikista ja noin 14 prosenttia vieraskielisistä (kuva 16) ammatillisessa peruskoulutuksessa opiskelevista. ELY-alueittaisen tarkastelun osalta on kuitenkin syytä huomata, että vieraskielisten opiskelijoiden lukumäärät (N:t) ovat määrällisesti pieniä (liitteen 6 kuva 68 ja taulukko 16).

Kuva 16. Ammatillinen koulutus: koulutussektorin koulutuksen keskeyttäneiden osuus. Lähde: Tilastokeskus, 2013. Huom! Tässä tarkastellaan ammatillisessa peruskoulutuksessa opiskelevia.

4.8 Sosio-ekonomiset tekijät

Sosio-ekonomisia tekijöitä tarkastellaan asuntokunnan käytettävissä olevan ekvivalentin rahatulo³³, asumispinta-alan sekä pienituloisuusasteen osalta ³⁴.

Indikaattori nro 17	Mittauksen kohde	Tietolähde	Huomioita
Asuntokunnan käytettävissä oleva ekvivalentti rahatulo verrattuna kaikkien asuntokuntien käytettävissä olevaan ekvivalenttituloon	Maahanmuuttaja-asuntokunnat	Tilastokeskus, tulonjaon kokonaistulasto	Ekvivalenttitulo = asuntokunnan käytettävissä oleva tulo jaettuna asuntokunnan kulusyksikköluvulla

Maahanmuuttajien ekvivalentti rahatulo on huomattavasti pienempi verrattuna koko väestön rahatuloon: vuonna 2011 koko väestön rahatulo oli noin 25 000 euroa ja maahanmuuttajien noin 20 000 euroa (kuva 17). Vuosien 2000 ja 2011 välillä koko väestön ja maahanmuuttajien välinen rahatulon ero on kasvanut. Kun se vuonna 2000 oli hieman alle 4 000 euroa, oli se vuonna 2011 yli 5 100 euroa. Kuitenkin tulokehitys on ollut maahanmuuttajien (1,571-kertainen) osalta hieman suurempaa kuin koko väestön (1,505-kertainen) osalta vuosien 2000–2011 välillä.

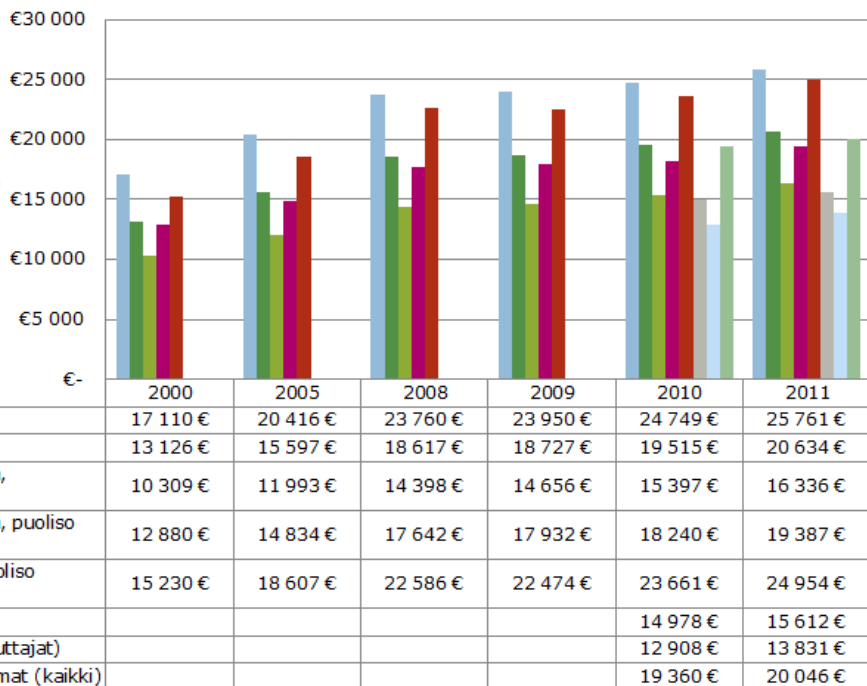
Tarkasteltaessa yhden hengen asuntokuntia (kaikkien osalta = vain perheeseen kuulumattomat) havaitaan, että ekvivalentti rahatulo oli kaikkien osalta noin 3 700 euroa korkeampi kuin yksinasuvien maahanmuuttajien rahatulo. Alle 25-vuotiaiden osalta havaitaan, että ero maahanmuuttajien ja kaikkien välillä on suhteellisesti tarkasteltuna pienempi kuin muiden viiteryhmiä välinen ero. Kuitenkin alle 25-vuotiaiden maahanmuuttajien ekvivalentti rahatulo vuonna 2011 oli noin 1 800 euroa pienempi verrattuna kaikkien alle 25-vuotiaiden rahatuloon.

Tarkasteltaessa asuntokuntia, joissa viitehenkilö on maahanmuuttaja ja puoliso suomalainen, jääetään ekvivalentissa rahatulossa kaikkiin maahanmuuttaja-asuntokuntiin verrattuna jälkeen, vuonna 2011 näissä asuntokunnissa rahatulo oli noin 19 000 euroa. Kun viitehenkilö on suomalainen ja hänen puolisonsa maahanmuuttaja, on asuntokunnan ekvivalentti rahatulo lähellä kaikkien asuntokuntien ekvivalenttia rahatuloa.

³³ Ekvivalentti tulo on tulokäsite, jolla pyritään saamaan erityyppisten kotitalouksien tulot vertailukelpoisiksi ottamalla huomioon yhteiskulutusyödyt. Ekvivalentti tulo = kotitalouden tulot jaettuna kotitalouden kulutusyksiköiden määrällä. Tulonjakotilastossa on käytetty vuodesta 2002 lähtien Euroopan unionin tilastoviraston Eurostatin suosittamaa ns. muunnettua OECD:n kulutusyksikköasteikkoa, jossa kotitalouden ensimmäinen aikuinen saa painon 1, muut yli 13-vuotiaat henkilöt saavat painon 0,5, lapset saavat painon 0,3 (lapsiksi on määritelty 0–13-vuotiaat). Oletuksena on, että kotitalouden sisällä tulot jakautuvat tasaisesti em. kustustarpeen suhteessa kaikkien jäsenten kesken.

³⁴ Pienituloisia ovat henkilöt, joiden kotitalouden käytettävissä olevat rahatulot kulutusyksikköä kohti (ns. ekvivalentti rahatulo) ovat pienemmät kuin 60 prosenttia kaikkien kotitalouksien ekvivalenttien käytettävissä olevien rahatulojen mediaanitulosta. Tämän tulorajan alapuolelle jäävien osuutta väestöstä kutsutaan pienituloisuusasteeksi. Pienituloisuuden euromääräinen raja vaihtelee vuosittain. Määritelmä perustuu Euroopan unionin tilastolaitoksen Eurostatin suosituksiin.

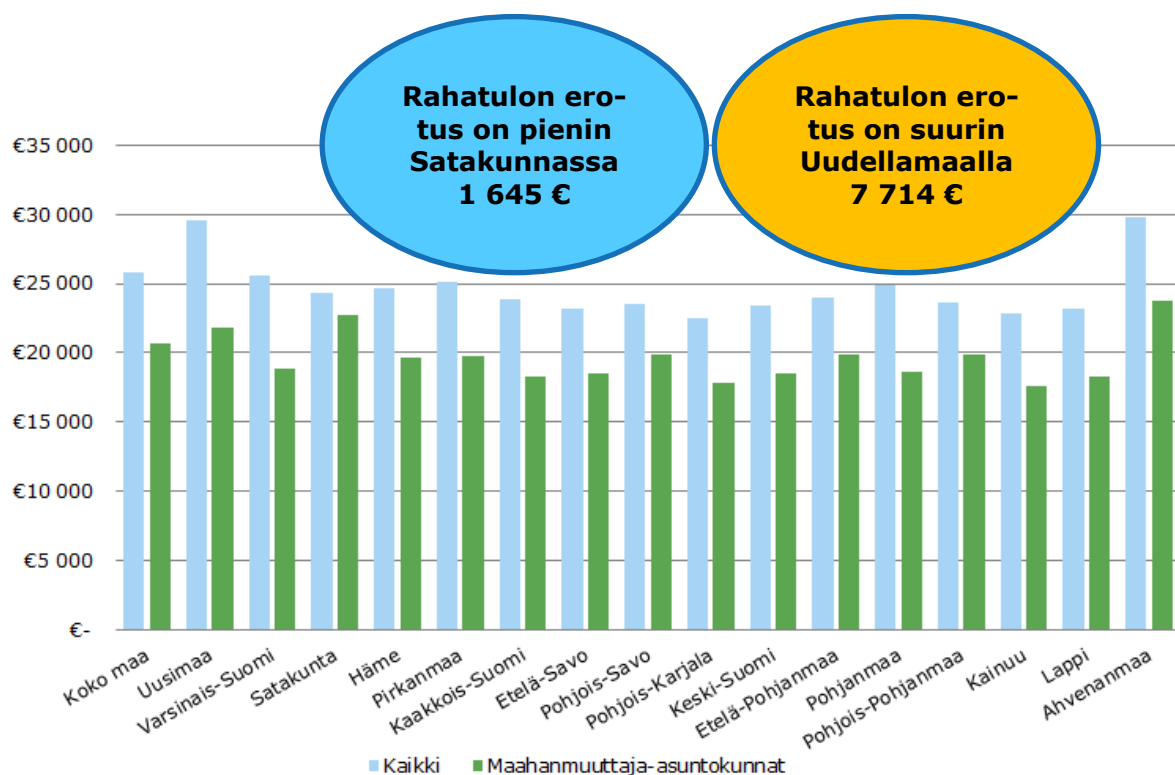
**Vuonna 2011
koko väestön ja
maahanmuuttaja-
asuntokuntien vä-
linen rahatulon ero
oli 5 127 €**

Kuva 17. Asuntokunnan käytettävissä oleva ekvivalentti rahatulo verrattuna kaikkien asuntokuntien käytettävissä olevaan ekvivalenttituloon. Lähde: Tilastokeskus, 2013.

Vertailtaessa koko väestön ja maahanmuuttaja-asuntokuntien ekvivalenttia rahatuloa ELY-alueittain havaitaan, että rahatulon jakaumassa on merkittäviä alueellisia eroja sekä koko väestön että maahanmuuttajien osalta (kuva 18). Uudellamaalla koko väestön asuntokuntien rahatulo on maan korkeimmalla tasolla, noin 30 000 eurossa. Tulotaso on matalin Kainuussa (22 841 €) ja Pohjois-Karjalassa (22 455 €). Maahanmuuttajien osalta korkeimmat asuntokuntien rahatulot ovat Ahvenanmaalla (23 779 €) ja Satakunnassa (22 710 €), ja pienimmät Lapissa (18 250 €) ja Kainuussa (17 632 €).

Maahanmuuttajien ja koko väestön välinen ekvivalentin rahatulon välinen erotus on pienin Satakunnassa, jossa erotus on 1 645 euroa ja suurin Uudellamaalla, jossa erotus on 7 714 euroa. Satakunnassa maahanmuuttaja-asuntokuntien tulot ovat 94 prosenttia koko väestön tuloista ja Uudellamaalla vain 74 prosenttia. Satakunnan osalta pientä eroa koko väestön ja maahanmuuttajien asuntokuntien välillä selittää se, että koko väestön rahatulo on koko maan keskimääräistä tasoa heikompi, ja maahanmuuttaja-asuntokuntien rahatulo on maan keskimääräistä rahatuloa suurempi. Liitteen 7 kuvassa 69 esitetään tarkemmat ELY-alueittaiset vertailut yhden hengen asuntokuntien ja suomalaisen/maahanmuuttajapuolison osalta.

Kuva 18. Käytettävissä oleva ekvivalentti rahatulo ELY-alueittain vuonna 2011. Lähde: Tilastokeskus, 2013.

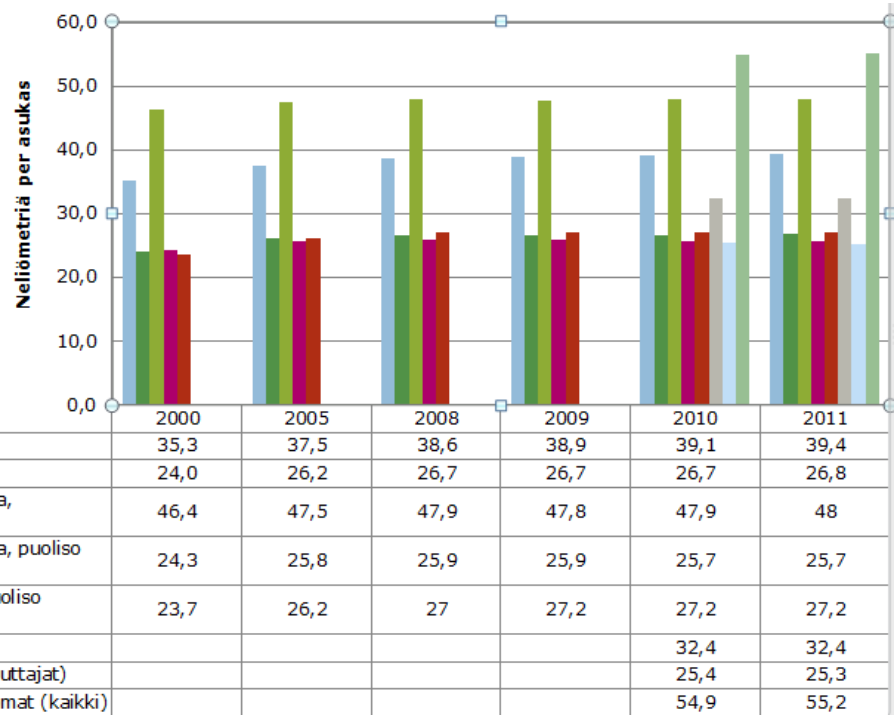
Indikaattori nro 18	Mittauksen kohde	Tietolähde
Neliötä asunnossa asukasta kohden maahanmuuttaja-asutokunnissa verrattuna kaikkien asutokuntien asumistiheyteen	Maahanmuuttaja-asutokunnat	Tilastokeskus, asunnot ja asuinolo

Maahanmuuttaja-asutokunnilla oli vuonna 2011 käytettävissään asukasta kohden 12,6 neliötä per asukas vähemmän tilaa kuin koko väestöllä: koko väestöllä tilaa oli 39,4 neliötä asukasta kohden ja maahanmuuttajilla noin 26,8 neliötä asukasta kohden (kuva 19). Ero saattaa osaksi selittyä maahanmuuttajien osalta kaupungeissa asuvien suuresta osuudesta suhteessa haja-asutusalueella asuviin. Vuodesta 2000 lähtien ero koko väestön ja maahanmuuttajien välillä on hienoisesti kasvanut koko ajan. Vuonna 2000 ero oli 11,3 neliötä. Vuodesta 2000 asumispinta-ala on absoluuttisesti kasvanut sekä koko väestön että maahanmuuttajien osalta. Absoluuttisesti pinta-ala on kasvanut koko väestön osalta enemmän kuin maahanmuuttajilla, mutta suhteellisesti tarkasteltuna kasvu on ollut samansuuruinen (1,12-kertainen).

Eniten asuinpinta-alaa on yksinasuvilla: vuonna 2011 kaikkien yksin asuvien osalta (= vain perheeseen kuulumattomat) asuinpinta-ala oli 55,2 neliötä ja yksinasuvilla maahanmuuttajilla tilaa oli 48 neliötä. Kaikkien alle 25-vuotiaiden asuinpinta-ala oli vuonna 2011 noin 7 neliötä suurempi kuin alle 25-vuotiaiden maahanmuuttajien asuinpinta-ala.

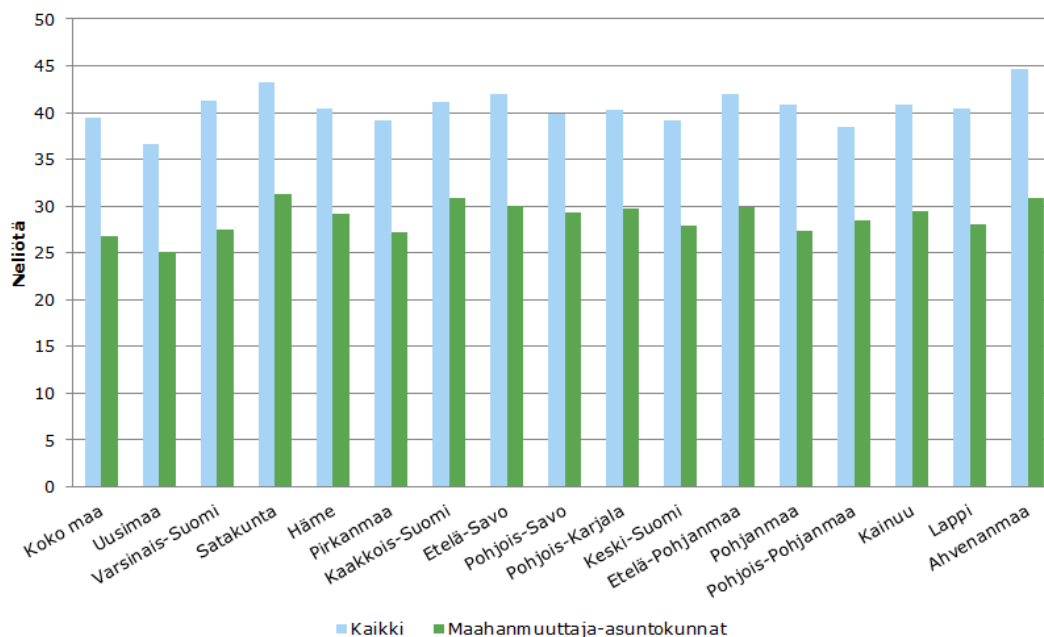
Ahtaimmin vertailluista ryhmistä asuvat maahanmuuttajat, joilla on suomalainen puoliso. Heidän asuinpinta-alansa suhteellinen kasvu (1,06-kertainen) on myös ollut hitaampaa kuin koko väestöllä tai kaikilla maahanmuuttajilla. Verrokkiryhmistä nopeimmin asuinpinta-ala on suhteellisesti kasvanut suomalaisten osalta, joiden puoliso on maahanmuuttaja.

**Maahanmuuttajilla
oli vuonna 2011
noin 13 neliötä per
asukas
vähemmän kuin
koko väestöllä kes-
kimäärin.**

Kuva 19. Neliötä asunnossa asukasta kohden maahanmuuttaja-asutokunnissa verrattuna kaikkien asutokuntien asumistiheyteen. Lähde: Tilastokeskus, 2013.

Alueellisesti tarkasteltuna maahanmuuttajien asumispinta-ala noudattelee samankaltaista jakaumaa kuin koko väestön asumispinta-ala (kuva 20). Vähiten tilaa on Uudellamaalla sekä koko väestöllä (36,6 m²) että maahanmuuttajilla (25,1 m²). Eniten tilaa on molemmilla ryhmillä Satakunnassa (43,3 m²/31,3 m²) ja Ahvenanmaalla (44,6 m²/30,9m²). Liitteen 7 kuvassa 70 esitetään tarkemmat ELY-alueittaiset vertailut.

Kuva 20. Neliötä asunnossa asukasta kohden, ELY-alueittainen tarkastelu vuodelta 2011. Lähde: Tilastokeskus, 2013.

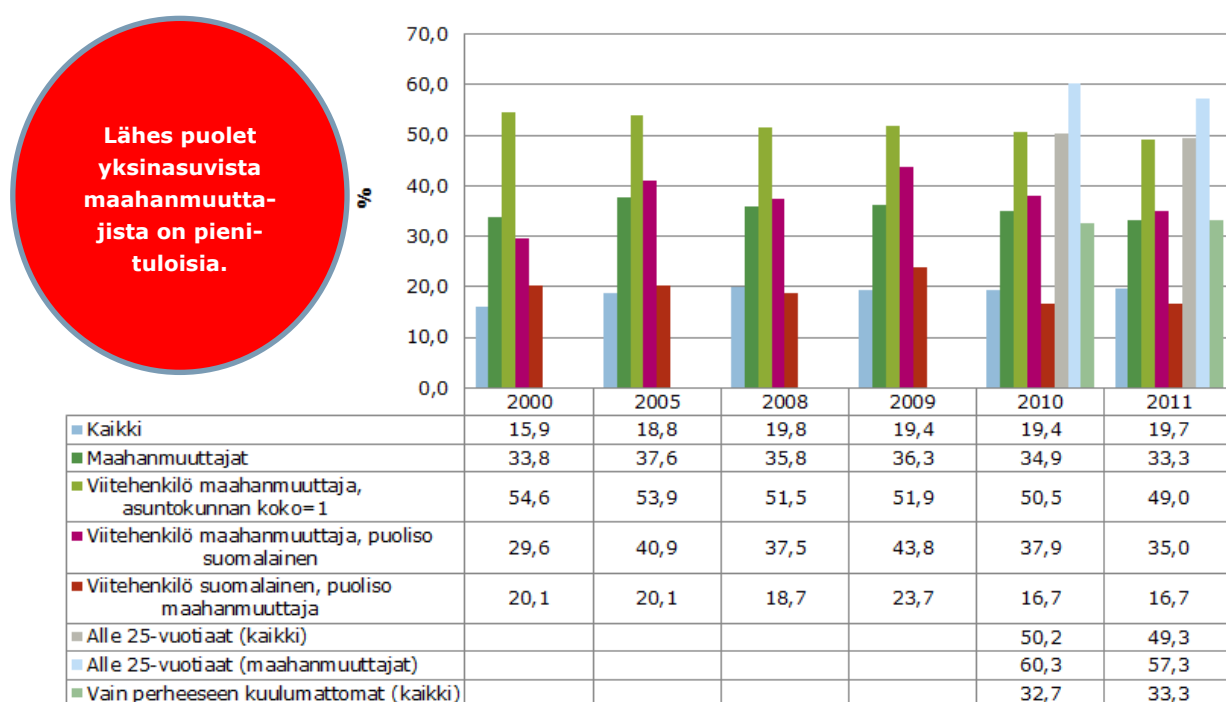
Maahanmuuttaja-asuntokuntien pienituloisuusaste verrattuna kaikkien asuntokuntien pienituloisuusasteeseen

Maahanmuuttaja-asuntokunnat

 Tilastokeskus
tulonjaon kokonaistilasto

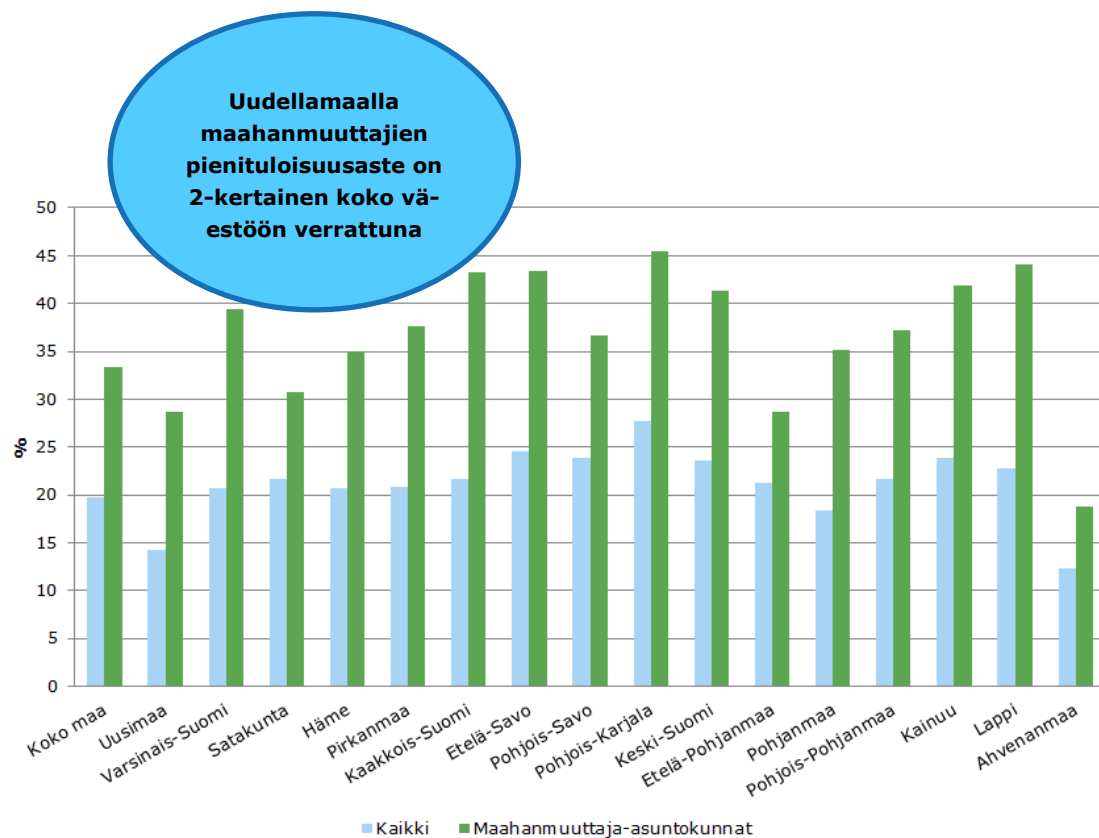
Vuonna 2011 maahanmuuttaja-asuntokunnista 33,3 prosenttia oli pienituloisia ja koko väestöstä 19,7 prosenttia (kuva 21). Yksinasuvista maahanmuuttajista lähes 50 prosenttia oli vuonna 2011 pienituloisia. Ryhmän pienituloisuusaste on kuitenkin pienentynyt vuodesta 2000 lähtien. Vuonna 2011 kaikkien yksinasuvien osalta (=vain perheeseen kuulumattomat) pienituloisuusaste vuonna 2011 oli noin 33 prosenttia.

Parhaimmassa asemassa vertailuryhmistä ovat asuntokunnat, joissa viitehenkilönä on suomalainen, jonka puoliso on maahanmuuttaja: heistä pienituloisia on vain 16,7 prosenttia. Heidän pienituloisuusasteensa on pienentynyt tasaisesti vuodesta 2000. Sen sijaan niiden asuntokuntien, joissa viitehenkilö on maahanmuuttaja, jolla on suomalainen puoliso, pienituloisuusaste on korkea: vuonna 2011 se oli 35 prosenttia. Alle 25-vuotiaiden maahanmuuttajien pienituloisuusaste vuonna 2011 oli noin 57 prosenttia. Kaikkien alle 25-vuotiaiden pienituloisuusaste oli noin 50 prosenttia.

Kuva 21. Maahanmuuttaja-asuntokuntien pienituloisuusaste (pienituloisten asuntokuntien osuus kaikkien ryhmän asuntokunnista) verrattuna kaikkien asuntokuntien pienituloisuusasteeseen. Lähde: Tilastokeskus, 2013.

Maahanmuuttajien pienituloisuusaste vaihtelee merkittävästi alueellisesti (kuva 22). Alueellinen vaihtelu on suhteellisesti suurempaa maahanmuuttajien kuin koko väestön osalta. Tilanne on paras Ahvenanmaalla, jossa koko väestön pienituloisuusaste on 12,3 prosenttia ja maahanmuuttajien 18,8 prosenttia. Pienituloisuusaste on suurin Pohjois-Karjalassa sekä koko väestön (27,7 %) että maahanmuuttajien (45,5 %) osalta. Suhteellinen ero koko väestön (14,2 %) ja maahanmuuttajien (28,7 %) välillä on suurin Uudellamaalla, jossa ero maahanmuuttajien pienituloisuusaste on lähes 2-kertainen alueen koko väestön pienituloisuusasteeseen verrattuna. Liitteen 7 kuvassa 71 esitetään myös tarkemmat ELY-alueittaiset vertailut.

Kuva 22. Pienituloisuusaste ELY-alueittain vuonna 2011. Lähde: Tilastokeskus, 2013.

4.9 Terveys

Terveyttä koskevia indikaattoreita ei määritelty vuosina 2009 ja 2010, koska tuolloin oli käynnistymässä maahanmuuttajiin kohdistuva laaja terveys- ja hyvinvointitutkimus (Maamu). Mittareiden määrittelyä päätettiin tuolloin siirtää, jotta niitä voitaisiin tarkastella tutkimuksen tulosten perusteella.

Kantaväestön terveys vaihtelee sosioekonomisen aseman mukaan. Sosioekonomisilla terveyseroilla tarkoitetaan väestöryhmien terveydessä ilmeneviä systemaattisia eroja. Kansainvälisissä tutkimuksissa länsimaiden ulkopuolelta tulleiden maahanmuuttajien ja etnisten vähemmistöjen elinolot, hyvinvointi ja terveys ovat yleensä keskimäärin heikommat kuin kantaväestöllä.³⁵ Erityisesti osa pakolaisista ja turvapaikanhakijoista on maahan tullessaan heikossa asemassa terveyden ja hyvinvoinnin näkökulmasta. Työttömiä, köyhiä, yksinhuoltajia ja monilapsisia perheitä on niin ikään joissain maahanmuuttajaryhmissä enemmän kuin kantaväestössä. Sosioekonomisia terveyseroja on myös maahanmuuttajaryhmien sisällä ja niiden välillä. Länsi-Euroopan maissa tehdyissä tutkimuksissa on myös todettu, että asumisajan pidentyessä maahanmuuttajien enemmistön terveys kuitenkin heikkenee suhteessa kantaväestöön useiden tekijöiden yhteisvaikutuksesta, kuten heikompien elinolojen, pienituloisuuden, syrjinnän ja kantaväestöä yleisemmän työttömyyden johdosta.³⁶ Tilastokeskuksen vuonna 2002 toteuttamassa Maahanmuuttajien elinolotutkimuksessa tutkittiin Venäjältä, Virosta, Somaliasta ja Vietnamista Suomeen muuttaneita aikuisia.³⁷ Tutkimuksessa todettiin, että tutkittujen maahanmuuttajaryhmien ikärakenne on kantaväestöä nuorempi, perusasteen jälkeinen koulutus puuttui useammin, työttömyysaste oli suurempi ja tulot olivat pienemmät. Työttömyys ja pienituloisuus ennakoivat tai liittyivät usein erilaisiin terveyden ja hyvinvoinnin ongelmiin.

Maahanmuuttajien terveys- ja hyvinvointitutkimukseen (Maamu) kutsuttiin yhteensä tuhat venäläistäustaista, tuhat somalialaistaustaista ja tuhat kurditaustaista 18–64-vuotiasta henkilöä, jotka asuivat Helsingissä, Espoossa, Vantaalla, Turussa, Tampereella tai Vaasassa. Kutsutut olivat asu-

³⁵ Maili Malin ja Merja Anis, Maahanmuuttajat hyvinvointivaltiossa teoksessa Martikainen, Saukkonen ja Säävälä, 2013, s. 147.

³⁶ Seppo Koskinen, Anu E Castaneda, Shadia Rask, Päivikki Koponen ja Mulki Mölsä teoksessa Anu E Castaneda, Shadia Rask, Päivikki Koponen, Mulki Mölsä ja Seppo Koskinen (toim), Maahanmuuttajien terveys ja hyvinvointi; Tutkimus venäläis-, somalialais- ja kurditaustaisista Suomessa, THL, Raportti 61/2012, johdanto s.13.

³⁷ K. Pohjanpää, S. Paananen ja M. Nieminen, Maahanmuuttajien elinolot. Venäläisten, virolaisten, somalialaisten ja vietnamlaisien elämää Suomessa, Tilastokeskus, 2003.

neet Suomessa vähintään vuoden. Tutkimuksesta on julkaistu jo paljon tuloksia, mutta tulosten analyysi jatkuu edelleen.³⁸

Venäläistaustaisten maahanmuuttajien koulutustaso oli korkeampi kuin muissa tutkimuksen kohteissa olleissa ryhmissä tai tutkimuspaikkakuntien koko samanikäisessä väestössä. Somalialaistaustaisten koulutus oli vähäisin. Noin joka kymmenes somalialais- ja kurditaustaisista naisista arvioi osaavansa lukea vain huonosti tai ei lainkaan, miehistä pari prosenttia. Lähes kolmasosa venäläis- ja kurditaustaisista henkilöistä, ja somalialaistaustaisista joka kuudes, ilmoitti pankissa, virastossa tai vastaavassa paikassa asioimisen tuottavan vaikeuksia.

Kurdi- ja venäläistaustaisten naisten koettu terveys oli selvästi huonompi kuin muissa tutkituissa ryhmissä. Sen sijaan somalialaistaustaiset, etenkin miehet, kokivat terveytensä erityisen hyväksi. Somalialaistaustaiset olivat kaikkein tyytyväisimpiä myös elämänlaatuunsa. Venäläistaustaiset suoriutuivat fyysisen toimintakyvyn testeistä parhaiten, somalialaistaustaiset heikoiten. Kurditaustaisista jopa 78 %, somalialaistaustaisista 57 % ja venäläistaustaisista 23 % oli kokenut jonkin merkittävän traumatapahtuman entisessä kotimaassaan. Mielenterveyspalvelujen käyttö oli kurdi- ja venäläistaustaisten ryhmissä yhtä yleistä kuin tutkimuspaikkakuntien koko samanikäisessä väestössä, vaikka ajankohtaisten vakavien masennus- ja ahdistusoireiden esiintyvyys olikin näissä ryhmissä huomattavasti koko väestöä yleisempää. Somalialais- ja kurditaustaiset maahanmuuttajat käyttivät venäläistaustaisia ja tutkimuspaikkakuntien saman ikäistä väestöä enemmän terveyskeskuksen lääkärivastaanoton palveluita ja näistä käynneistä merkittävä osuus oli päivystyskäyntejä. Kaikki tutkitut ryhmät käyttivät koko väestöä vähemmän yksityislääkäreiden ja työterveyslääkäreiden palveluita sekä lääkärin määräämiä reseptilääkkeitä.

Somalialais- ja kurditaustaisten fyysisen ja sosiaalisen toimintakyvyn vaikeudet olivat yleisempiä lyhyemmän aikaa sitten ja vanhempana Suomeen muuttaneilla. Venäläistaustaisista puolestaan nuorimpina maahan tulleilla oli enemmän koettuja traumatapahtumia, mielenterveyspalvelujen tarvetta ja päihteiden käyttöä. He olivat myös kokeneet useammin syrjintää kuin vanhempina maahan tulleet.³⁹ Koulutustasolla on niin ikään merkitystä. Esimerkiksi somalialais- ja kurditaustaisilla vähäinen koulutus liittyi ongelmiin monilla tarkastelluilla terveyden ja hyvinvoinnin osa-alueilla.⁴⁰

Tutkimuksen perusteella maahanmuuttajien terveyspalvelujen, erityisesti mielenterveyspalvelujen kehittämisellä on kiire, sillä nykyinen palvelujärjestelmä ei tavoita kuin osan palveluja tarvitsevista. Terveiden edistämistoimia ja kuntoutusta tarvitaan lihavuuden ja toimintakykyrajoitteiden ehkäisemiseksi ja vähäisen liikunnan ja mahdollisten ravitsemuksen puutteiden korjaamiseksi. Kansantautien, erityisesti diabeteksen ehkäisyyn ja hoidon kehittämiseen tarvitaan toimia myös maahanmuuttajataustaisilla. Tutkimuksessa todetaan, että kotoutumisen tukeen, erityisesti kielitaidon, ja joissakin ryhmissä myös luku- ja kirjoitustaidon, parantamiseen tulee kiinnittää tähänastikin enemmän huomiota. Hyväksi koettu elämänlaatu ja luottamus suomalaiseen palvelujärjestelmään ovat vahvuuksia, joita voidaan pitää hyvinä lähtökohtina terveyden ja hyvinvoinnin edistämisen kannalta.

Maamu-tutkimus on merkittävästi lisännyt tietoa erityisesti kohderyhminä olleiden maahanmuuttajien terveydestä. Maamu-tutkimukselle kerätään seuranta-aineistoa vuonna 2014 osana ATH - tutkimuksen (Alueellinen terveys- ja hyvinvointitutkimus) ja Tilastokeskuksen työvoimatutkimuksen (Labour Force Survey) maahanmuuttajaotoksen keräämistä. Maahanmuuttajien terveyttä on tarkasteltu myös muissa viimeaikaisissa tutkimushankkeissa (esim. THL:n Etno Kids – hanke ja Tampereen yliopiston maahanmuuttajanuorten terveystapakäyttäytyminen).

Keskeisiä maahanmuuttajien terveyden seurannan indikaattoreita voisi lisätä seurantarjestelmään saatujen tutkimustulosten ja mahdollisesti jatkossa käytettävissä olevien rekisteriaineistojen valossa. Lisäksi erityisesti maahanmuuttajanuorten seurantaan on Terveiden ja Hyvinvoinnin laitoksen (THL) Maahanmuuttajanuorten terveyden, hyvinvoinnin ja kotoutumisen indikaattorit – hanke tehnyt erillisen indikaattoriehdotuksen. Osa näistä indikaattorien mukaisista tiedoista olisi THL:n kautta kerättäviä (esim. kouluterveyskyselyyn on saatu taustamuuttajiksi maahanmuuttajuutta selvittäviä kysymyksiä). Keskeinen haaste terveystietoihin liittyen on se, että terveydenhuollossa ei rekisteröidä asiakaskuntaa kansalaisuuden, syntyperän tai äidinkielen perusteella, joten tiedon saanti edellyttää aina erillistutkimuksia.

³⁸ Alla olevat kappaleet, Anu E Castaneda, Shadia Rask, Päiviikki Koponen, Mulki Mölsä ja Seppo Koskinen (toim), Maahanmuuttajien terveys ja hyvinvointi; Tutkimus venäläis-, somalialais- ja kurditaustaisista Suomessa, THL, Raportti 61/2012, tiivistelmä s. 9-12.

³⁹ Anu E Castaneda, Shadia Rask, Päiviikki Koponen ja Seppo Koskinen, Maahanmuuttotilaston ja koulutuksen yhteydet terveyden ja hyvinvoinnin tekijöihin, s. 272.

⁴⁰ Anu E Castaneda, Shadia Rask, Päiviikki Koponen ja Seppo Koskinen, Maahanmuuttotilaston ja koulutuksen yhteydet terveyden ja hyvinvoinnin tekijöihin, s. 283.

4.10 Kantaväestön ja maahanmuuttajien väliset asenteet

Indikaattori nro 20	Mittauksen kohde	Tietolähde	Huomioita
Positiivisesti kantaväestöön ja muihin maahanmuuttajiin suhtautuvien osuus maahanmuuttajissa	Maahanmuuttajabarometrin kohderyhmä	Maahanmuuttajabarometri (2012)	Barometrin rajoitteet (esitetty kohdassa 3.2.)

Vuoden 2012 maahanmuuttajabarometrissa ei kysytä suoraan maahanmuuttajien asenteita kantaväestöön ja muihin maahanmuuttajiin.

Maahanmuuttajabarometrissa tiedusteltiin, haluaisivatko maahanmuuttajat enemmän suomalaisia tuttaviksi. Saadut vastaukset olivat tältä osin positiivisia: vastaajista 73 prosenttia antoi myöntävän vastauksen. Maahanmuuttajabarometriin osallistuneilta tiedusteltiin lisäksi, kuinka monta suomalaista ystävää, joita tavataan tai joiden kanssa soitellaan kuukausittain, heillä on. Kolmanneksella kaikista vastaajista on 1–2 suomalaista ystävää. Lähes kolmannes vastaajista totesi, ettei heillä ole yhtään suomalaista ystävää. Barometrin tulosten mukaan 33 prosenttia vastaajista koki suomalaisiin tutustumisen melko tai erittäin vaikeaksi. Suomalaisiin tutustumisen vaikeuden merkittävin syy oli kieli, puolet vastaajista ei kokenut puhuvansa tarpeeksi hyvin suomea.

Tähän indikaattoriin liittyviä kysymyksiä voisi olla erityisteemana mukana barometrissa määrävuosina, erityisesti jos kyetään löytämään säännöllisesti toteutettava ratkaisu kantaväestön asennetutkimuksen tekoon, jotta voitaisiin seurata myös kantaväestön asenteiden kehitystä. Kantaväestön asenteiden kartoittamisen osalta olisi kustannustehokkainta yrittää kytkeä tarkoituksenmukaiset kysymykset osaksi muita laajempia määraajoin toteutettavia asennetutkimuksia. Suomessa on aiemmin toteutettu pitkittäisseurantana asennetutkimuksia koskien suomalaisten suhtautumista maahanmuuttajiin. Lisäksi on tehty joukko erillistutkimuksia. Tiedetään, että asenteet maahanmuuttoa kohtaan vaihtelevat. Perinteisesti työperusteiseen maahanmuuttoon on suhtauduttu myönteisimmin. Henkilön sukupuoli, ikä, koulutus ja asuinpaikka vaikuttavat asenteisiin.⁴¹ Tehtyjen erillistutkimusten mukaan suomalaiset suhtautuvat myönteisimmin kulttuuriltaan samankaltaisista, korkean elintason maista tuleviin maahanmuuttajiin.⁴² Siirtolaisuusinstituutin tuoreen korkeakouluopiskelijoihin kohdistuneen barometrin mukaan pakolaisuuteen suhtaudutaan myös opiskelijoiden joukossa selvästi kielteisemmin kuin työvoiman maahanmuuttoon. Erityisesti miesten kohdalla on asenne-ero tässä suhteessa selvä. Myös ulkomaalaiset opiskelijat suhtautuivat sangen nihkeästi pakolaisten vastaanottoon. Kaikkiaan tämän barometrin tulokset kuitenkin osoittavat, että maahanmuuttoon suhtaudutaan korkeakouluopiskelijoiden keskuudessa voittopuolisesti positiivisesti.⁴³

Vuonna 2008 tehdyssä EU-tasoisessa vertailussa väestön asenteet näyttäytyivät Suomessa hiekan kielteisempinä kuin Euroopassa keskimäärin (Euroopan Komissio, Special Eurobarometer). Elinkeinoelämän valtuuskunnan tutkimusten mukaan asenteet työperusteiseen maahanmuuttoon lientyivät 2000-luvun alussa, mutta viime vuosina maahanmuuttoon on jälleen suhtauduttu varauksellisemmin.⁴⁴ Taloustilanteen kehityksellä on usein merkittävä vaikutus etnisten ryhmien väliin suhteisiin.⁴⁵

Kaiken kaikkiaan suoraviivaisten johtopäätösten vetäminen asenteiden kehitystrendeistä on vaikeaa.⁴⁶

Hyvien suhteiden indikaattorien osalta tehdään parhaillaan kehittämistyötä sisäasiainministeriön Good Relations – hankkeessa, jossa indikaattorityön lähtökohtana on neljä eri näkökulmaa: asenteet, henkilökohtainen turvallisuus, vuorovaikutus muiden kanssa, osallistuminen ja vaikuttaminen.

⁴¹ M. Jaakkola, Maahanmuuttajat suomalaisten näkökulmasta – Asennemuutokset 1987 – 2007, 2009.

⁴² Tuuli-Anna Mähönen ja Inga Jasinskaja-Lahti, Etniset ryhmäsuhteet ja maahanmuuttajien akkulturaatio, teoksessa Martikainen, Saukkonen ja Säävälä, 2013, s. 248.

⁴³ Heli Sjöblom-Immala, Tervetuloa Suomeen? Korkeakouluopiskelijoiden asenteita mittaava ETNOBAROMETRI 2013, Siirtolaisuusinstituutti, 2013.

⁴⁴ EVA, Ovi raottuu – suomalaisten maahanmuuttoasenteet 2012, EVA analyysi no. 22, 2012.

⁴⁵ Tuuli-Anna Mähönen ja Inga Jasinskaja-Lahti, 2013, s. 248.

⁴⁶ Tilanteen parantamiseksi tarvittaisiin pitkittäistutkimuksia sekä tutkimuksia, jotka keskittyisivät Suomen koko maahanmuuttajaryhmien kirjoon, sama kuin yllä, s. 248.

Indikaattori nro 21	Mittauksen kohde	Tietolähde	Huomioita
Kantaväestön ja maahanmuuttajien välisen vuorovaikutuksen määrä	Maahanmuuttajabarometrin kohderyhmä	Maahanmuuttajabarometri (2012)	Barometrin rajoitteet (esitetty kohdassa 3.2.)

Maahanmuuttajabarometrissa ei kysytä suoraan yksiselitteisesti vuorovaikutuksen määrää, mutta barometrissa on kysymyksiä koskien suomalaisia tuttavien, vastaajan lähipiiriä sekä tutustumista suomalaisiin.

Barometriin vastanneilla on kaiken kaikkiaan melko runsaasti kontakteja kantaväestöön, sillä vastaajista noin 85 % on suomalaisia tuttavien. Vastaajat ovat tavanneet suomalaiset tuttavansa pääasiassa töissä, naapurustossa tai vapaa-ajan aktiviteettien kautta. Lähes kolmasosalla maahanmuuttajabarometrin vastaajista ei kuitenkaan ollut omaan kulttuuriyhteisöön kuuluvia tuttavien. Tämä voi selittyä osin sillä, että avioliitto on barometrin vastaajajoukossa yksi tärkeimpiä maahan tulon syitä. Vastaajista noin 70 % on suomalaisia ystäviä, joita he tapaavat tai joiden kanssa he soittelevat kuukausittain.

Kaikkien vastaajien osalta suomalaisiin tutustumisen vaikeuden merkittävin syy oli kieli, sillä puolet vastaajista ei kokenut puhuvansa tarpeeksi hyvin suomea. Näkemyksiä suomalaisiin tutustumisesta tarkasteltiin lisäksi vastaajien työmarkkinastatuksen mukaan eriteltynä. Suurin osa työttömistä tai lomautetuista koki, että suomalaisiin tutustuminen on melko vaikeaa.

4.11 Julkinen palvelujärjestelmä: palvelut ja toimenpiteet

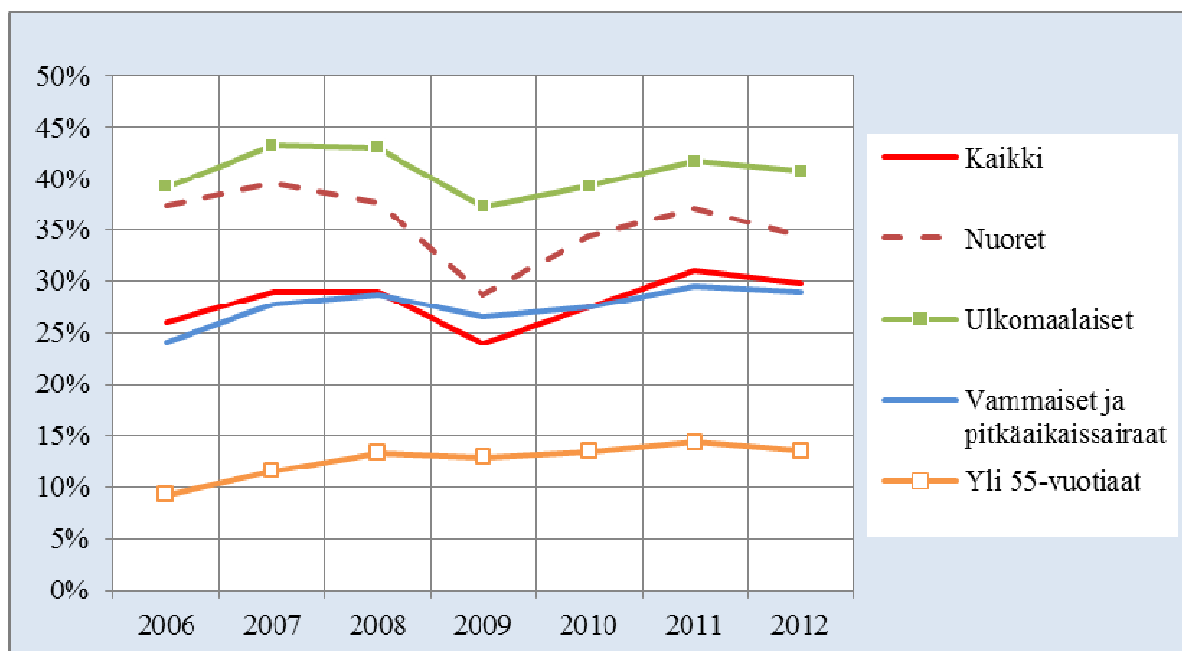
Julkista palvelujärjestelmää tarkastellaan alla työ- ja elinkeinopalveluiden (TE-palvelut), oleskelulupien ja kansalaisuushakemusten, päivähoidon, esiopetuksen, kielen opetuksen ja erityisopetuksen kautta. TE -hallinnon toimenpiteiden ja palveluiden osalta alla käytetään tarkastelun kohteina olevien vuosien aikana voimassa ollutta käsitettä työvoimapolitiittinen toimenpide.

4.11.1 Tukitoimenpiteet ja niiden vaikuttavuus

Indikaattori nro 22	Mittauksen kohde	Tietolähde
Toimenpiteiden määrä suhteessa toimenpiteissä oleviin ja työttömiin (aktivointiaste)	TE-toimiston asiakkaina olevat ulkomaan kansalaiset	TEM, työssäkäyntitilasto ja työnhakijarekisteri

Työvoimapolitiikan aktiivitoimenpiteisiin osallistuneiden työllistymistä on seurattu vuodesta 2005 lähtien Tilastokeskuksen työssäkäyntitilaston rekistereihin perustuvalla seurantajärjestelmällä, ns. työllisyysrekisterillä, josta määritellään toimenpiteillä olleiden työmarkkina-asema kolme ja kuusi kuukautta toimenpiteen päättymisen jälkeen. Työssäkäyntitilastoon perustuvalla rekisteriseurannalla saadaan täsmällinen tieto TEM:n työnhakijarekisterin tietojen lisäksi toimenpiteiltä avoimille työmarkkinoille työllistyneistä ja myös opiskelemaan, asepalvelukseen tai eläkkeelle siirtyneistä.⁴⁷

⁴⁷ Matti Sihto, Mika Tuomaala & Paula Sardar. 2012. Työvoimapolitiittisilta toimenpiteiltä sijoittuminen vuonna 2010. TEM-analyyseja 42/2012. Indikaattoreiden 22 ja 23 tiedot ovat peräisin tästä analyysistä.

Kuva 23. Aktivointiasteen kehitys.

Vuonna 2012 ulkomaalaisten aktivointiaste oli 40,7 prosenttia. Ulkomaan kansalaisten osallistuminen työvoimapolitiittisiin aktiivitoimenpiteisiin on kaikista seuratuista ryhmistä yleisintä. Merkittävä osa toimenpiteistä kuitenkin poikkeaa tavanomaisista työvoimapolitiittisista toimenpiteistä. Aktiivitoimenpiteitä järjestetään erityisesti työmarkkinatukena maksettavan kotoutumistuen piirissä oleville maahanmuuttajille. Kotouttamistoimenpiteillä pyritään parantamaan maahanmuuttajien yhdenvertaisuutta työmarkkinoilla, jolloin käytännössä kysymykseen tulevat ensisijassa valmentavana työvoimakoulutuksena järjestettävä suomalaiseen työelämään perehdyttävä koulutus sekä kielikoulutus niille työttömille maahanmuuttajille, joilla suomenkielen hallinnan puute estää työllistymistä.

Sihdon, Tuomaalan ja Sardarin selvityksen mukaan ulkomaalaiset päättivät vuonna 2010 useimmiten (81 %) joko henkilön kotoutumissuunnitelmaan kuuluvaa valmentavana työvoimakoulutuksena toteutettavaa kielikoulutusta ja muuta maahanmuuttajakoulutusta (50 %) tai työharjoittelua/työelämävalmennusta (31 %). EU-maiden kansalaisilla (pl. suomalaiset) näiden toimien osuus kaikista aktiivitoimenpiteistä oli vuonna 2010 68 %. Suomalaisilla osuus oli 43 prosenttia ja muiden kuin EU-maiden kansalaisten 84 prosenttia.⁴⁸

Indikaattori nro 22	Mittauksen kohde	Tietolähde
Aktiivitoimenpiteiden päättäneiden ulkomaan kansalaisten sijoittuminen	TE-toimiston asiakkaina olevat ulkomaan kansalaiset	TEM, työssäkäyntitilasto ja työnhakijarekisteri

Kaikista työvoimapolitiittisen aktiivitoimenpiteen vuonna 2010 päättäneistä 161 439 henkilöstä 23 077 (14,3 %) oli ulkomaan kansalaisia. Alla on ensin tarkasteltu vuoden 2010 osalta tiivistysti kaikkien eri toimenpiteiden päättäneiden ulkomaalaisten työmarkkinatilannetta 3 ja 6 kuukautta toimenpiteen päättymisen jälkeen. Käytännössä suurelle osalle työmarkkinoille kiinnittyminen oli puolen vuoden kuluttua vielä kesken. Ulkomaalaisten työllistyminen avoimille työmarkkinoille on käytännössä keskimäärin heikompaa kaikkien TE-hallinnon eri toimenpiteiden jälkeen.

⁴⁸ Matti Sihto, Mika Tuomaala & Paula Sardar. 2012. Työvoimapolitiittisilta toimenpiteiltä sijoittuminen vuonna 2010. TEM-analyysseja 42/2012, s. 21.

Taulukko 5. Ulkomaalaisten työmarkkinatilanne 3 ja 6 toimenpiteen jälkeen.

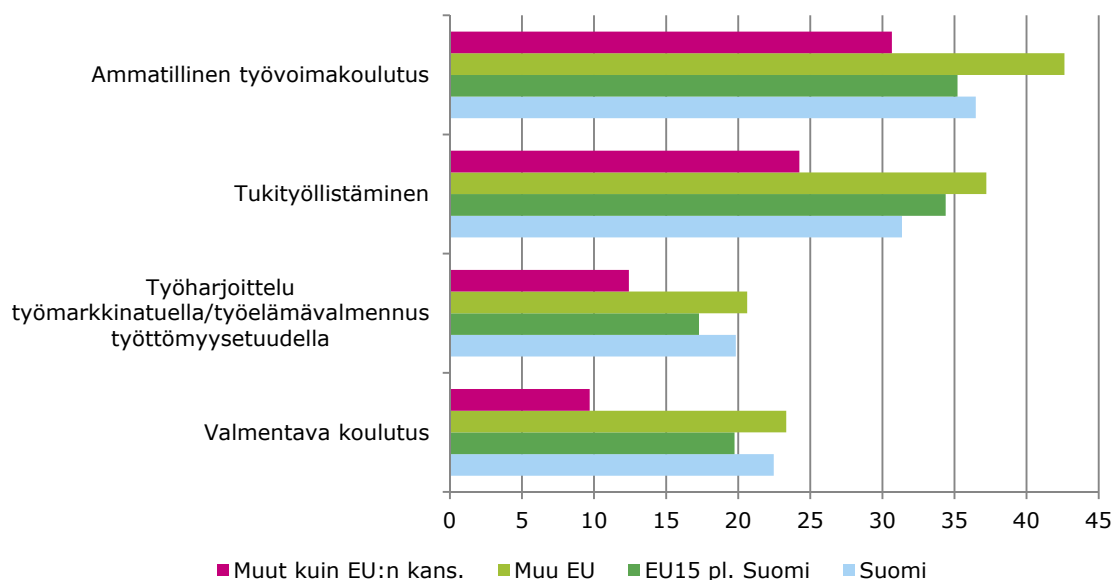
Työmarkkinatilanne	3 kk %	6 kk %
Avoimilla työmarkkinoilla	13,6	15,7
Opiskelemassa syksyllä 2010	3,8	3,4
Työvoimakoulutuksessa	18,8	18,4
Sijoitettu toimenpitein	11,9	11,5
Työttömänä	33,2	32,8
Muut	18,7	18,2

Keskeinen syy ulkomaalaisten ja suomalaisten työllistymisen eroihin liittyy siihen, että ulkomalaiset osallistuvat suomalaisiin verrattuna eri verran eri toimenpiteisiin eli käytännössä erityisesti valmentavaan työvoimakoulutukseen ja työharjoitteluun/työelämävalmennukseen, joita voidaan pitää vasta ensiaskeleina suomalaisen työelämään.

Taulukko 6. Avoimille työmarkkinoille sijoittuvat ulkomaan kansalaiset 3 ja 6 kk aktiivitoimenpiteen päättämisen jälkeen verrattuna Suomen kansalaisiin toimenpiteittäin.

	Osuus toimenpiteistä, %	3 kk %	6 kk %	6 kk - 3 kk %-yks.
Suomen kansalaiset				
Valmentava työvoimakoulutus	15,1	18,0	25,5	4,4
Työharjoittelu/työelämävalmennus	28,2	17,1	19,8	2,7
Tukityöllistäminen	30,0	31,1	31,4	0,2
Ammatillinen työvoimakoulutus	26,7	33,3	36,5	3,1
Toimenpiteet yhteensä	100,0	25,8	28,1	2,4
Ulkomaan kansalaiset				
Valmentava työvoimakoulutus	50,0	9,4	11,6	2,2
Työharjoittelu/työelämävalmennus	31,4	11,1	13,2	2,1
Tukityöllistäminen	8,2	28,8	27,4	-1,4
Ammatillinen työvoimakoulutus	10,4	29,3	33,7	4,4
Toimenpiteet yhteensä	100,0	13,6	15,7	2,1

Katsottaessa tarkemmin 6 kuukauden kuluttua avoimille työmarkkinoille siirtyneitä on kansalaisuusryhmittäin tarkasteltuna suuria eroja verrattaessa sekä ryhmiä keskenään että eri kansalaisuusryhmiä suomalaisiin. Vanhoista EU-maista (EU-15) tulleet sijoittuvat eri toimenpiteiltä avoimille työmarkkinoille yleensä hieman suomalaisia heikommin ja uudemmissa EU-maista puolestaan suomalaisia paremmin. Vähiten avoimille työmarkkinoille siirtyneitä on EU:n ulkopuolelta tulevista.

Kuva 24. Kansalaisuusryhmittäin tarkasteltuna avoimilla työmarkkinoilla 6 kk toimenpiteen jälkeen.

Erityisesti tukityöllistäminen ja ammatillinen työvoimakoulutus saavat monen ulkomaan kansalaisen kohdalla aikaan hyviä tuloksia.

4.11.2 Lupaprosessit

Indikaattori nro 24	Mittauksen kohde	Tietolähde
Työntekijöiden ja opiskelijoiden oleskelulupien keskimääräinen käsittely-aika	Oleskelulupia anoneet	Maahanmuuttovirasto

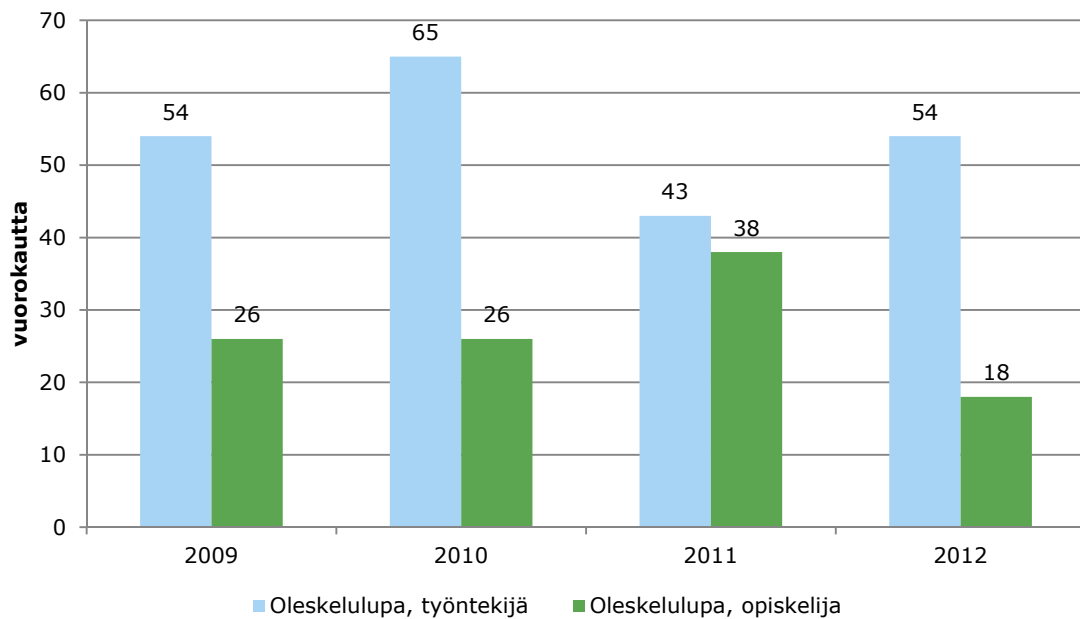
Suomesta haki oleskelulupaa vuonna 2012 yhteensä 21 264 henkilöä, mikä on noin 11 prosenttia vähemmän kuin edellisellä vuonna.⁴⁹ Yleisin oleskeluluvan hakuperuste oli perheside. Opiskelu nousi ensimmäistä kertaa toiseksi yleisimmäksi hakuperusteeksi ohi työntöön. Oleskelulupahakemusten määrän kasvua tapahtui vain opiskelijan oleskeluhakemuksissa. Työperusteisten hakemusten määrä laski edellisestä vuodesta noin 10 %. Vuonna 2012 Maahanmuuttovirastossa tehtiin 22 620 ensimmäistä oleskelulupaa koskevaa päätöstä. Myönteisiä päätöksiä tehtiin 17 157 (76 %) ja kielteisiä 5 463 (24 %). Suomeen vuonna 2012 turvapaikanhakijoita tuli yhteensä 3 129 henkilöä. Suomessa yhteensä 1 601 turvapaikanhakijaa sai myönteisen oleskelulupapäätökseneri perusteilla vuonna 2012. Kokonaismäärästä turvapaikka myönnettiin yhteensä 553 henkilölle.

Oleskelulupien voimassaoloajat vaihtelevat maassa oleskelun perusteen mukaisesti. Ensimmäisen luvan enimmäiskesto on yleensä yksi vuosi ja vastaavasti alle kolmen kuukauden oleskelun katsotaan lähtökohtaisesti kuuluvan viisumimenettelyyn piiriin. Kaikista viraston vuonna 2012 myöntämistä oleskeluluvista 15 prosenttia oli alle kuuden kuukauden mittaisia ja 55 prosenttia tilapäisiä.⁵⁰

Vuonna 2012 maahanmuuttoviraston keskimääräiset käsittelyajat olivat opiskelijoiden oleskeluluvissa 18 vrk ja työntekijöiden oleskeluluvissa 54 vrk.

⁴⁹ Pohjoismaalaiset eivät tarvitse oleskelulupaa toisissa Pohjoismaissa. Muut EU/ETA-maan tai Sveitsin kansalaiset eivät myöskään tarvitse oleskelulupaa, mutta heidän on rekisteröitävä oleskeluoikeutensa. Turvapaikanhakijat tilastoidaan erikseen.

⁵⁰ Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi ulkomaalaislain muuttamisesta ja eräksi siihen liittyviksi laeiksi, HE 139/2013.

Kuva 25. Oleskelulupien keskimääräinen käsittelyaika. Lähde: Maahanmuuttovirasto.

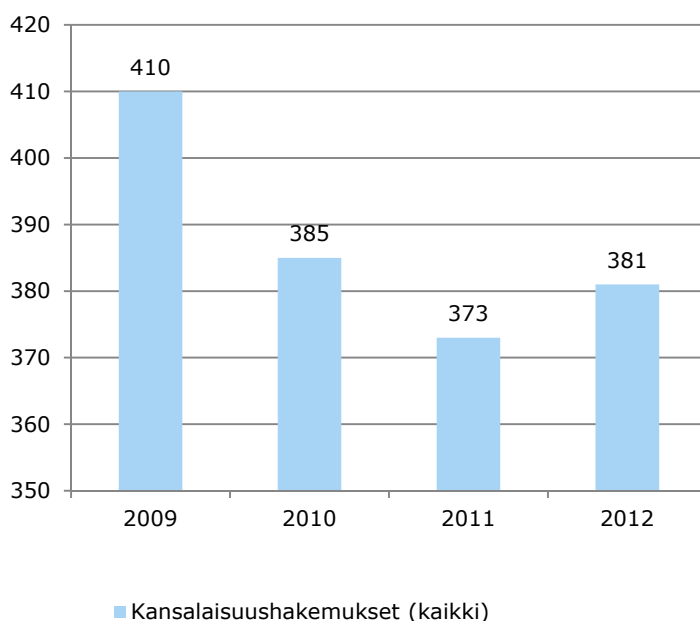
Maahanmuuttovirasto on viime vuosina monin tavoin kehittänyt lupiin liittyviä prosessejaan. Ulkomaalaislupien sähköinen asiointi avattiin ensimmäistä opiskelijan oleskelulupaa hakeville vuoden 2012 alussa. Noin kolmannes opiskelijan oleskelulupaa hakevista teki hakemuksensa verkossa, mikä lähes puolitti kyseisen hakijaryhmän käsittelyajat. Lokakuussa 2012 sähköinen asiointi laajentui koskemaan työperusteisia oleskelulupahakemuksia, kansalaisuushakemusta ja poliisin vastuulle kuuluvaa EU-kansalaisten rekisteröintiä.

Yllä on indikaattorin mukaisesti esitetty Maahanmuuttoviraston käsittelyaika, johon ei sisälly TE-toimistojen osapäätösten käsittelyaikaa. Ulkomaalaisasioiden sähköisestä asiainkäsittelyjärjestelmästä saatavien tietojen mukaan vuonna 2012 työntekijän oleskelulupahakemuksen käsittelyyn on hakemuksen vireille tulosta ensimmäisen ratkaisun tekemiseen kulunut keskimäärin 113 vuorokautta. TE-toimiston osuus käsittelyajasta on ollut keskimäärin 61 vuorokautta ja Maahanmuuttoviraston 54 vuorokautta. Poliisi puolestaan on vuonna 2012 tehnyt yhteensä noin 26 000 jatko-oleskelulupapäätöstä ja noin 9 000 pysyvää oleskelulupaa koskevaa päätöstä.

Indikaattori nro 25	Mittauksen kohde	Tietolähde
Kansalaisuushakemusten keskimääräinen käsittelyaika	Kansalaisuutta hakenneet	Maahanmuuttovirasto

Kansalaisuuden voi saada joko hakemuksella tai ilmoituksella. Vuonna 2012 Suomen kansalaisuus myönnettiin 9 518 henkilölle. Hakemusten määrä lisääntyi vuonna 2012 yli 39 % edelliseen vuoteen verrattuna. Hakijamäärän kasvu selittyy etenkin 1.9.2011 voimaan tulleella kansalaisuuslain muutoksella. Kansalaisuuden saamiseksi vaadittava asumisaika lyheni kuudesta vuodesta viiteen vuoteen.

Vuonna 2012 maahanmuuttoviraston keskimääräinen kansalaisuushakemusten käsittelyaika oli 381 vuorokautta. Kuten oleskelulupien niin myös kansalaisuushakemusten käsittelyprosessia on maahanmuuttovirastossa niin ikään kehitetty viime vuosina.

Kuva 26. Kansalaisuushakemuksien käsittelyajat. Lähde: Maahanmuuttovirasto

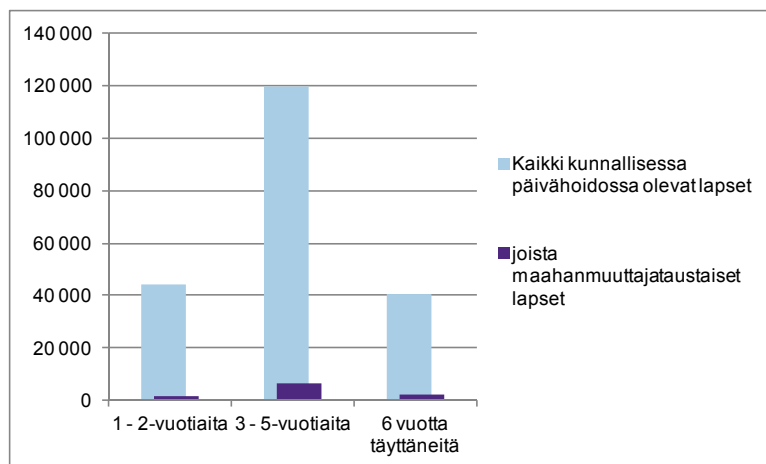
4.11.3 Päivähoito

Indikaattori nro 26	Mittauksen kohde	Tietolähde	Huomioita
Kunnan järjestämässä päivähoidossa olevien maahanmuuttajataustaisten lasten osuus kaikista 1–5-vuotiaista maahanmuuttajataustaisista lapsista verrattuna kaikkien päivähoidossa olevien lasten osuuteen kaikista 1–5-vuotiaista lapsista	Maahanmuuttaja-taustaiset lapset	THL:n ikääntyneiden, vammaisten, sosiaalisen luototuksen ja lasten päivähoidon tilastokysely	Maahanmuuttajia ei määritellä selkeästi kansalaisuuden, syntyperän tai kielen perusteella, vaan käsitteellään maahanmuuttajataustainen.

Päivähoidossa olevia maahanmuuttajia ei tilastoida syntymämaan, kansalaisuuden tai äidinkielen perusteella. THL:n kunnille suuntaamassa kyselyssä käytetään termiä "maahanmuuttajataustainen".

Maahanmuuttajataustaisia lapsia oli kunnan päivähoidossa THL:n vuoden 2010 kyselyyn vastanneissa kunnissa yhteensä 11 430. Käsite maahanmuuttajataustainen on tulkinnanvarainen, joten tuloksiin on syytä suhtautua varauksella. Kuntien talous- ja toimintatilaston mukaan oli kyselyyn vastanneissa kunnissa kaiken kaikkiaan 189 259 lasta kunnallisessa päivähoidossa. Näin ollen noin 6 prosenttia kunnan järjestämässä päivähoidossa olevista lapsista oli maahanmuuttajataustaisia. Kyselyyn vastanneiden kuntien maahanmuuttajataustaisista lapsista 15 prosenttia oli 1–2-vuotiaita, 64 prosenttia 3–5-vuotiaita ja 21 prosenttia 6 vuotta täyttäneitä. Kyselyn vastausprosentin mukaan korotettuna koko maassa olisi arviolta 12 000–12 500 maahanmuuttajataustaista lasta, jotka olivat vuonna 2010 kunnan järjestämässä päivähoidossa. Edelliseen kyselyyn eli vuoteen 2007 verrattuna maahanmuuttajataustaisten lasten määrät ja osuudet ovat kasvaneet. Seuraava kysely toteutetaan vuonna 2013.⁵¹

⁵¹ THL, Lasten päivähoito 2010 – Kuntakyselyn osaraportti.

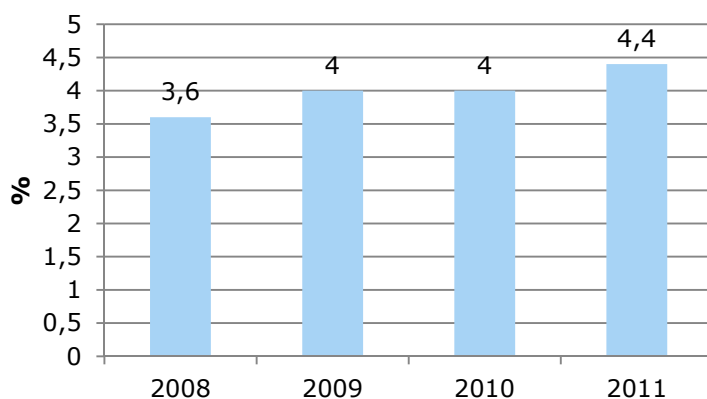
Kuva 27. Maahanmuuttajataustaiset lapset kunnan päivähoitossa. Lähde: THL.

Tilastokeskuksen väestötilaston mukaan vuonna 2010 vieraskielisiä 1–5-vuotiaita oli 4,8 % koko väestön 1–5 vuotiaista. Koska kyselyssä on käytetty tulkinnanvaraista käsitettä "maahanmuuttajataustainen", ei ole suoraan mahdollista sanoa, vastaako esimerkiksi vieraskielisten osuus päivähoitossa heidän suhteellista osuuttaan ikäluokasta.

4.11.4 Esiopetus

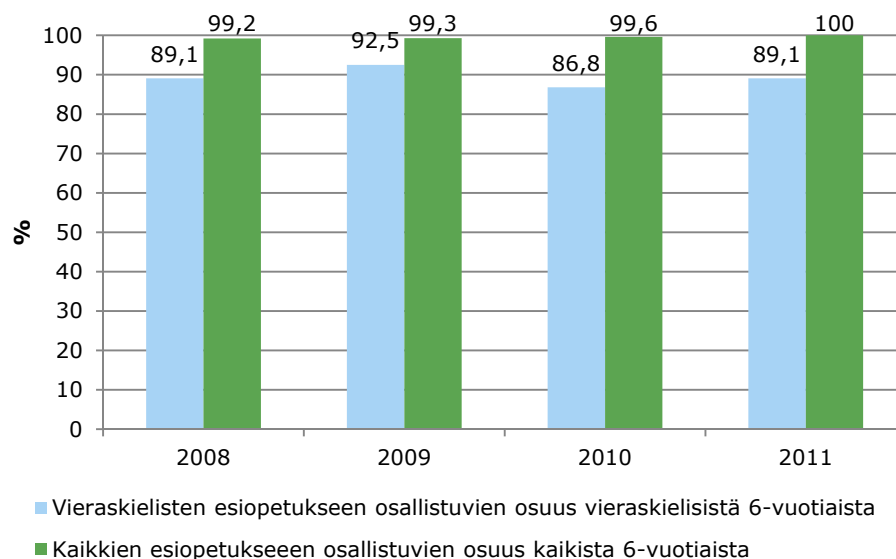
Indikaattori nro 27	Mittauksen kohde	Tietolähde
Esiopetukseen osallistuvien vieraskielisten osuus kaikista esiopetukseen osallistuvista ja osuus kaikista vieraskielisistä esikouluikäisistä	Vieraskieliset esiopetukseen osallistuvat	Tilastokeskus, esi- ja peruskouluopetus

Esiopetukseen osallistuvista vieraskielisiä on noin 4 prosenttia kaikista esiopetettavista (kuva 28). Vuosien 2008–2011 välillä vieraskielisten osuus on kasvanut 0,8 prosenttiyksiköllä 3,6 prosentista 4,4 prosenttiin. Erityisen suuri vieraskielisten osuus esiopetukseen osallistuvista on Uudellamaalla, jossa se on 8 prosenttia kaikista esiopetettavista (taulukko 7). ELY-alueittaisen tarkastelun osalta on kuitenkin syytä huomata, että vieraskielisten esiopetettavien lukumäärät (N:t) ovat alueittain määrällisesti pieniä (ks. taulukko 7).

Kuva 28. Vieraskielisten esiopetukseen osallistuvien osuus kaikista esiopetukseen osallistuvista. Lähde: Tilastokeskus

Tähän selvitykseen ei ole saatu vieraskielisten esiopetusoppilaiden tarkkaa lukumäärää, minkä takia esiopetusoppilaita verrataan 6-vuotiaiden ikäluokkaan. Todellisuudessa esiopetusoppilaissa on 6-vuotiaiden lisäksi myös 5-vuotiaita ja 7-vuotiaita tai jopa sitä vanhempia. Näin ollen indikaattori on lähinnä suuntaa-antava. Arvion mukaan vuonna 2011 kaikista esikouluikäisistä vieraskielisistä 89 % osallistui esiopetukseen (kuva 29). Koko väestön osalta lähes jokainen lapsi osallistuu esiopetukseen.

Kuva 29. Esiopetukseen osallistuvien vieraskielisten osuus vieraskielisistä esikouluikäisistä. Lähde: Tilastokeskus

Alla on tarkasteltu esiopetukseen osallistuvia vieraskielisiä ELY-alueittain. Vieraskielisten esiopetukseen osallistuvien osuudet kaikista vieraskielisistä esikouluikäisistä ovat suuntaa-antavia, koska jakajana on vieraskielisten 6-vuotiaiden ikäluokka, joka täsmälleen ottaen ei siis ole sama asia kuin esikouluikäiset. Näin ollen erityisesti pienten määrien ollessa kyseessä osuus voi olla yli 100 prosenttia.

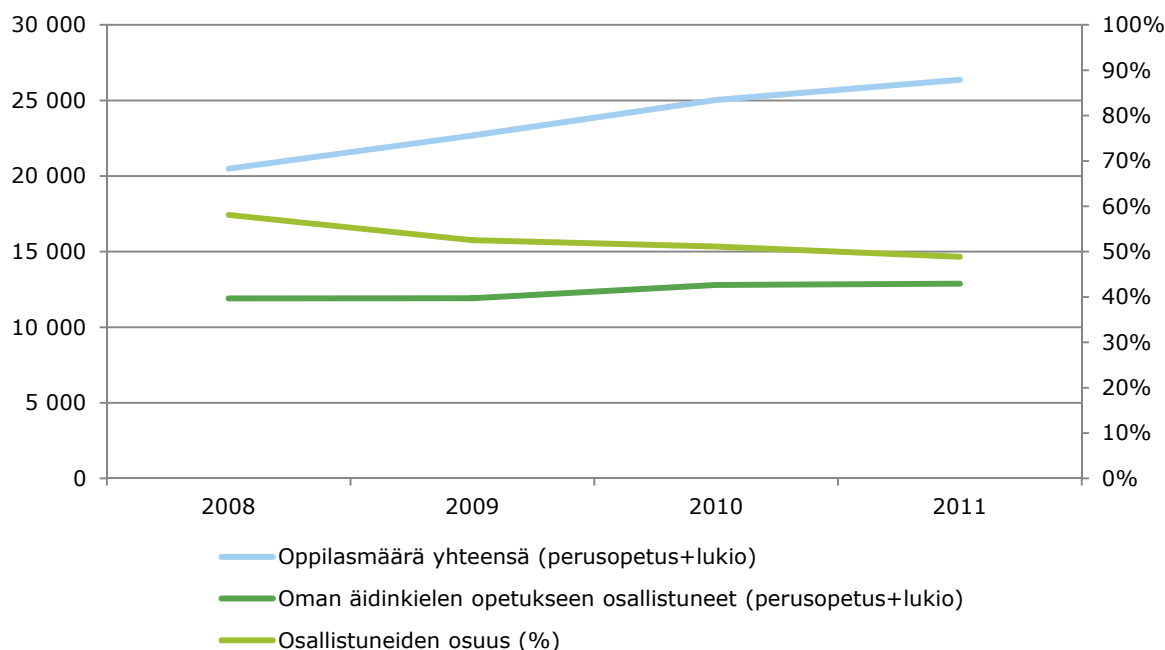
Taulukko 7. Esiopetukseen osallistuvat vieraskieliset ELY-alueittain. Lähde: Tilastokeskus

Vuosi 2011	Vieraskielisten esiopetukseen osallistuvien osuus kaikista esiopetukseen osallistuvista, (%)	Vieraskielisten esiopetukseen osallistuvien osuus vieraskielisistä 6-vuotiaista, (%)	Kaikkien esiopetukseen osallistuvien osuus kaikista 6-vuotiaista, (%)	Vieraskielisten esiopetettavien lukumäärä	Vieraskielisten 6-vuotiaiden lukumäärä
Koko maa	4,4	89,1	99,6	2 599	2 916
Uusimaa	8,8	91,9	102,9	1 483	1 613
Varsinais-Suomi	6,1	98,7	97,9	297	301
Satakunta	1,5	94,6	96,5	35	37
Häme	3,6	97,9	100,0	143	146
Pirkanmaa	3,1	77,8	99,5	168	216
Kaakkois-Suomi	3,1	63,2	97,3	96	152
Etelä-Savo	1,9	87,1	96,7	27	31
Pohjois-Savo	1,7	74,1	97,8	43	58
Pohjois-Karjala	2,4	97,5	98,0	39	40
Keski-Suomi	1,7	80,6	98,8	50	62
Etelä-Pohjanmaa	0,9	77,8	97,2	21	27
Pohjanmaa	2,4	76,1	95,7	70	92
Pohjois-Pohjanmaa	1,2	83,5	99,6	66	79
Kainuu	3,3	127,3	95,1	28	22
Lappi	1,8	82,5	98,9	33	40

4.11.5 Kielenopetus

Indikaattori nro 28	Mittauksen kohde	Tietolähde
Oman äidinkielen opetusta saavat oppilaat suhteessa opetuksessa olevien vieraskielisten lasten määrään	Vieraskieliset oppilaat	Opetushallitus, koulutuksen tilastollinen vuosikirja

OPH:n tilastoinnissa vieraskielisten oppilasmäärät perusopetuksessa ja lukiossa pitävät sisällään ne oppilaat, joiden äidinkieli on muu kuin suomi, ruotsi, saame, romani tai viittomakieli. Perusopetus pitää sisällään vuosiluokat 1–9 ja lisäopetuksen oppilaat. Oman äidinkielen opetus perustuu kuntien ilmoituksiin kuvaten erillisen valtionavun turvin järjestetyn maahanmuuttajien, saamenkielisten ja romanikielisten oppilaiden oman äidinkielen opetukseen osallistuneiden määrän perusopetuksessa ja lukiokoulutuksessa.

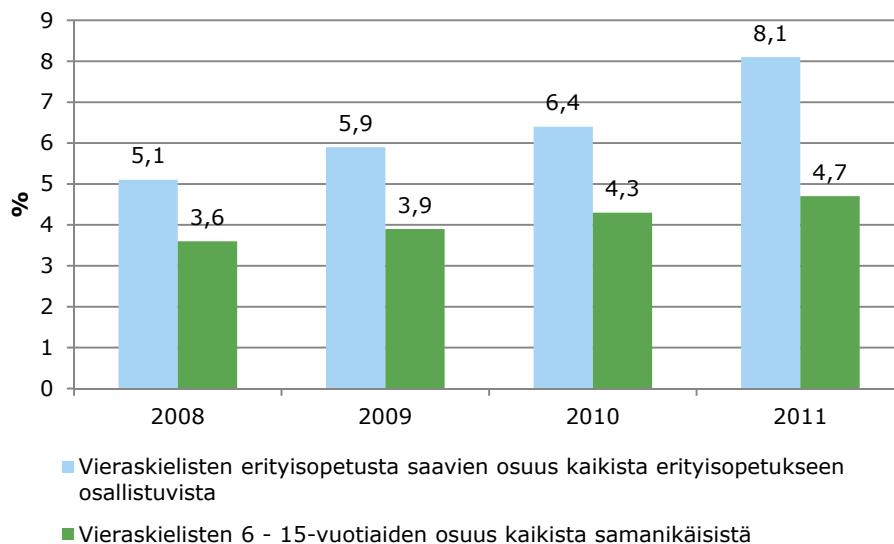
Kuva 30. Oman äidinkielen opetukseen osallistuva vieraskieliset kaikista vieraskielisistä oppilaista.

Erityisesti perusopetuksessa vieraskielisten oppilasmäärä on kasvanut verraten nopeasti. Verratessa oman äidinkielen opetukseen osallistuneiden määrää (lukio + perusopetus) koko vieraskielisten oppilasmäärään voidaan todeta, ettei oman äidinkielen opetukseen osallistuneiden määrä ole kasvanut samassa suhteessa kuin vieraskielisten oppilaiden määrä.

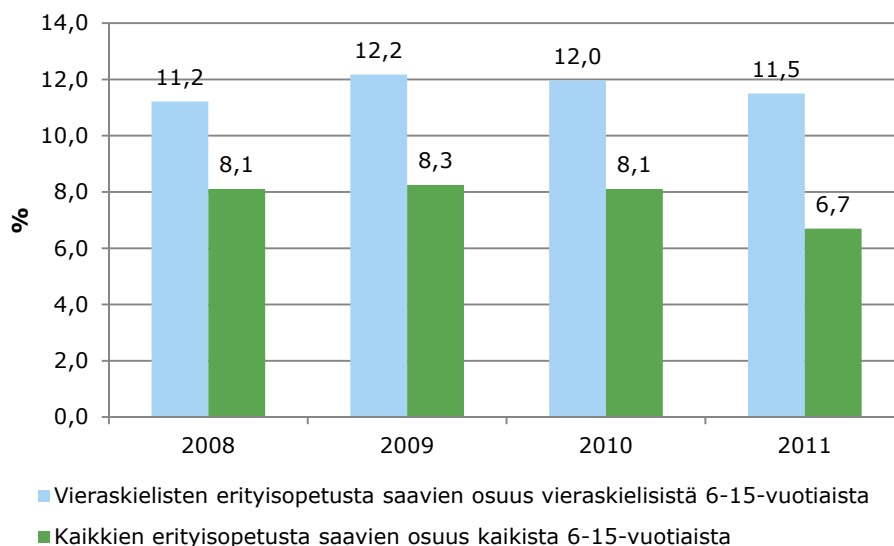
4.11.6 Erityisopetus

Indikaattori nro 29	Mittauksen kohde	Tietolähde
Erityisopetusta saavien vieraskielisten osuus kaikista erityisopetukseen osallistuvista	Vieraskieliset oppilaat	Opetushallitus, koulutuksen tilastollinen vuosikirja

Vieraskielisten osuus kaikista erityisopetusoppilaista vuonna 2011 oli 8 prosenttia. Osuus on vuodesta 2008 noussut kolmella prosenttiyksiköllä (kuva 31 ja 32). Vieraskieliset ovat yliedustettuna erityisoppilaiden joukossa: esimerkiksi vuonna 2011 vieraskielisten osuus kaikista 6–15-vuotiaista oli 4,7 prosenttia. Lisäksi esimerkiksi vuonna 2011 vieraskielisten erityisopetusta saavien osuus vieraskielisistä 6–15-vuotiaista oli 11,5 ja kaikkien erityisopetusta saavien osuus kaikista 6–15-vuotiaista oli 6,7 prosenttia.

Kuva 31. Vieraskielisten erityisopetusta saavien osuus kaikista erityisopetukseen osallistuvista. Lähde: Tilastokeskus, 2013.

Kuva 32. Vieraskielisten erityisopetusta saavien osuus kaikista erityisopetukseen osallistuvista. Lähde: Tilastokeskus, 2013.

Vieraskielisten erityisopetukseen osallistuvien osuus vaihtelee alueellisesti huomattavasti (taulukko 8). Esimerkiksi Uudellamaalla lähes 13 prosenttia erityisopetusoppilaista on vieraskielisiä, kun taas esimerkiksi Etelä-Pohjanmaalla vain 0,9 prosenttia kaikista erityisopetukseen osallistuvista on vieraskielisiä. ELY-alueittaisen tarkastelun osalta on kuitenkin syytä huomata, että vieraskielisten erityisopetettavien lukumäärät (N:t) ylipäättensä ovat määrällisesti pieniä osassa ELY-alueita (ks. taulukko 8).

Taulukko 8. Erityisopetukseen osallistuvien vieraskielisten osuus vieraskielistä esikouluikäisistä ELY-alueittain. Lähde: Tilastokeskus, 2013.

Vuosi 2011	Vieraskielisten erityisopetusta saavien osuus kaikista erityisopetukseen osallistuvista	Vieraskielisten 6–15 -vuotiaiden osuus kaikista saman ikäisistä	Vieraskielisten erityisopetusta saavien osuus vieraskielisistä 6-15-vuotiaista	Kaikkien erityisopetusta saavien osuus kaikista 6-15-vuotiaista	Vieraskielisten erityisopetusta saavien lukumäärä	Vieraskielisten 6–15-vuotiaiden lukumäärä
Koko maa	8,1	4,7	11,5	6,7	3 139	27 197
Uusimaa	12,8	8,9	12,3	8,5	1 833	14 945
Varsinais-Suomi	9,7	5,5	11,6	6,6	315	2 726
Satakunta	1,2	1,6	4,7	6,4	18	383
Häme	4,9	3,0	10,4	6,4	127	1 222
Pirkanmaa	7,2	3,6	10,2	5,1	188	1 848
Kaakkois-Suomi	7,4	4,3	12,4	7,2	169	1 366
Etelä-Savo	5,4	2,4	15,2	6,7	55	363
Pohjois-Savo	2,2	1,9	7,5	6,4	37	494
Pohjois-Karjala	3,4	2,9	7,9	6,8	39	495
Keski-Suomi	7,3	2,0	22,0	6,0	131	595
Etelä-Pohjanmaa	0,9	1,0	4,7	5,7	11	232
Pohjanmaa	6,9	4,2	8,9	5,4	104	1 175
Pohjois-Pohjanmaa	2,6	1,5	8,0	4,6	62	779
Kainuu	5,3	2,6	12,7	6,2	27	212
Lappi	2,2	1,9	6,4	5,5	23	362

5. HAVAINTOJA KOKONAISUUDESTA

Kotoutumisen, kotouttamisen ja etnisten suhteiden nykytilasta ja kehityksestä

Tässä kokonaiskatsauksessa on kotoutumisen, kotouttamisen ja etnisten suhteiden seurantajärjestelmän mukaisesti koottu yhteen seurannan eri osa-alueille määriteltyjen indikaattoreiden mukaiset tiedot sekä muita viimeaikaisten tutkimusten ja selvitysten tuloksia. Tämä katsaus on ensimmäinen laatuaan, joten kyse on myös seurantaan kuuluvan työvälineen, kokonaiskatsauksen, pilotoinnista. Läpi käytyjen tietojen pohjalta voidaan esittää muutamia keskeisiä havaintoja kotoutumisesta, kotouttamisesta ja etnisten suhteiden nykytilasta ja kehityksestä Suomessa. Kyse on laajasta koko yhteiskunnan tarkastelusta – ei siis kapeasti vain viranomaistyön tarkastelusta.

Tarkasteltiinpa maahanmuuttajia syntyperän, kansalaisuuden tai äidinkielen perusteella on kokonaiskuva tietysti varsin moniulotteinen. Suomeen tullaan useista eri syistä, joista tärkeimmät ovat perhesyyt, opiskelu ja työ. Jo tämä lähtökohta tarkoittaa, että kotoutuminen ei ole yksiselitteinen ja suoraviivainen prosessi, joka toteutuisi kaikkien osalta samanlaisena. Elämäntilanteista riippuen esimerkiksi työelämään pääsy saattaa olla keskeisin yksittäinen kotoutumiseen vaikuttava asia, mutta toiselle kysymys ei välttämättä ole vuosiin ajankohtainen. Lainsäädännön ja poliittisten linjausten tasolla on pyritty jo vuosia pääsemään tilanteeseen, jossa kotoutumista tukevat toimet kohdistuvat yksilöllisiin tarpeisiin – ja kaikkiin maahanmuuttajiin tuloperusteesta riippumatta.

Seurannan tarkoituksena on luoda yleiskuvaa koko yhteiskunnan kehityksestä ja maahanmuuttajien mahdollisuuksista osallistua aktiivisesti suomalaisen yhteiskunnan toimintaan. Lisäksi esitettyjen indikaattoreiden avulla on tässä katsauksessa tarkasteltu tasa-arvoa, yhdenvertaisuutta sekä eri väestöryhmien välistä vuorovaikutusta. Kuten aina maahanmuuttoon liittyvässä tutkimuksessa ja selvityksissä, kerralla kaikista maahanmuuttajista ja tulosten keskiarvoista puhuminen ei vie kovin pitkälle. Tilanteet vaihtelevat tarkasteltaessa eri syistä tulleita, eri lähtömaista tulleita, eri koulutustaustan omaavia ja molempia sukupuolia.

Maahanmuuttajabarometrin vastaajien näkökulmasta Suomeen on kotouduttu melko hyvin. Eri-tyisesti korostui turvallinen elinympäristö sekä vastaajien halu ja tarve tehdä töitä. Suomi näytetään pääsääntöisesti turvallisena paikkana. Positiivista sinänsä oli myös vastaajien näkemys omasta kohtuullisena pidetystä kielitaidosta. Barometrin tulokset eivät kuitenkaan ole yleistettävissä kovinkaan laajaan joukkoon maassa olevista ulkomaan kansalaisista. Kielitaito on tästä hyvä esimerkki – siitä harmillisesti on koko vieraskielisen maahanmuuttajaväestön osalta vaikeaa sanoa kovinkaan paljoa.

Työllisyyttä ja työttömyyttä tarkasteltaessa todettiin, että maahantulon ajankohdalla ja maassaoloajan pituudella on merkitystä. Suomessa vietetyn ajan myötä tänne muuttaneiden olosuhteet lähestyvät kantaväestön olosuhteita – niin työllisyyden, työttömyyden kuin tarkasteltujen sosio-ekonomisten tekijöiden kautta. Erot esimerkiksi asumisolosuhteissa ja tuloissa ovat merkittäviä, etenkin maahanmuuttoa seuraavina ensimmäisinä vuosina. Maahantulon ajoittuminen taloudelliseen taantumaan hidastaa ja vaikeuttaa kantaväestöä vastaavien olosuhteiden saavuttamista. Monella tavalla maan rajojen ulkopuolelta työmarkkinoille tuleva on samankaltaisessa tilanteessa kuin kantaväestöön kuuluva oppilaitoksesta vasta valmistunut henkilö.

Nuorten tilanne näyttää erityisen ongelmallisena, mikä ei kuitenkaan tule esiin suoraan työllisyys- ja työttömyysasteita tarkasteltaessa, mutta joka on osoitettu erillistutkimuksin. Esimerkiksi Myrskylän tutkimuksessa vieraskielisten nuorten osuus ns. ulkopuolella olevista ja työttömistä oli 23 % - merkittävästi suhteellista väestöosuutta enemmän. Ulkomaalaistaustaisten, peruskoulun suorittaneiden ulkopuolisuus- ja työttömyysriski on lähes kuusinkertainen kotimaisiin nuoriin verrattuna. Toiseen asteen koulutukseen jatkaminen sekä koulutuksien keskeyttäminen ja lopettaminen ovat oleellisia seurannan kohteita, jotta vieraskielisten suhteelliseen yliedustukseen näiden osalta voidaan puuttua. Systemaattinen pitkittäisseuranta olisi tämän osalta hyödyllistä. Erityisesti nuorten tilanteen seuraaminen ja siihen puuttumisen tulee jatkossa ylipäättävästi olla keskeisellä sijalla, mikä korostaa myös seurannan ulottamista toisen sukupolven maahanmuuttajiin.

Myös sukupuolella ja lähtömaalla on merkitystä. Naisten ja miesten työllistymispolut poikkeavat toisistaan. Niin ikään vaihtelevat eri alueilta lähteneiden työllistymispolut. Maahanmuuton syyt ja lähtökohdat ovat yksilötasolla moninaiset, mutta kokonaaisuuden tasolla erityistä huomiota tulee kiinnittää niihin ryhmiin, joilla on erityisiä vaikeuksia päästä ja kiinnittyä työmarkkinoille.

Niin ikään terveyseroja on sekä eri maahanmuuttajaryhmien välillä että suhteessa kantaväestöön. Laaja Maamu-tutkimus osoitti hyvin eri ryhmien hyvinkin erilaiset tilanteet. Samoin tutkimus osoitti palvelujärjestelmässä olevia puutteita ja heikkouksia. Terveyteen liittyvissä tiedoissa

olisi palveluiden kehittämisen näkökulmasta hyödyllistä, jos tiedoissa olisi nykyistä paremmin tunnistettavissa maahanmuuttaja, jotta heidän asemaansa voitaisiin verrata muuhun väestöön.

Syrjintää tapahtuu kohdistuen erityisesti EU:n ulkopuolelta tuleviin ei-länsimaalaisiin. Tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden lisääminen edellyttävät yhteiskunnassa edelleen ponnistelua. Yhteiskunnallinen osallistuminen mitattuna erityisesti poliittisen osallistumisen kautta ei vastaa kantaväestön osallistumisen tasoa, mihin on edelleen kiinnitettävä erityistä huomiota jatkossa. Kantaväestön ja maahanmuuttajien väliset asenteet heijastelevat yhteiskunnallista ja taloudellista kehitystä, vaikkakin niiden kehityksestä on vaikeaa vetää täsmällisiä johtopäätöksiä. Kaikki nämä kuitenkin viittaavat siihen, että ainakaan kaikkien maahanmuuttajaryhmien osalta aito osallisuus yhteiskunnassa tai laajemmin maahanmuuttajien ja kantaväestön kaksisuuntainen integraatio ei ole arkitodellisuutta.

Julkinen palvelujärjestelmä on 2000-luvulla pyrkinyt mukautumaan kasvaneisiin maahanmuuttajamääriin. Maahanmuuttoviraston lupaprosesseihin liittyvä suoriutuminen riippuu pitkälti vuosittain vaihtelevista asiakasmääristä. Prosesseja on kuitenkin kaiken kaikkiaan onnistuttu kehittämään ja resursseja suuntaamaan uudelleen. TE-hallinto on keskeisessä roolissa suunnaten palveluitaan maahanmuuttajien kotoutumiseen ja työllistymisen edistämiseen. Työllistymispolut ovat kuitenkin usean kohdalla keskimäärin TE-toimiston kantaväestöön kuuluvia asiakkaita pidempiä – jo alkuvaiheen kielikoulutuksesta johtuen. Kunnalliset palvelut kuten päivähoito, esiopetus, erityisopetus ja kielenopetus ovat pääsääntöisesti kyenneet vastaamaan kasvaneisiin palvelutarpeisiin. Koska maahanmuutto kokonaisuudessaan kuitenkin vaihtelee alueellisesti keskittyen etelän isoihin kaupunkiseutuihin, on peruspalveluiden saatavuudessa ja toimivuudessa alueellisia ja paikallisia eroja.

Kokonaisuudessaan seurannan mittareiden mukaiset tiedot antavat hyvän yleiskuvan siitä, että maahanmuuton kasvu ja monimuotoistuminen ovat muuttaneet ja muuttamassa yhteiskuntaa. Tarkasteltaessa maahanmuuttoa yleisesti (kansalaisuuden, vieraskielisyyden tai syntymämaan kautta) on selvää, että maassaoloajan pidentyessä lähentyvät maahan tulleiden elinolosuhteet kantaväestöä, mutta erot tarkasteltaessa eri maahanmuuttajaryhmiä ovat osin erittäinkin suuria.

Seurantajärjestelmän jatkokehittämistarpeista

Kaiken kaikkiaan seurannan osa-alueet indikaattoreineen tarjoavat mahdollisuuden kattavan kokonaiskuvan luomiseen. Seurantajärjestelmää on kuitenkin kehitettävä. Katsauksen laadinnan yhteydessä tunnistettiin joukko kehittämistarpeita.

- 1) Indikaattoreita on paljon, mikä on toisaalta perusteltua ottaen huomioon aihealueen poikkisektoraalisen luonteen, mutta toisaalta tekee seurannasta jossain määrin raskaan. Tulosten läpikäynti, peilaaminen muuhun olemassa olevaan tutkimuskirjallisuuteen ja tärkeimmistä tuloksista viestiminen edellyttää erityistä resursointia. Jatkossa voisi olla hyödyllistä tunnistaa 5-8 avainindikaattoria, joiden avulla kehitystä voitaisiin sekä seurata että analysoida riittävän nopeasti.
- 2) Koska käytettävissä olevaa tietoa on paljon, olisi tärkeää, että tulkintaa eri asioiden välisistä yhteydestä pystyttäisiin käymään erilaisilla foorumeilla eri asiantuntijoiden kesken. Kokonaiskatsauksen toteutusprosessiin voisikin kytkeä tulosten läpikäyntiä ja tulkintaa. Tätä voitaisiin soveltuvin osin jatkossa toteuttaa TEM:öön sijoittuvan Kotouttamisen osaamiskeskuksen kautta.
- 3) Tämän kokonaiskatsauksen perusteella tulee nykyisiä indikaattoreita arvioida eri hallinnonalojen yhteistyönä.
- 4) Indikaattorit, joiden mukaisia tietoja ei saada, tulisi poistaa, mikäli ei ole mahdollista vaikuttaa tiedontuotantoon.
- 5) Seurantajärjestelmän jatkokehittämisessä tulee arvioida, voidaanko jatkossa erillisaineistoja tuottaa kansalaisuuden, vieraskielisyyden ja syntyperän mukaan ilman erillistä "maahanmuuttajan" määritelmää. Tai onko hallinnonalojen mahdollista käyttää yhteistä määritelmää maahanmuuttajasta? Nyt seurantajärjestelmää varten on tuotettu aineistoa sekä koskien erityistä maahanmuuttajamääritelmän kriteerit täyttävää ryhmää sekä ulkomaan kansalaisia. Tuloksin näkökulmasta näiden tietojen esittäminen rinnakkain ei kuitenkaan tuo erityistä lisäarvoa.
- 6) Toisen (ja 2,5 ja 3.) polven seurantatietoa ei vielä ole, mutta tämä olisi jatkossa keskeistä, jotta voitaisiin paremmin arvioida miten eri julkiset palvelut ja toimenpiteet ovat onnistuneet. Tämä auttaisi esimerkiksi mahdollisessa yli sukupolvien ulottuvan huonosuorituksen tarkastelussa.
- 7) Kielitaitoa mittaavan nykyisen indikaattorin osalta voisi harkita sitä, että seurattaisiin sitä, miten keskitason testissä eri arvosanojen saaneiden määrät vaihtelevat vuosittain. Lisäksi voisi seurata sitä, kuinka moni osallistujista saavuttaa Maahanmuuttoviraston asettaman tyydyttävän suullisen ja kirjallisen suomen tai ruotsin kielen taidon osoittavan osasuorituksen tulosten yhdistelmän. Nämä kehittämistoimenpiteet eivät tosin poista

- YKI-kielitesttiin liittyvää yleistä ongelmaa eli sitä, että mittarina se kattaa melko pienen joukon maahanmuuttajista. Lasten ja nuorten osalta voisi seurata S2 – opetusta.
- 8) Koulutuspoluilla eteneminen ei nykyiseltään näy seurantajärjestelmässä. Lisäksi viime aikoina on kiinnitetty huomiota erityisesti Suomessa korkeakoulutustasoisien tutkinnon opiskelevien maasta pois lähtemiseen.
 - 9) Seurantaa kehitettäessä on varmistettava yhteistyö muiden seurantajärjestelmien kanssa (esimerkiksi syrjinnän seuranta ja erityisesti työsyrynnän pitkittäisseuranta).
 - 10) Maahanmuuttajanuorten tilanteen pitkittäisseurantaa tulee kehittää yhdessä esimerkiksi nuorisotakuun seurannan kanssa. Peruskoulun jälkeisten nuorten polkujen seuranta olisi erityisen tärkeää huomioiden tiedot maahanmuuttajanuorten korkeasta syrjäytymisriskistä. Tässä yhteydessä lukion ja ammatillisen koulutuksen keskeyttämisen lisäksi voisi seurata näiden läpäisyä. Läpäisyssä voisi seurata tutkintojen suorittamista, koulutuksen jatkoa, jatkokoulutusta ja ei mitään edellä mainittuja tekeviä. Läpäisyä tulisi seurata tutkinnon tavoiteajan 3 vuotta, mutta mieluiten 4 vuoden tarkasteluvälillä.
 - 11) Asumisen keskittyminen ja asunnottomuus olivat esillä jo 2009 ja 2010 aiheina, joita tulisi kyetä seuraamaan nykyistä paremmin.
 - 12) Jatkossa tulee arvioida, missä indikaattoreissa olisi mahdollista verrata maahanmuuttajia ei-maahanmuuttajiin sen sijaan, että vertauskohtana on koko väestö. Lisäksi tulisi voida ottaa huomioon ikärakenne sekä maahantuloikä. Keskiarvojen lisäksi hajonnan tarkastelu voisi olla hyödyllistä. Nuorten työllisyyden seurannan osalta alle 25 -vuotiaiden osalta ns. NEET-asteen seuraaminen olisi tärkeää. Indikaattorit, joissa se on mahdollista tehdä, tulisi määritellä niin, että niiden kautta arvioidaan maahanmuuttajien osuutta suhteelliseen väestöosuuteen verrattuna (yliedustus/aliedustus).
 - 13) EU-tason seurannassa on kaksi indikaattoria, jotka eivät nykyiseltään esiinny Suomen kansallisessa seurannassa.
 - a. "Pitkään/pysyvästi maassa olevien osuus" on EU-indikaattoreissa mukana, mutta se ei Suomen osalta ole kovin tarkoituksenmukainen, koska Suomessa pysyvän oleskeluluvan myöntämisen edellytyksenä ei käytännössä ole kotoutumiseen liittyviä kriteereitä.
 - b. Yrittäjien (self-employed) osuus on EU-tason seurannassa mukana, joten se tulisi ottaa mukaan kansalliseen seurantaan.
 - 14) Barometrin ja palvelukyselyjen roolia voidaan indikaattoreiden tietolähteenä vähentää niiltä osin, kuin luotettavampia tiedonlähteitä on käytettävissä. Maahanmuuttajabarometria on kehitettävä saatujen kokemusten valossa.
 - a. Maahanmuuttajabarometri tuottaa tietoa ensi vaiheen kotoutumisesta (3-5 vuotta Suomessa olleet). Jatkossa olisi hyödyllistä, jos hallinnonalojen välisen yhteistyön avulla voitaisiin saada lisäksi keskeisten kysymysten osalta vastauksia laajemmalla maahanmuuttajaotannalla (esim. näkemyksiä koskien yleisesti kotoutumista/viihtymistä otannalla, jossa olisi enemmän kansalaisuuksia ja eri aikoja Suomessa olleita edustettuina).
 - b. Barometrien tiettyjä kysymyksiä tulisi tarkentaa tulkintavaikeuksien vähentämiseksi
 - Tietoisuus äänioikeudesta on monitulkintainen.
 - Käsitteestä "maahanmuuttajataustainen" voisi luopua.
 - Osallisuus ja kotoutuminen tulisi määritellä tarkemmin, jotta niitä voitaisiin tarkastella usean kysymyksen voimin.
 - Turvallisuudesta voisi kysyä myös aluetasolla.
 - 15) Palvelukyselyn kysymyksiä tulisi tarkentaa
 - a. Lomakkeissa pyydetään arvioimaan etnisten suhteiden tilaa, mikä kysymyksenä saattaa olla liian yleisluonteinen. Tässä yhteydessä voisi esimerkiksi enemmän kysyä esimerkiksi eri ryhmien välisestä vuorovaikutuksesta tai kanssakäymisestä.

LÄHDELUETTELO

Accenture (2007). Kotouttamisen vaikuttavuus ja mittaaminen -projekti. Työministeriö.

Aro, Timo (2013). Mitä voidaan oppia muiden kuntien ja alueiden maahanmuuttostrategioista ja –ohjelmista? Uudenmaan ELY-keskus, Mosaiikki-projekti, Hyria.

Castaneda, A., Rask, S., Koponen, P., Mölsä, M. & S. Koskinen (toim. 2012). Maahanmuuttajien terveys ja hyvinvointi; Tutkimus venäläis-, somalialais- ja kurditaustaisista Suomessa. THL Raportti 61/2012.

ECRI (2013). European Commission against Racism and Intolerance. Suomea koskeva raportti (neljäs raportointikierrös). ECRI 2013:19.

EU (2009). European Union Minorities and Discrimination Survey, Main Results Report. European Union Agency for Fundamental Rights. <http://fra.europa.eu/fraWebsite/attachments/eumidis_mainreport_conference-edition_en_.pdf>.

European Commission (2008). Discrimination in the European Union: Perceptions, Experiences and Attitudes. Special Eurobarometer 296.
<http://ec.europa.eu/public_opinion/archives/ebs/ebs_296_en.pdf>

EVA (2012). Ovi raottuu – suomalaisten maahanmuuttoasenteet. EVA analyysi 22/2012.

FCG Efeko Oy, Väestöliitto, Väestöntutkimuslaitos (2009). Kotoutumisen, kotouttamisen ja etnisten suhteiden seuranta ja arviointi Suomessa (Puikot-loppuraportti).

Forsander, A. (2013). Maahanmuuttajien sijoittuminen työelämään. *Teoksessa* Martikainen, T., Saukkonen, P. & M. Säävälä (toim.): Muuttajat: Kansainvälinen muuttoliike ja suomalainen yhteiskunta, Gaudeamus, Helsinki.

Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi ulkomaalaislain muuttamisesta ja eräiksi siihen liittyviksi laeiksi, HE 139/2013.

Jaakkola, M. (2009). Maahanmuuttajat suomalaisten näkökulmasta – Asennemuutokset 1987 – 2007. Helsingin kaupungin tietokeskuksen tutkimuksia 1/2009.

Joronen, Tuula (2012). Maahanmuuttajien yrittäjäyys Suomessa. Helsingin kaupungin tietokeskus 2: 2012.

Karvinen, A-M. (2009). Maahanmuuttajien poismuutto Suomesta. VATT-tutkimuksia 144, Helsinki, VATT.

Larja, L., Varius, J., Sundbäck, L., Liebkind, I., Kandolin, I. & I. Jasinkaja-Lahti (2012). Discrimination in the Finnish Labor Market, An overview and a field experiment on recruitment, TEM julkaisuja 16/2012.

Linnanmäki, S. (2007). Maahanmuuttajien työmarkkinaintegraatio Suomessa. Vuosina 1989-1993 tulleiden aseman tarkastelua, Pro gradu tutkielma, Helsingin yliopisto.

Maahanmuuttajabarometri 2012 (2013). TEM Raportteja 11/2013.

Maahanmuuton vuosikatsaus vuodelta 2012 (2013). Sisäasiainministeriö.

Martikainen, T., Saukkonen, P & M. Säävälä (2013). Johdanto: Suomi muuttuu kun Suomeen muutetaan. *Teoksessa* Martikainen, T., Saukkonen, P. & M. Säävälä (toim.): Muuttajat: Kansainvälinen muuttoliike ja suomalainen yhteiskunta, Gaudeamus, Helsinki.

Martikainen, T., Saari, M. & J. Korkiasaari (2013). Kansainväliset muuttoliikkeet ja Suomi. *Teoksessa* Martikainen, T., Saukkonen, P. & M. Säävälä (toim.): Muuttajat: Kansainvälinen muuttoliike ja suomalainen yhteiskunta, Gaudeamus, Helsinki.

Myrskylä, P. (2011). Nuoret työmarkkinoiden ja opiskelun ulkopuolella. TEM julkaisu 12/2011.

Mähönen, T.-A. & Jasinskaja-Lahti, I (2013). Etniset ryhmissuhteet ja maahanmuuttajien akkulturaatio. *Teoksessa* Martikainen, T., Saukkonen, P. & M. Säävälä (toim.): Muuttajat: Kansainvälinen muuttoliike ja suomalainen yhteiskunta, Gaudeamus, Helsinki.

Niemi, J. & I. Sahramäki (2012). Poliisin tietoon tullut viharikollisuus Suomessa 2011. Poliisiammattikorkeakoulun raportteja 104/2012.

Peutere, L. (2010). Poliisin tietoon tullut viharikollisuus Suomessa 2009. Poliisiammattikorkeakoulun raportteja 88/2010.

Pohjanpää, K., Paananen, S. & M. Nieminen (2003). Maahanmuuttajien elinolot. Venäläisten, virolaisten, somalialaisten ja vietnamilaisten elämää Suomessa, Tilastokeskus, 2003.

Pyykkönen, M & T. Martikainen (2013). Muuttoliike ja kansalaisyhteiskunta. *Teoksessa* Martikainen, T., Saukkonen, P. & M. Säävälä (toim.): Muuttajat: Kansainvälinen muuttoliike ja suomalainen yhteiskunta, Gaudeamus, Helsinki.

Pöyhönen, S., Tarnanen, M., Kyllönen, T., Vehviläinen, E.- M. & T. Rynkänen (2009). Kielikoulutus maahanmuuttajien kotoutumiskoulutuksessa. Jyväskylän yliopisto. Soveltavan kielentutkimuksen keskus.

Saukkonen, P. (2013). Erilaisuuksien Suomi; Vähemmistö- ja kotouttamispolitiikan vaihtoehdot. Gaudeamus, Helsinki.

Sektoritutkimuksen neuvottelukunta (2009). Maahanmuuttajien integroituminen Suomalaiseen yhteiskuntaan elämän eri osa-alueilla. Sektoritutkimuksen neuvottelukunnan julkaisu 9/2009.

Sjöblom-Immala, H. (2013). Tervetuloa Suomeen? Korkeakouluopiskelijoiden asenteita mittaava ETNOBAROMETRI 2013.

Sihto, M., Tuomaala, M. & P. Sardar (2012). Työvoimapolitiisilta toimenpiteiltä sijoittuminen vuonna 2010. TEM-analyysseja 42/2012.

THL (2010). Lasten päivähoito 2010 – Kuntakyselyn osaraportti.

Valtioneuvoston periaatepäätös (2013). Maahanmuuton tulevaisuus 2020 -strategia.

Valtion kotouttamisohjelma. Hallituksen painopisteet vuosille 2012 – 2015. Työ- ja elinkeinoministeriön julkaisu 27/2012.

Weide, M. & P. Saukkonen (2013). Maahanmuuttajien poliittinen osallistuminen. *Teoksessa* Martikainen, T., Saukkonen, P. & M. Säävälä (toim.): Muuttajat: Kansainvälinen muuttoliike ja suomalainen yhteiskunta, Gaudeamus, Helsinki.

Liite 1. MAAHANMUUTTAJIEN LUKUMÄÄRIÄ

Tässä liitteessä kuvataan maahanmuuttajien lukumääriä alle 25-vuotiaiden osalta sekä ELY-alueittain.

Taulukko 9. Alle 25-vuotiaiden maahanmuuttajien lukumäärät lähtöalueittain vuonna 1990. Lähde: Tilastokeskus, 2013.

Lukumäärä (N) vuonna 1990	Maahan muuttaneet 1981 - 1990
Venäjä + Entinen NL	159
Viro	34
EU15-maat ja EFTA-maat	188
Muut Euroopan maat	193
Afrikka	156
Aasia + Oseania	617
Etelä- Amerikka ja Pohjois- Amerikka	48
Tuntematon	20
YHTEENSÄ	1415

Taulukko 10. Alle 25-vuotiaiden maahanmuuttajien lukumäärät lähtöalueittain vuonna 2000. Lähde: Tilastokeskus, 2013.

Lukumäärä (N) vuonna 2000	Maahan muuttaneet 1981 - 1990	Maahan muuttaneet 1991 - 2000	YHTEENSÄ
Venäjä + Entinen NL	118	2591	2709
Viro	20	974	994
EU15-maat ja EFTA-maat	185	404	589
Muut Euroopan maat	69	949	1018
Afrikka	17	961	978
Aasia + Oseania	382	1455	1837
Pohjois- Amerikka	17	177	194
Etelä- Amerikka	21	88	109
Tuntematon	18	21	39
YHTEENSÄ	847	7620	8 467

Taulukko 11. Alle 25-vuotiaiden maahanmuuttajien lukumäärät lähtöalueittain vuonna 2005. Lähde: Tilastokeskus, 2013.

Lukumäärä (N) vuonna 2005	Maahan muuttaneet 1981 - 1990	Maahan muuttaneet 1991 - 2000	Maahan muuttaneet 2001 - 2004	YHTEENSÄ
Venäjä + Entinen NL	70	3150	954	4174
Viro	23	1095	420	1538
EU15-maat ja EFTA-maat	86	68	194	348

Muut Euroopan maat	56	868	574	1498
Afrikka	21	862	576	1459
Aasia + Oseania	325	1306	1240	2871
Etelä-Amerikka ja Pohjois-Amerikka	28	60	160	248
Tuntematon	36	22	7	65
YHTEENSÄ	645	7431	4125	12 201

Taulukko 12. Alle 25-vuotiaiden maahanmuuttajien lukumäärät lähtöalueittain vuonna 2008. Lähde: Tilastokeskus, 2013.

Lukumäärä (N) vuonna 2008	Maahan muuttaneet 1981 - 1990	Maahan muuttaneet 1991 - 2000	Maahan muuttaneet 2001 - 2004	Maahan muuttaneet 2005 - 2008	YHTEENSÄ
Venäjä + Entinen NL	50	3101	982	1391	5524
Viro	17	1160	272	987	2436
EU15-maat ja EFTA-maat	19	89	59	805	972
Muut Euroopan maat	52	1010	367	1168	2597
Afrikka	13	914	468	1225	2620
Aasia + Oseania	243	1502	896	2902	5543
Etelä-Amerikka ja Pohjois-Amerikka	18	40	70	344	472
Tuntematon	30	27	15	50	122
YHTEENSÄ	442	7843	3129	8872	20 286

Taulukko 13. Alle 25-vuotiaiden maahanmuuttajien lukumäärät lähtöalueittain vuonna 2009. Lähde: Tilastokeskus, 2013.

Lukumäärä (N) vuonna 2009	Maahan muuttaneet 1981 - 1990	Maahan muuttaneet 1991 - 2000	Maahan muuttaneet 2001 - 2004	Maahan muuttaneet 2005 - 2008	Maahan muuttaneet 2009	YHT.
Venäjä + Entinen NL	42	2864	1008	1182	383	5479
Viro	12	1122	277	809	359	2579
EU15-maat ja EFTA-maat sekä muut Euroopan maat	49	1108	396	1402	584	3539
Afrikka	9	868	454	1069	345	2745
Aasia + Oseania	199	1532	845	2373	1357	6306
Etelä-Amerikka ja Pohjois-Amerikka	12	44	61	225	154	496
Tuntematon	23	32	17	41	18	131
YHTEENSÄ	346	7570	3058	7101	3200	21 275

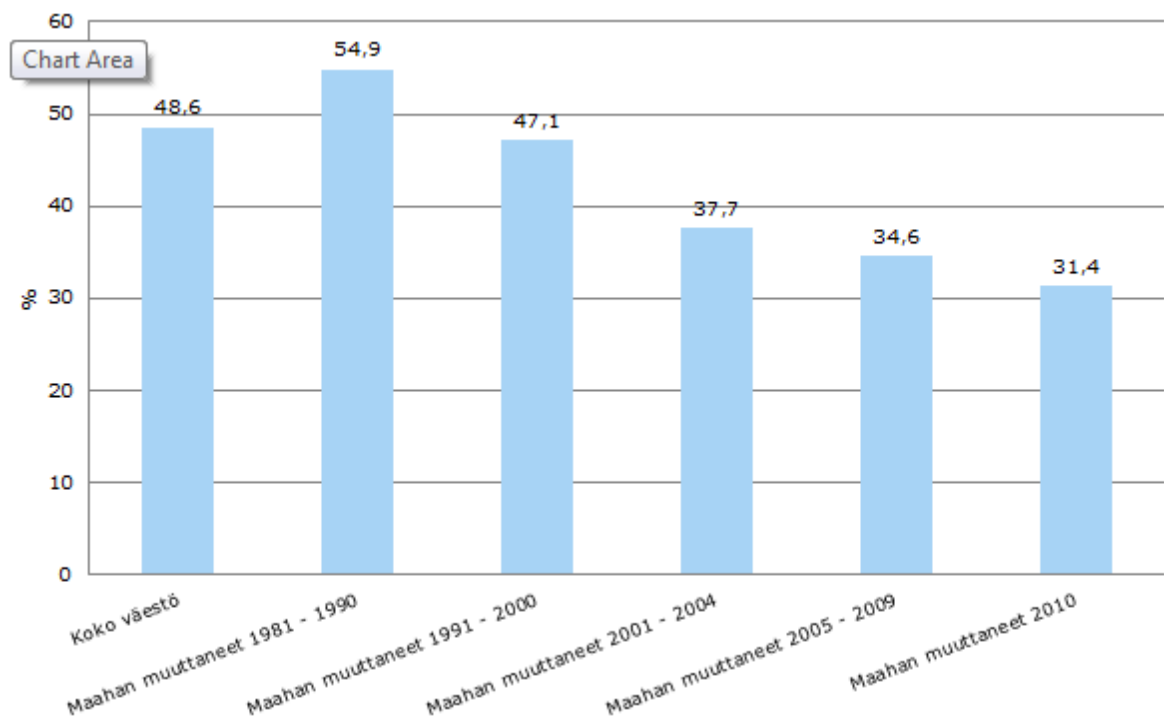
Taulukko 14. Alle 25-vuotiaiden maahanmuuttajien lukumäärät lähtöalueittain vuonna 2010. Lähde: Tilastokeskus, 2013.

Lukumäärä (N) vuonna 2010	Maahan muuttaneet 1981 - 1990	Maahan muuttaneet 1991 - 2000	Maahan muuttaneet 2001 - 2004	Maahan muuttaneet 2005 - 2009	Maahan muuttaneet 2010	YHT.
Venäjä + Entinen NL	29	2535	981	1367	377	5289
Viro	10	1065	297	1005	485	2862
EU15-maat ja EFTA-maat sekä muut Euroopan maat	41	1096	375	1463	1579	4554
Aasia + Oseania sekä Afrikka	159	2305	1267	4421	1840	9992
Pohjois-Amerikka ja Etelä-Amerikka	8	46	56	275	186	571
Tuntematon	17	33	15	46	31	142
YHTEENSÄ	264	7080	2991	8577	4498	23 410

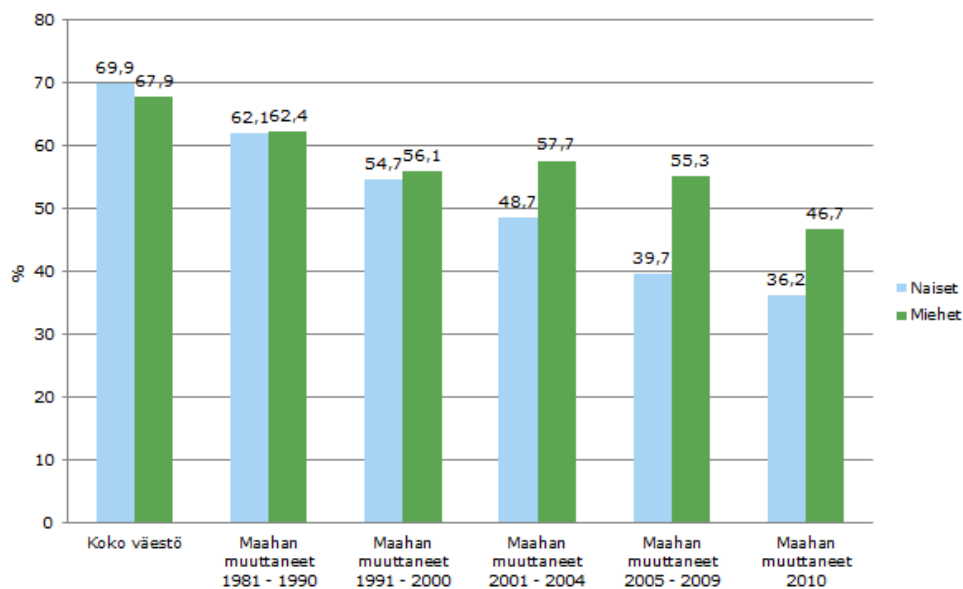
Taulukko 15. Maahanmuuttajien ja ulkomaankansalaisten lukumäärät (N) vuonna 2010 yhteensä ja iän (alle 25-vuotiaat) mukaan ELY-alueittain. Lähde: Tilastokeskus, 2013.

ELY-keskusalue	Maahanmuuttajat		Ulkomaankansalaiset	
	Yhteensä	Alle 25-vuotiaat	Yhteensä	Alle 25-vuotiaat
Ahvenanmaa	1545	204	2415	200
Etelä-Pohjanmaa	2093	353	2113	341
Etelä-Savo	2604	278	2352	210
Häme	8773	984	7969	710
Kaakkois-Suomi	10104	1281	9107	977
Kainuu	1476	207	1389	186
Keski-Suomi	4969	691	4349	485
Lappi	3047	518	3153	458
Pirkanmaa	13098	1763	11410	1255
Pohjanmaa	7355	1290	7816	1132
Pohjois-Karjala	3542	414	2987	293
Pohjois-Pohjanmaa	5679	800	5523	660
Pohjois-Savo	3432	418	3099	337
Satakunta	3198	342	3017	271
Uusimaa	96634	11560	86685	8288
Varsinais-Suomi	16643	2307	14570	1521
YHTEENSÄ	184 192	23 410	167 954	17 324

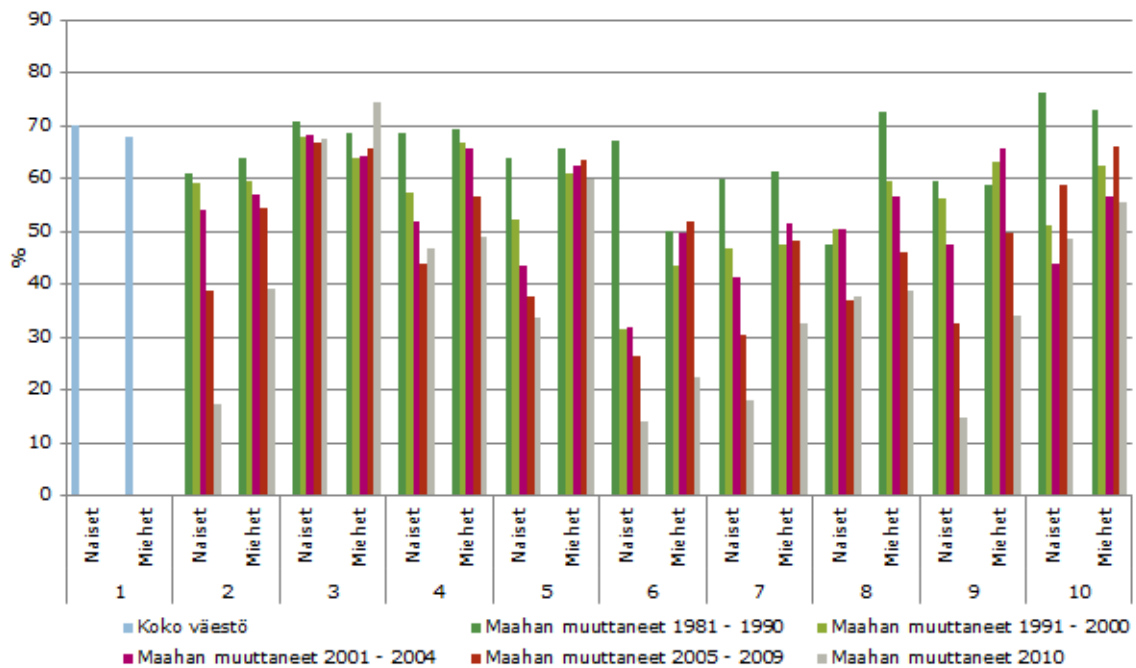
Liite 2. INDIKAATTORIIN 2 LIITTYVÄT LIITEKUVAT

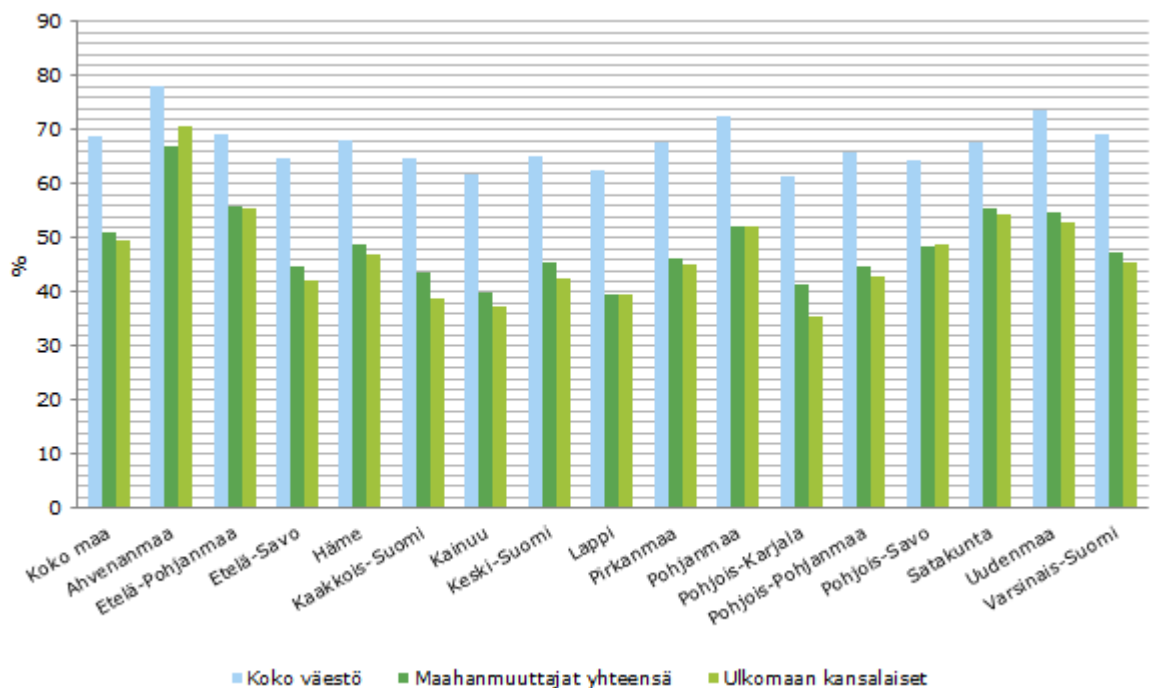
Kuva 33. Alle 25-vuotiaiden osalta eri aikoina maahan muuttaneiden työllisyysaste 2010 verrattuna koko väestöön. Lähde: Tilastokeskus, 2013.

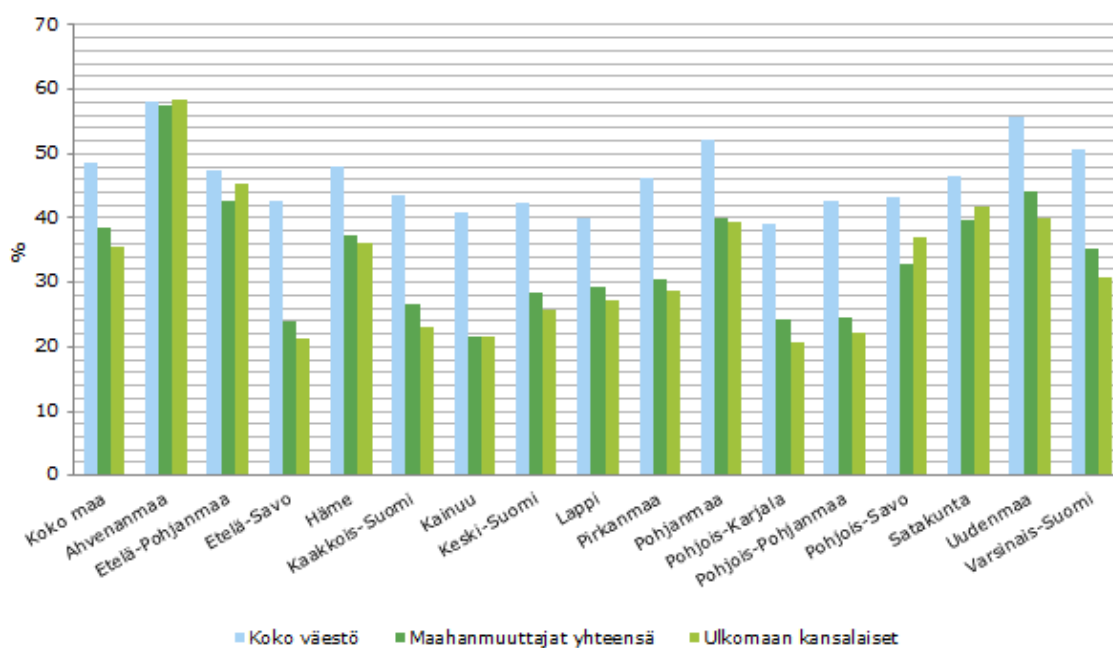
Kuva 34. Työllisyysaste 2010 verrattuna koko väestöön muuttoajankohdan ja sukupuolen mukaan. Lähde: Tilastokeskus, 2013.

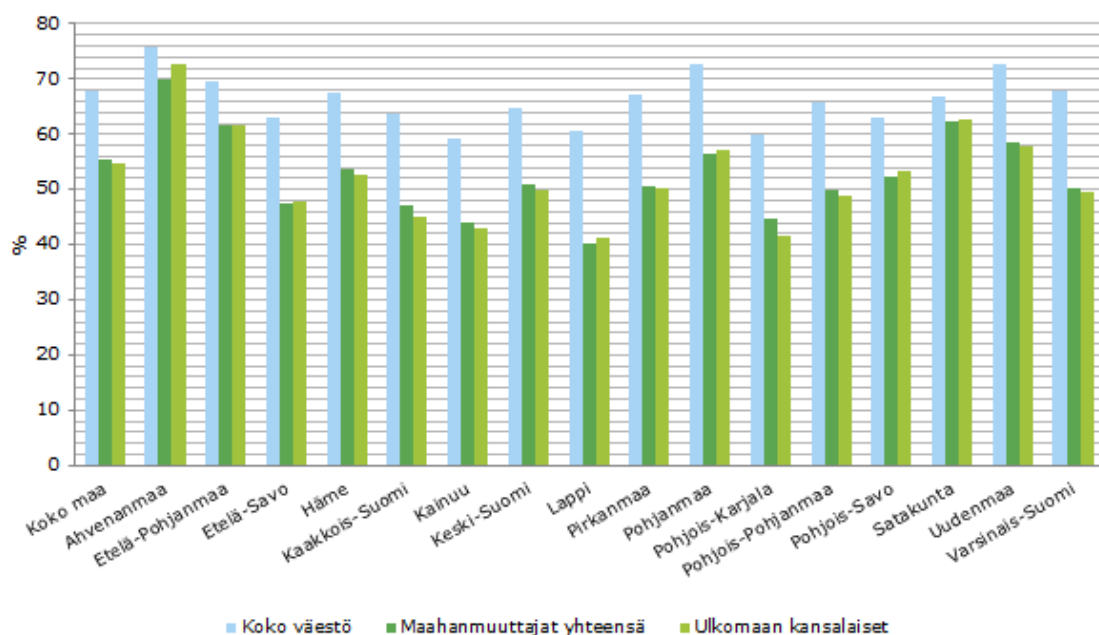
Kuva 35. Työllisyysaste verrattuna koko väestöön 2010 sukupuolen, maahanmuuttoajankohdan ja lähtöalueen mukaan. Lähde: Tilastokeskus, 2013.

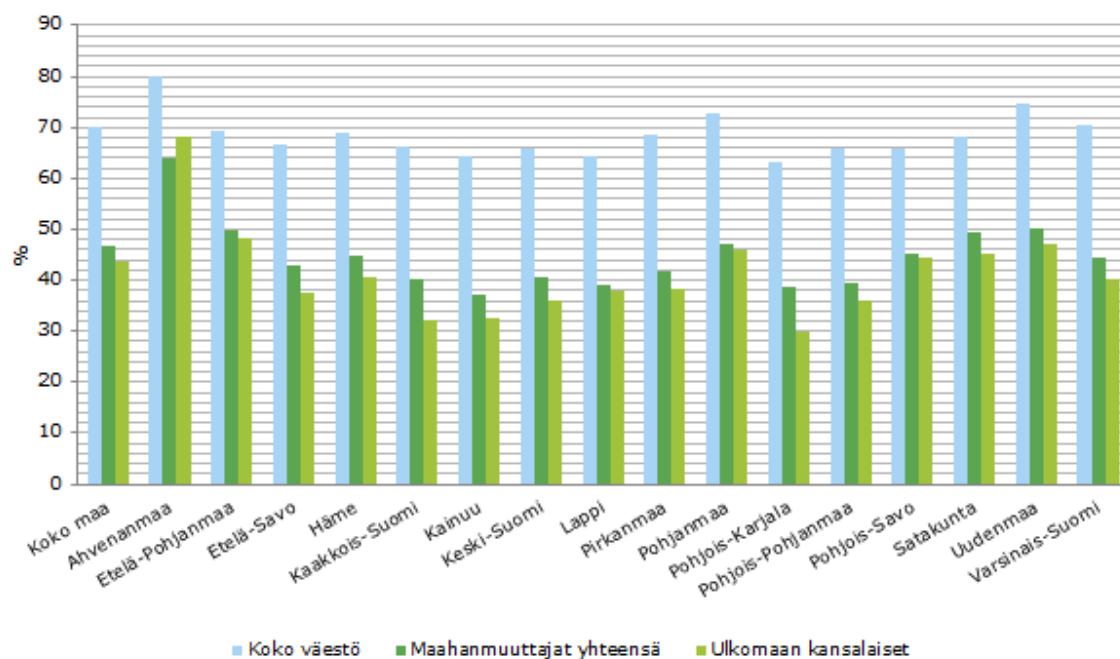
Kuva 36. Työllisyysaste vuonna 2010 ELY-alueittain. Lähde: Tilastokeskus, 2013. Huom! Katso lukumäärät liitteen 1 taulukosta 15.

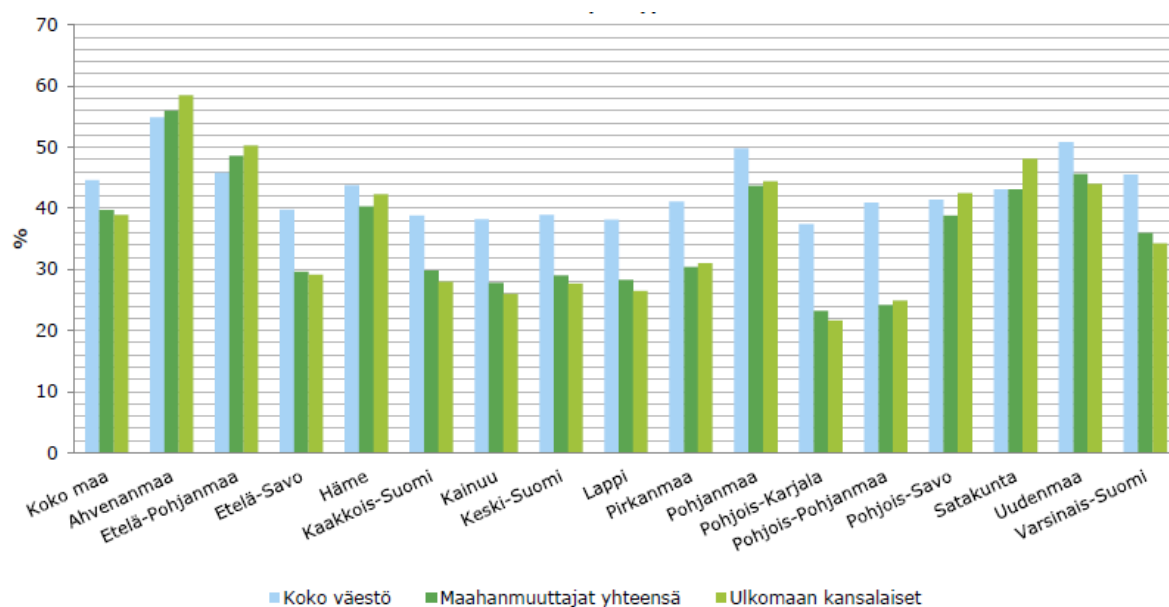
Kuva 37. Alle 25-vuotiaiden työllisyysaste vuonna 2010 ELY-alueittain. Lähde: Tilastokeskus, 2013. Huom! Katso lukumäärät liitteen 1 taulukosta 15.

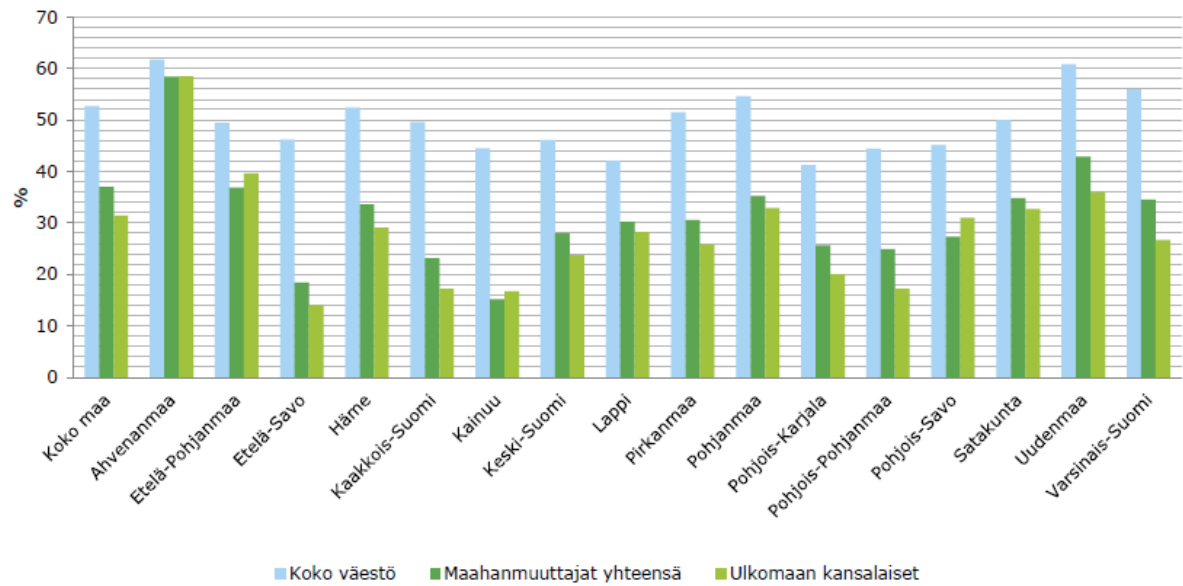
Kuva 38. Miesten työllisyysaste vuonna 2010 ELY-alueittain. Lähde: Tilastokeskus, 2013.

Kuva 39. Naisten työllisyysaste vuonna 2010 ELY-alueittain. Lähde: Tilastokeskus, 2013.

Kuva 40. Alle 25-vuotiaiden miesten työllisyysaste vuonna 2010 ELY-alueittain. Lähde: Tilastokeskus.

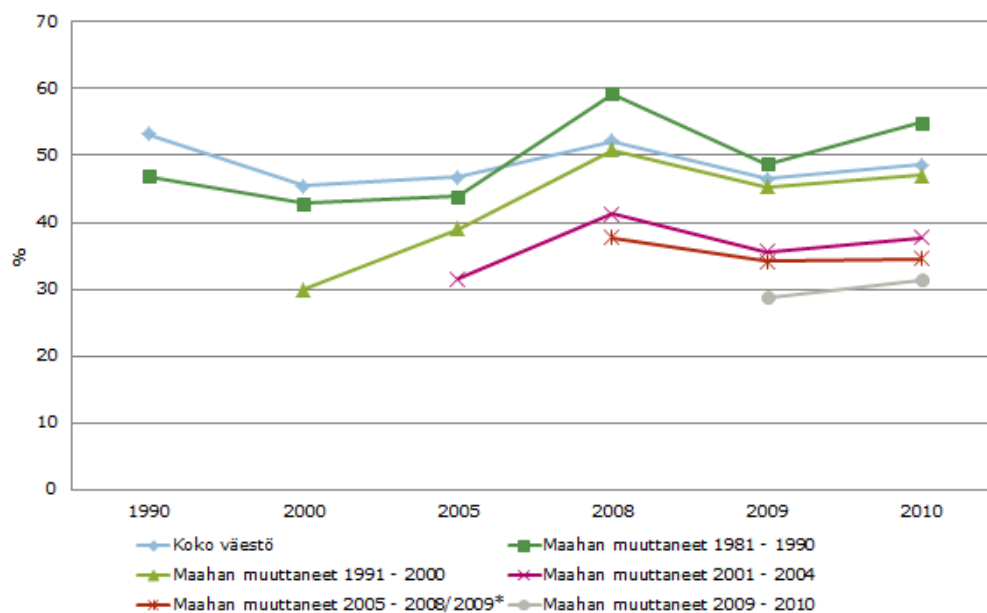

Kuva 41. Alle 25-vuotiaiden naisten työllisyysaste vuonna 2010 ELY-alueittain. Lähde: Tilastokeskus.

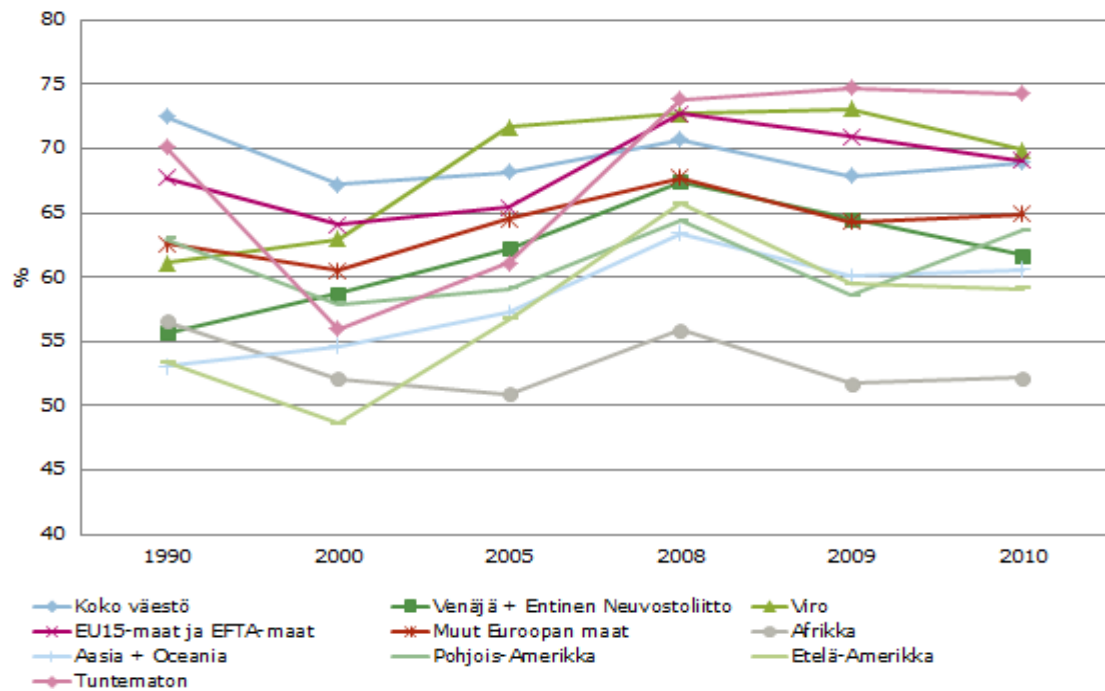
Liite 3. INDIKAATTORIIN 3 LIITTYVÄT LIITEKUVAT

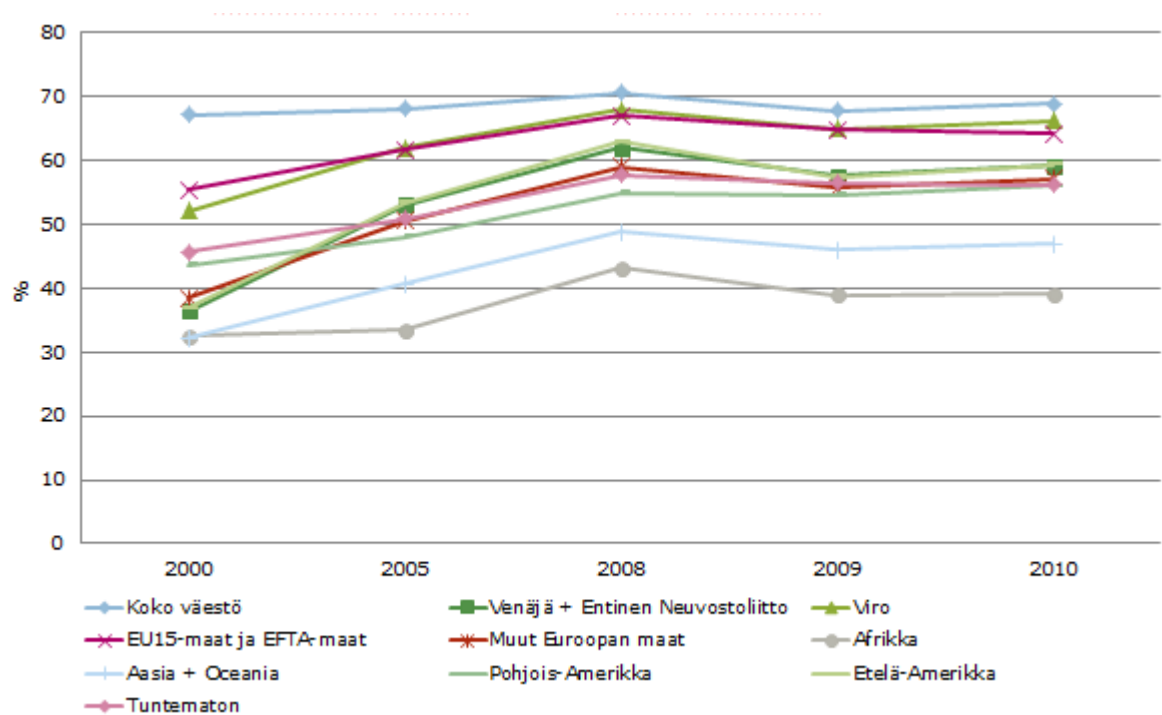
Kuva 42. Työllisyysasteen kehityksen seuranta 1990–2010 muuttoajankohdan ja sukupuolen mukaan tarkasteltuna. Lähde: Tilastokeskus, 2013. HUOMIOI kuvaa lukiessasi tarkasteltujen aikajaksojen pituuden erilaisuus toisiinsa nähden.

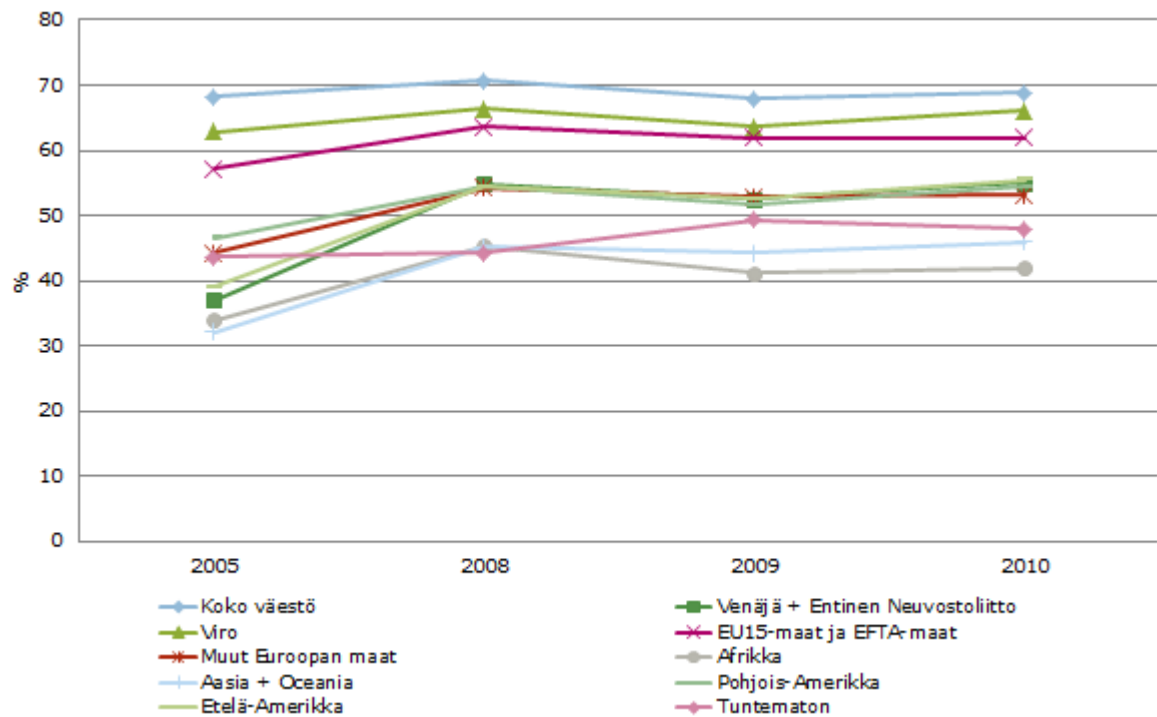
Kuva 43. Työllisyysasteen kehityksen seuranta 1990–2010, alle 25-vuotiaat. Lähde: Tilastokeskus, 2013. HUOMIOI kuvaa lukiessasi tarkasteltujen aikajaksojen pituuden erilaisuus toisiinsa nähden.

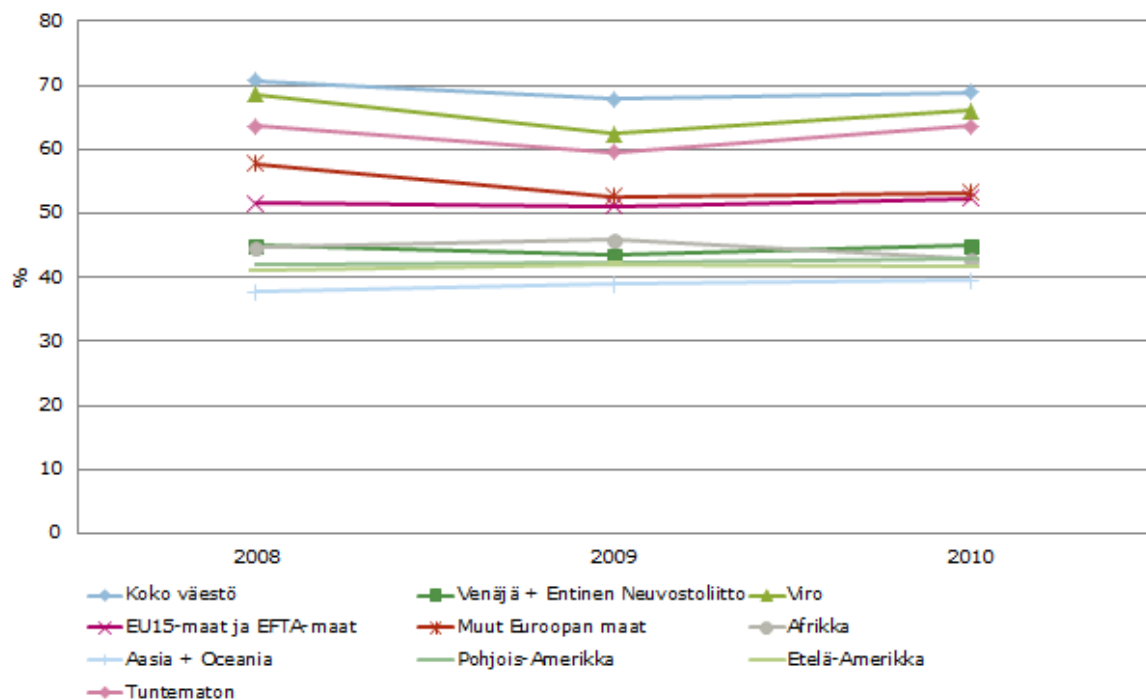
Kuva 44. Työllisyysasteen kehitys 1990–2010 lähtöalueen mukaan, maahan muuttaneet 1981–1990. Lähde: Tilastokeskus, 2013. HUOMIOI kuvaa lukiessasi tarkasteltujen aikajaksojen pituuden erilaisuus toisiinsa nähden.

Kuva 45. Työllisyysasteen kehitys 1990–2010 lähtöalueen mukaan, maahan muuttaneet 1991–2000. Lähde: Tilastokeskus, 2013. HUOMIOI kuvaa lukiessasi tarkasteltujen aikajaksojen pituuden erilaisuus toisiinsa nähden.

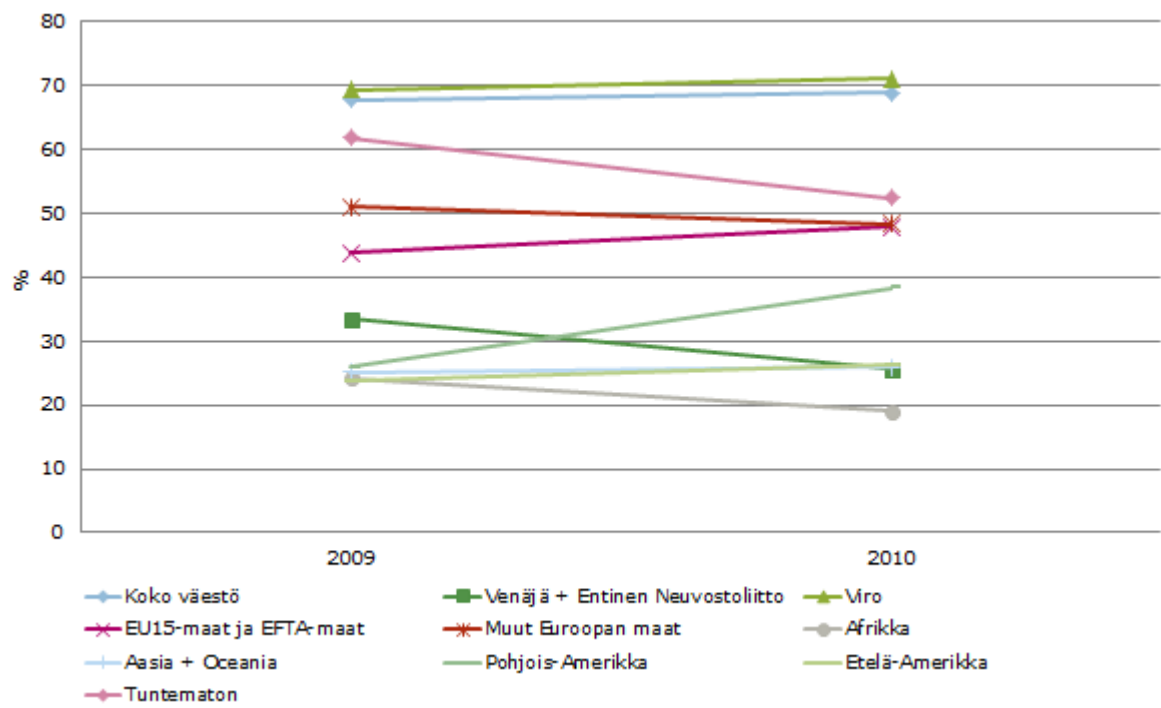
Kuva 46. Työllisyysasteen kehitys 1990–2010 lähtöalueen mukaan, maahan muuttaneet 2001–2004. Lähde: Tilastokeskus, 2013. HUOMIOI kuvaa lukiessasi tarkasteltujen aikajaksojen pituuden erilaisuus toisiinsa nähden.

RAMBOLL

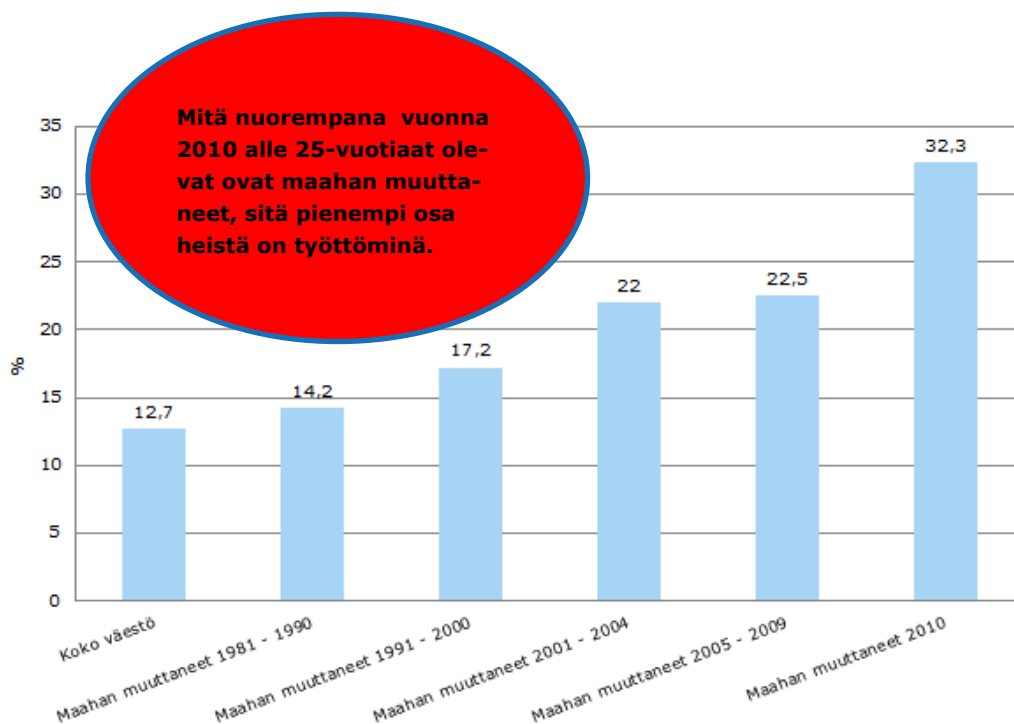
* Vuosien 2008 ja 2009 osalta tarkastellaan vuosina 2005 – 2009 maahan muuttaneita ja vuoden 2010 osalta vuonna 2005 – 2009 muuttaneita

Kuva 47. Työllisyysasteen kehitys 1990–2010 lähtöalueen mukaan, maahan muuttaneet 2005–2008/2009*. Lähde: Tilastokeskus, 2013.

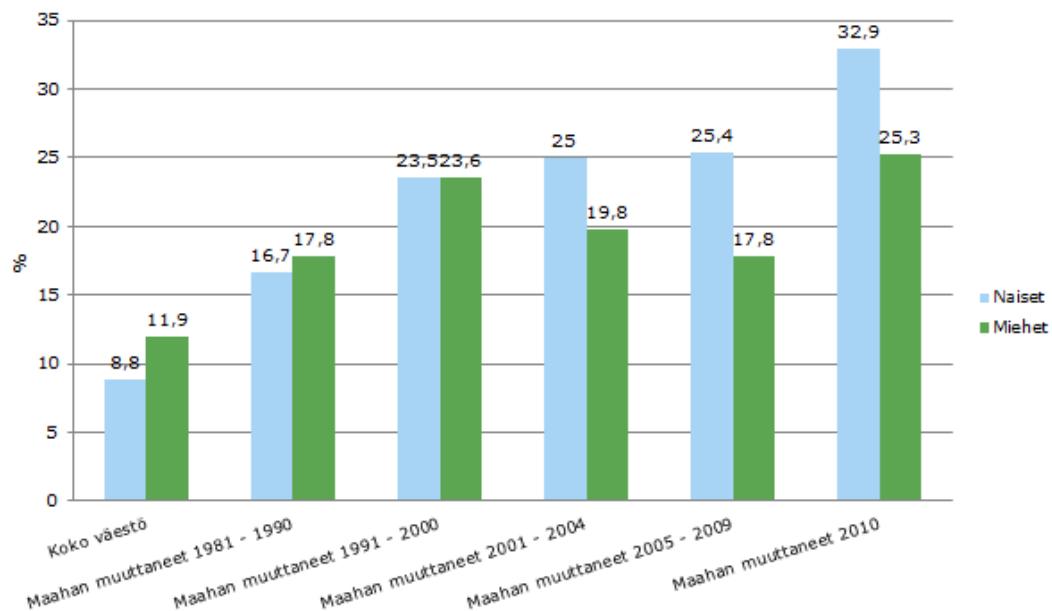

Kuva 48. Työllisyysaste 2009 ja 2010 samana vuonna maahan muuttaneilla. Lähde: Tilastokeskus, 2013.

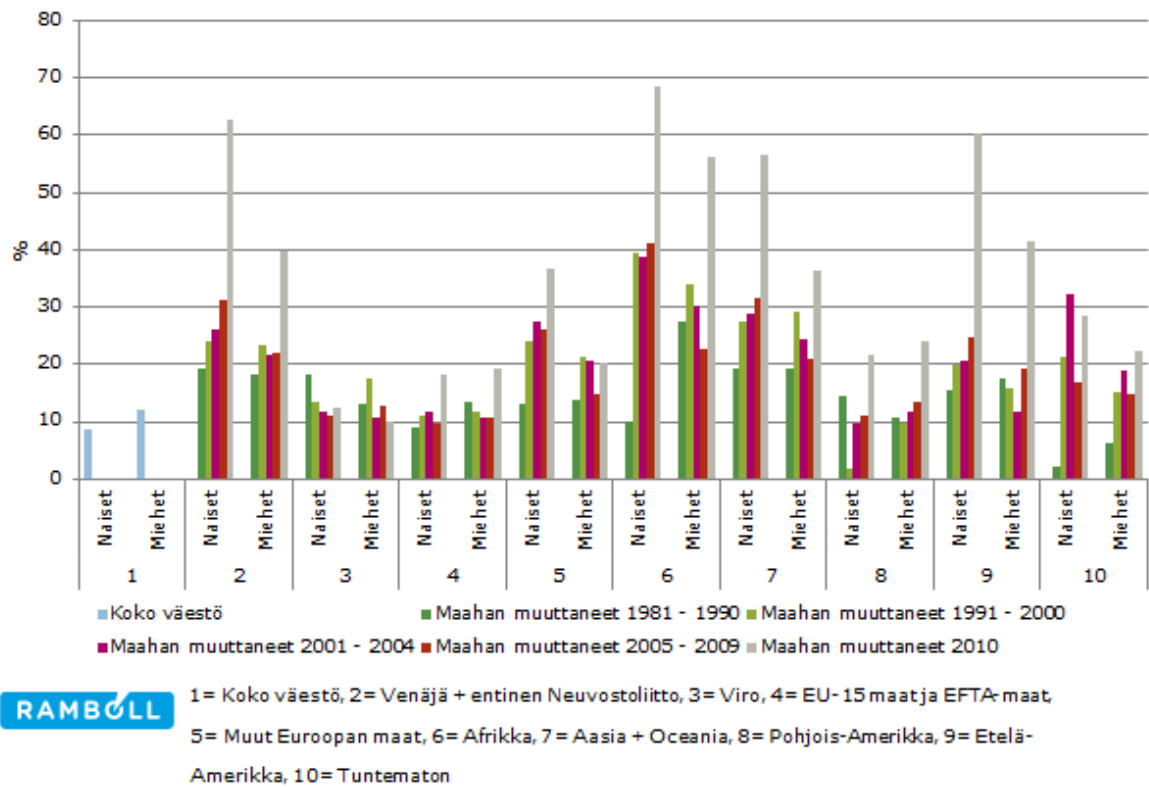
Liite 4. INDIKAATTORIIN 4 LIITTYVÄT LIITEKUVAT

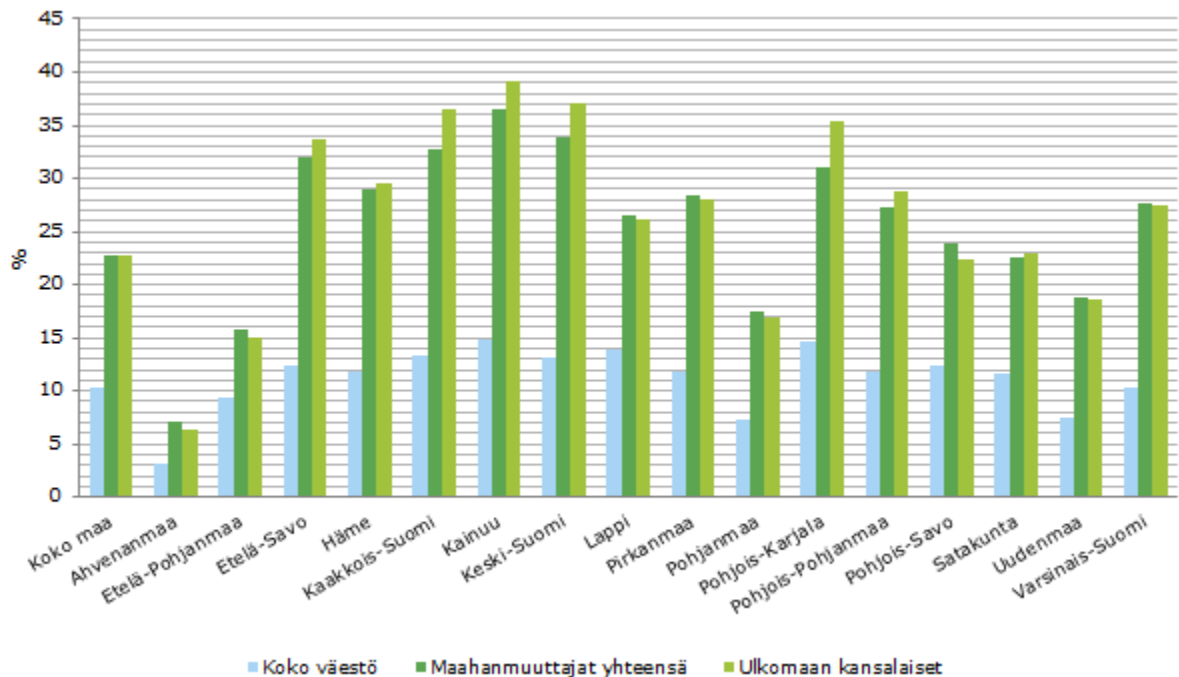
Kuva 49. Työttömyysaste verrattuna koko väestöön vuonna 2010, alle 25-vuotiaat. Lähde: Tilastokeskus 2013.

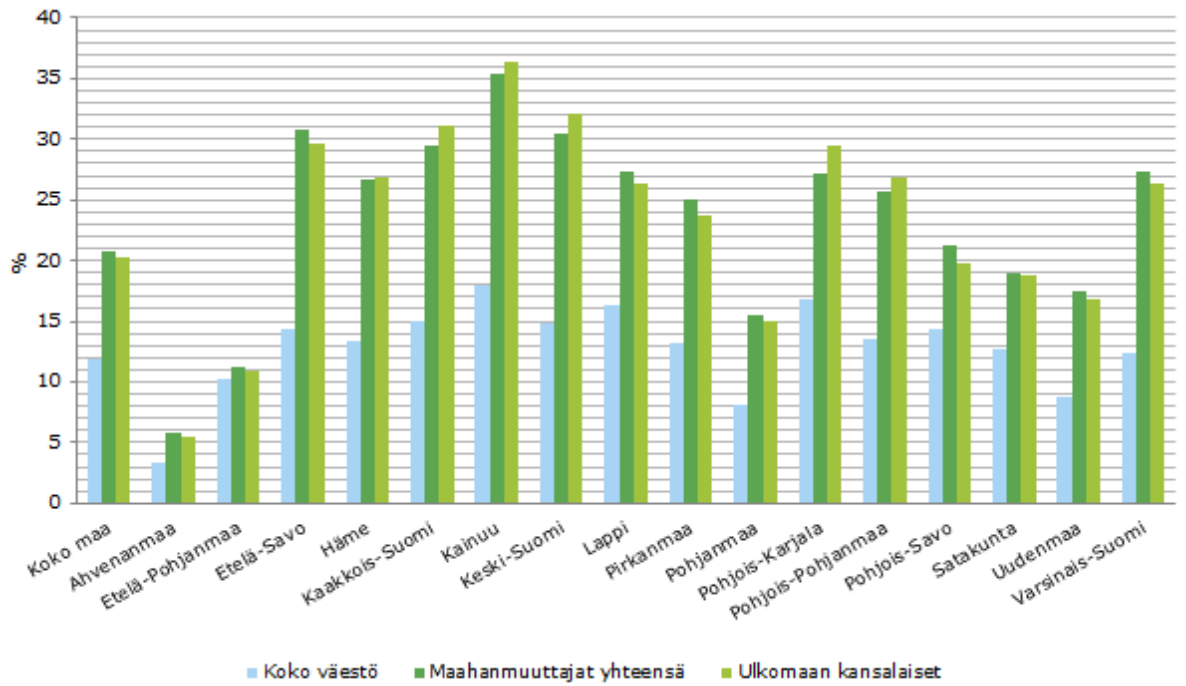
Kuva 50. Työttömyysaste verrattuna koko väestöön vuonna 2010 sukupuolen mukaan. Lähde: Tilastokeskus, 2013.

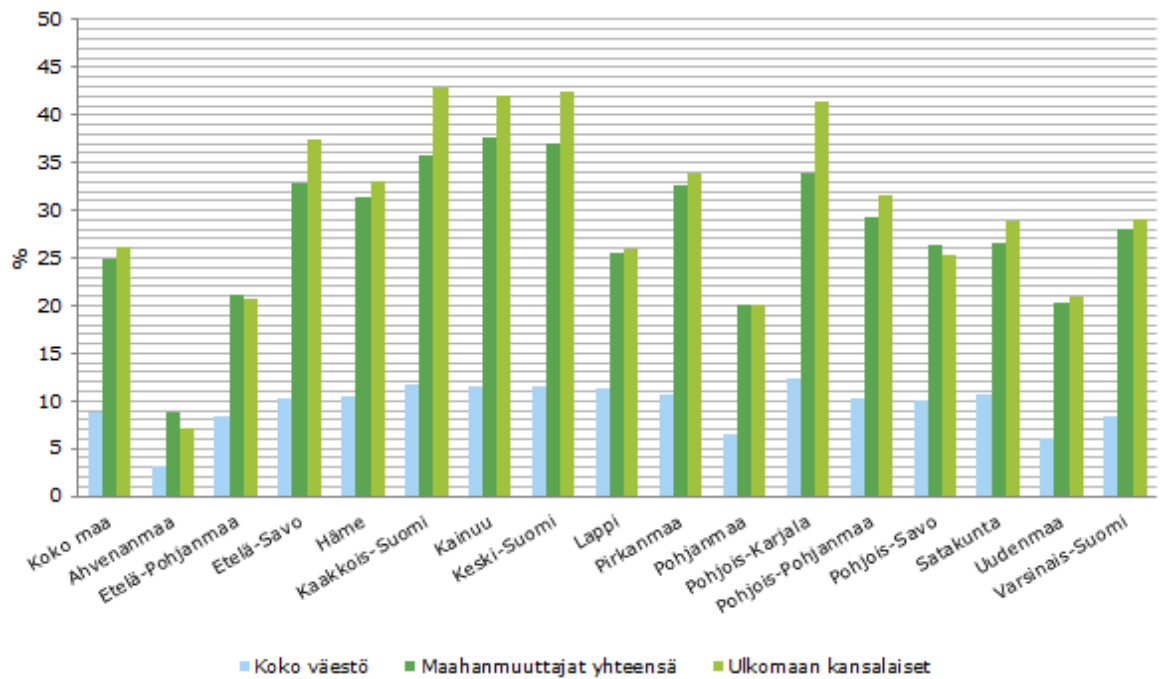
Kuva 51. Työttömyysaste verrattuna koko väestöön 2010 sukupuolen, maahanmuuttoajankohdan ja lähtöalueen mukaan. Lähde: Tilastokeskus, 2013.

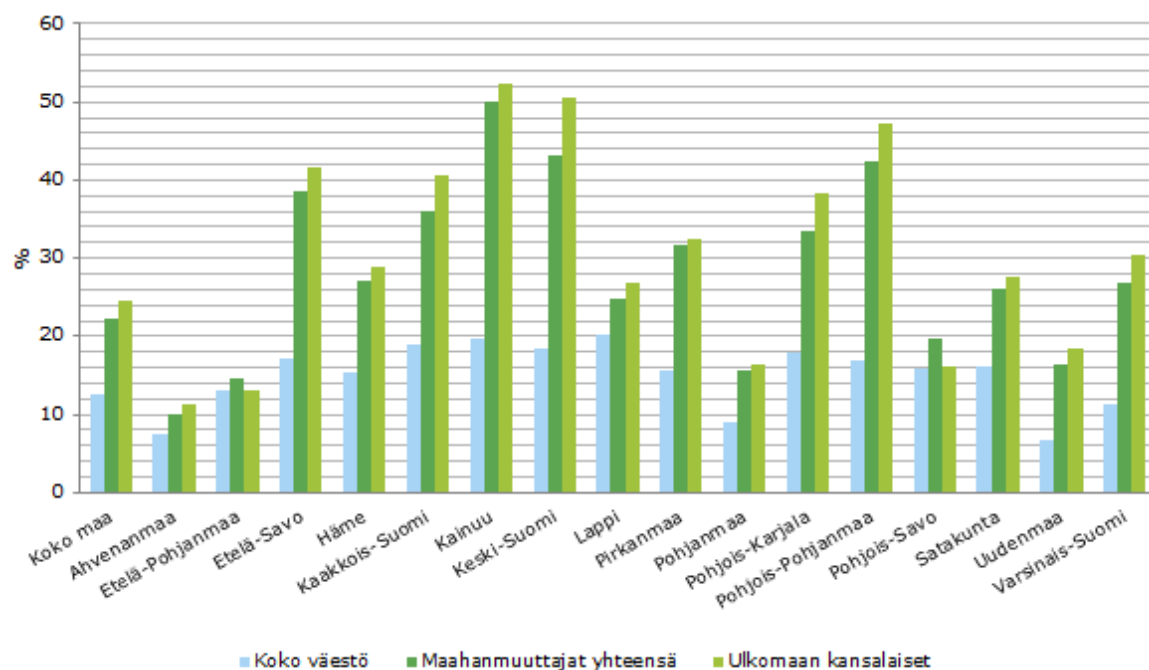
Kuva 52. Työttömyysaste vuonna 2010 ELY-alueittain. Lähde: Tilastokeskus, 2013. Huom! Katso lukumäärät liitteen 1 taulukosta 15.

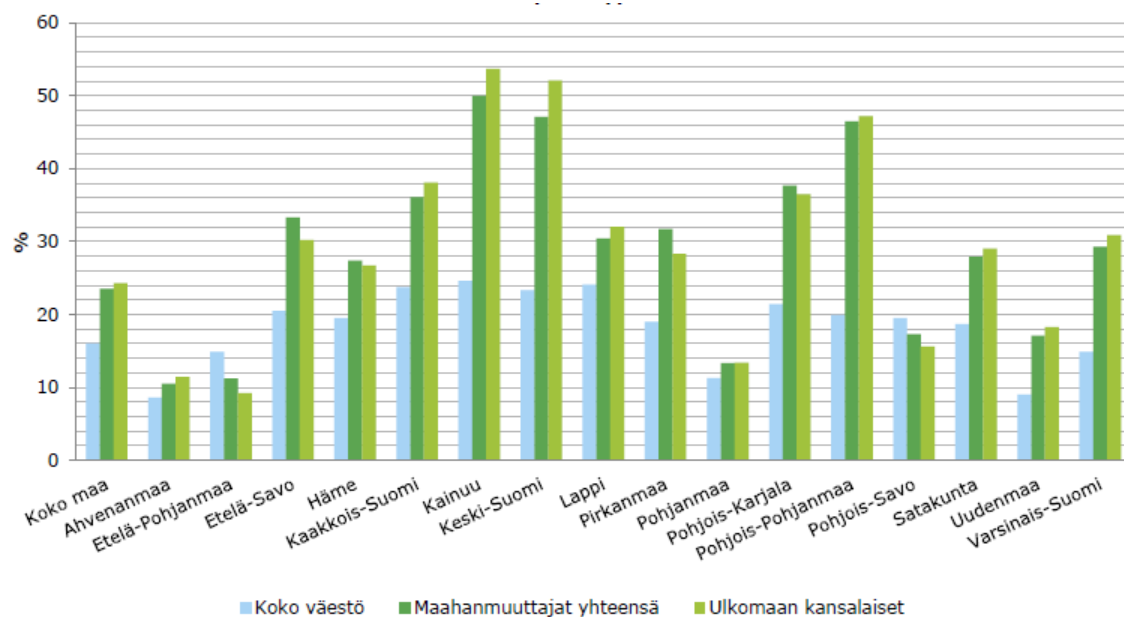
Kuva 53. Miesten työttömyysaste vuonna 2010 ELY-alueittain. Lähde: Tilastokeskus, 2013.

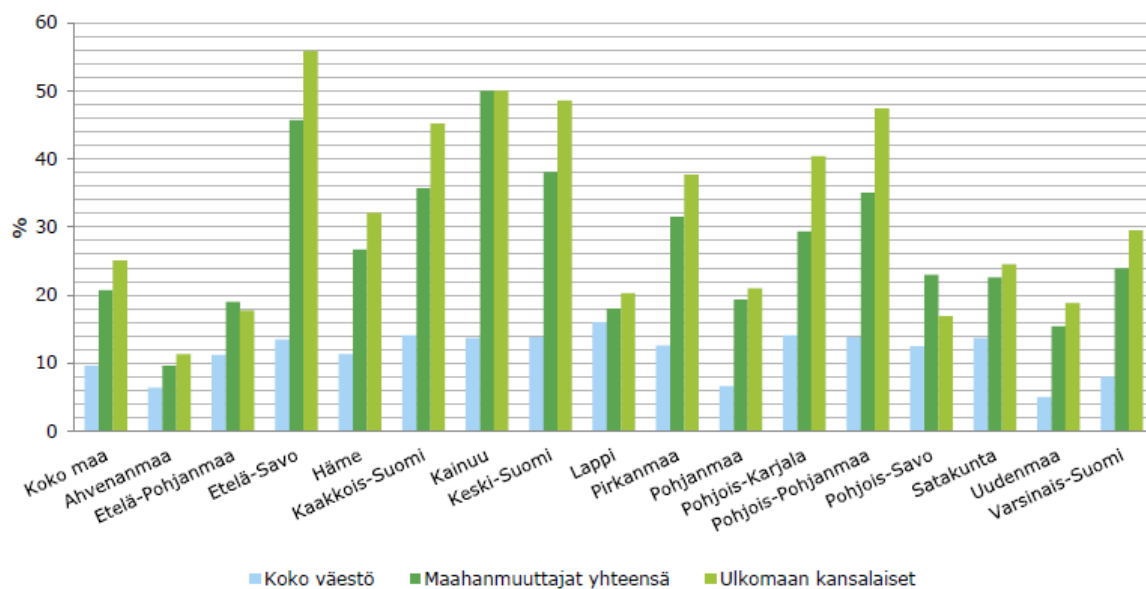
Kuva 54. Naisten työttömyysaste vuonna 2010 ELY-alueittain. Lähde: Tilastokeskus, 2013.

Kuva 55. Alle 25-vuotiaiden työttömyysaste vuonna 2010 ELY-alueittain. Lähde: Tilastokeskus, 2013. Huom! Katso lukumäärät liitteen 1 taulukosta 15.

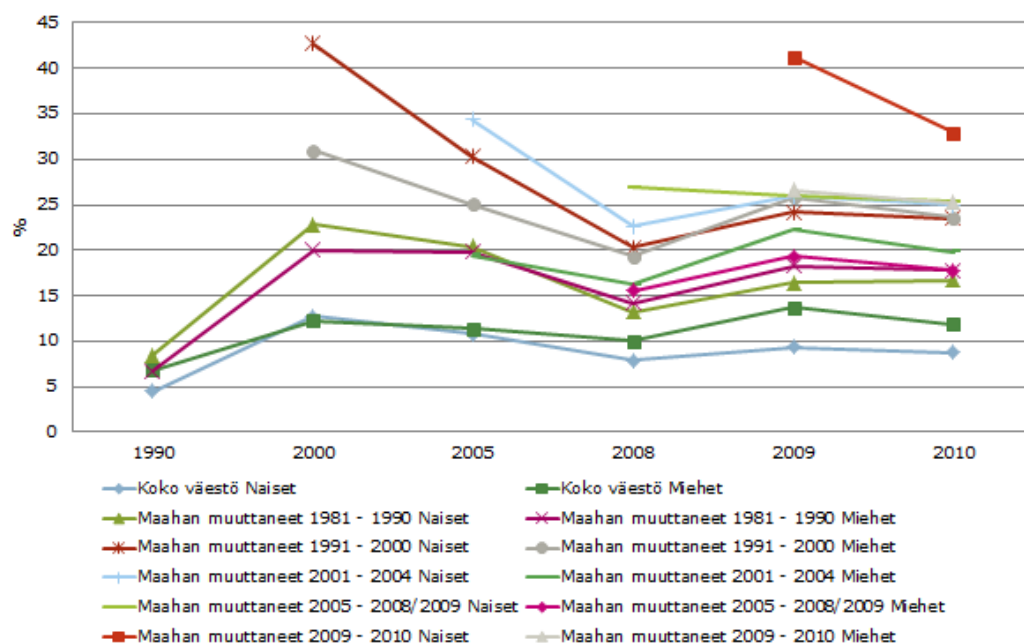

Kuva 56. Alle 25-vuotiaiden miesten työttömyysaste vuonna 2010 ELY-alueittain. Lähde: Tilastokeskus, 2013.

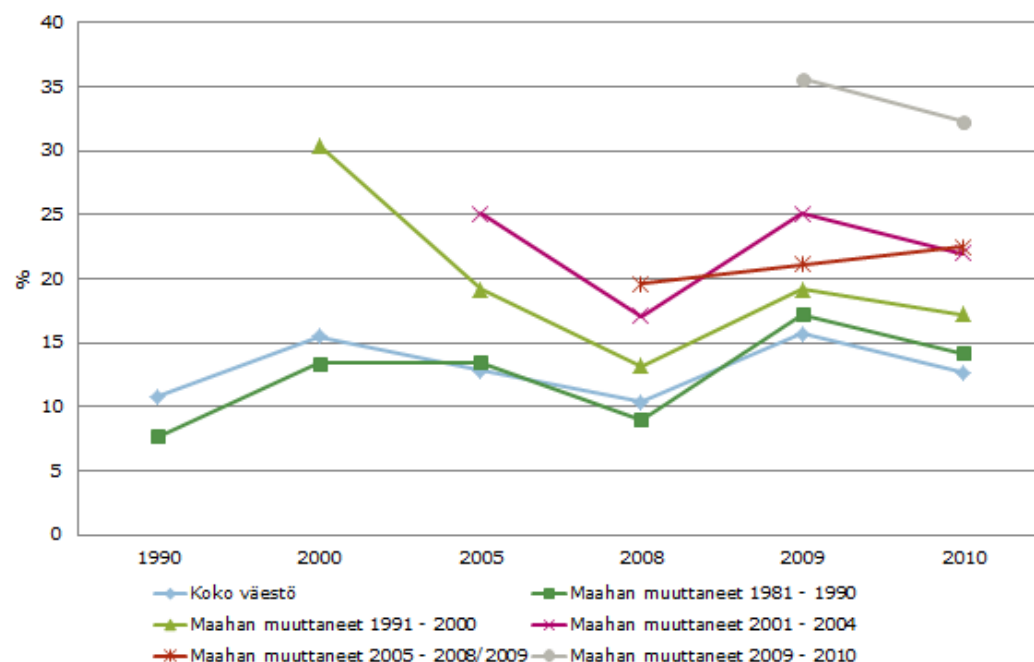

Kuva 57. Alle 25-vuotiaiden naisten työttömyysaste vuonna 2010 ELY-alueittain. Lähde: Tilastokeskus, 2013.

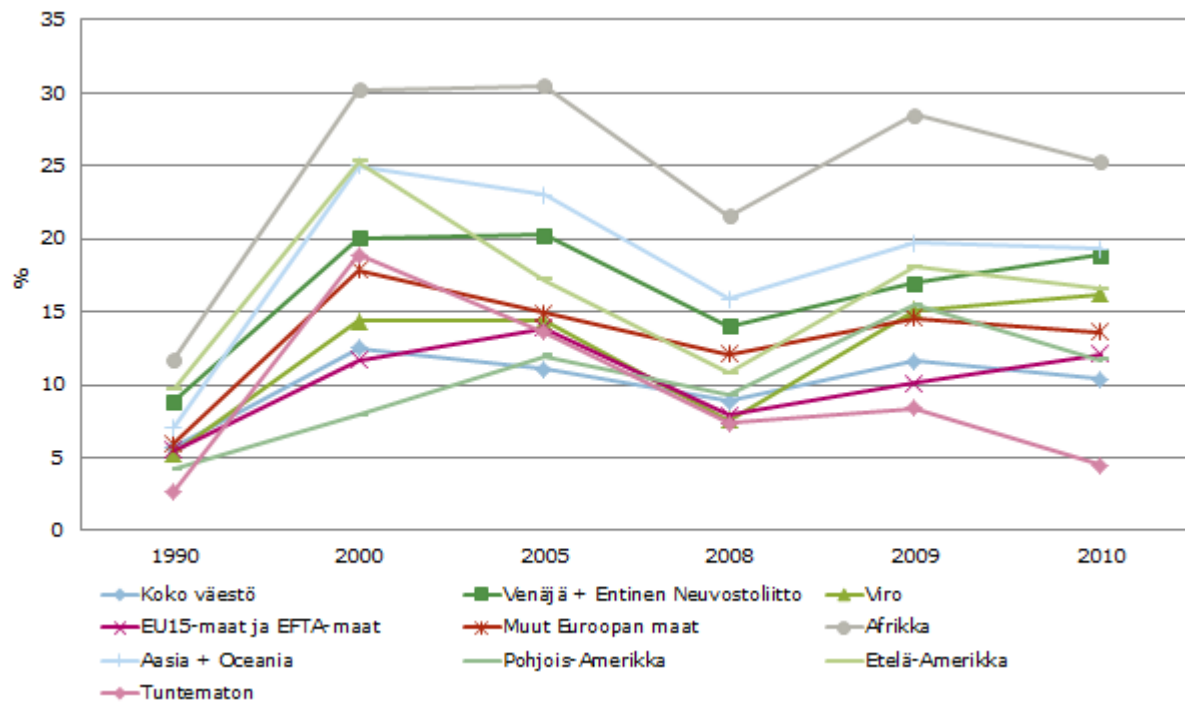
Liite 5. INDIKAATTORIIN 5 LIITTYVÄT LIITEKUVAT

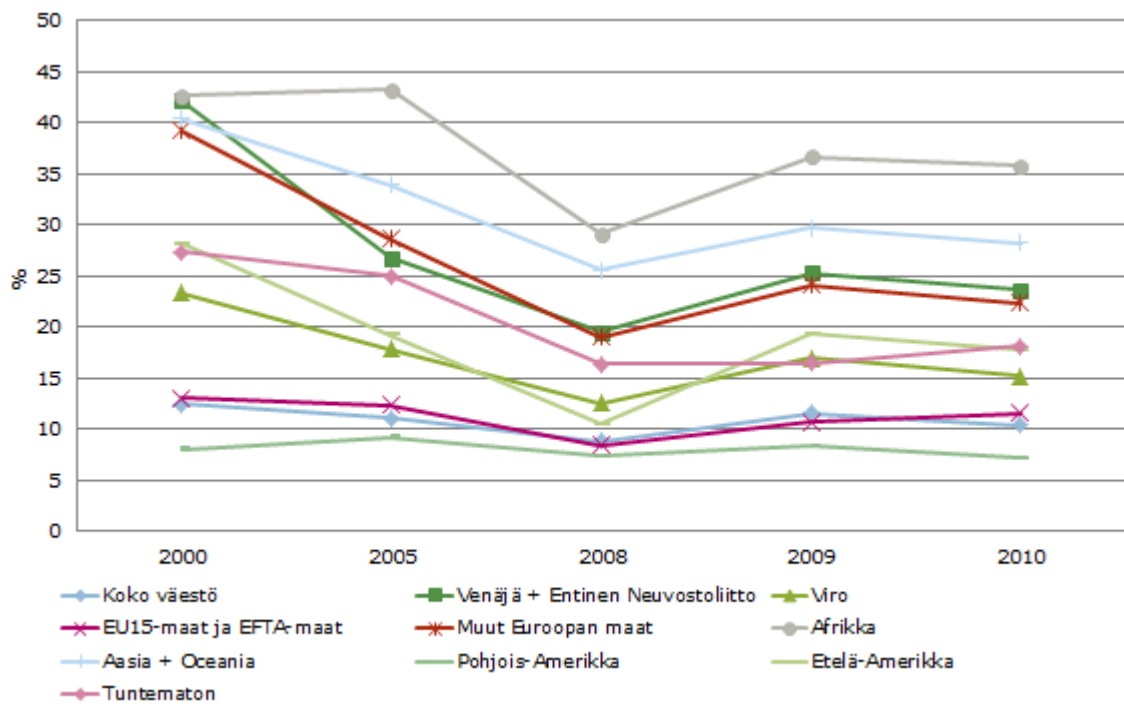
Kuva 58. Työttömyysasteen kehityksen seuranta 1990–2010 maahantuloryhmittäin ja sukupuolittain tarkasteltuna. Lähde: Tilastokeskus, 2013. HUOMIOI kuvaa lukiessasi tarkasteltujen aikajaksojen pituuden erilaisuus toisiinsa nähden.

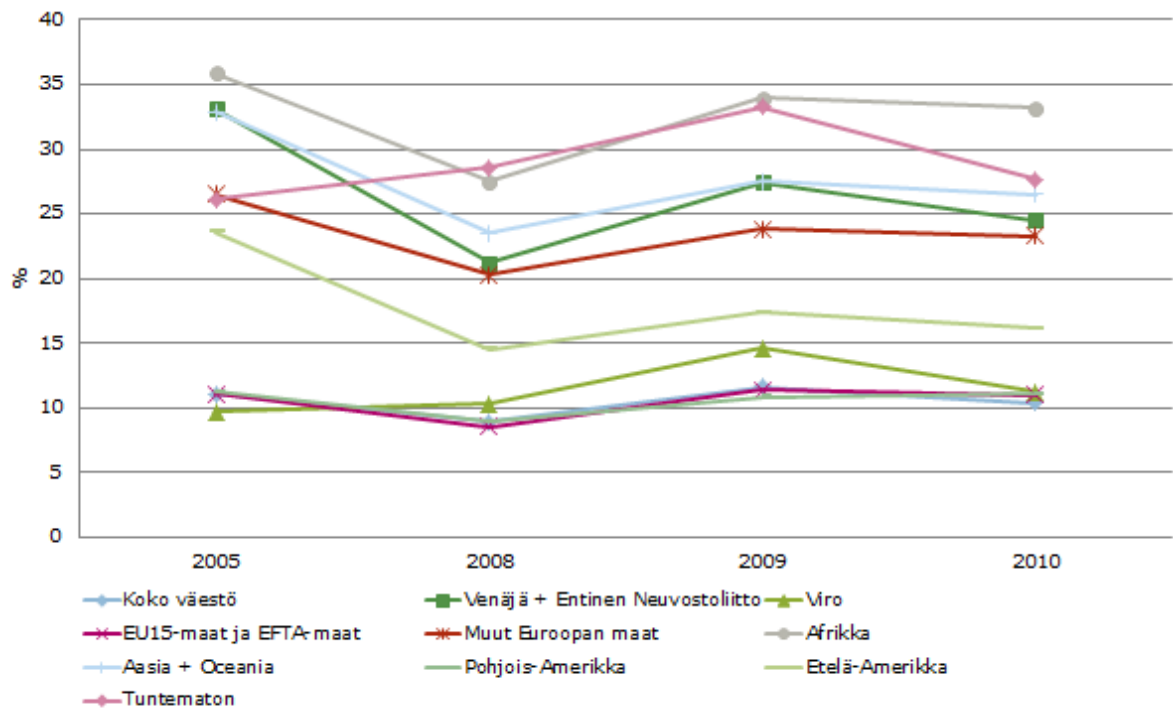
Kuva 59. Työttömyysasteen kehityksen seuranta 1990–2010, alle 25-vuotiaat. Lähde: Tilastokeskus, 2013. Huom! Katso lukumäärät liitteen 1 taulukoista 9–15. HUOMIOI kuvaa lukiessasi tarkasteltujen aikajaksojen pituuden erilaisuus toisiinsa nähden.

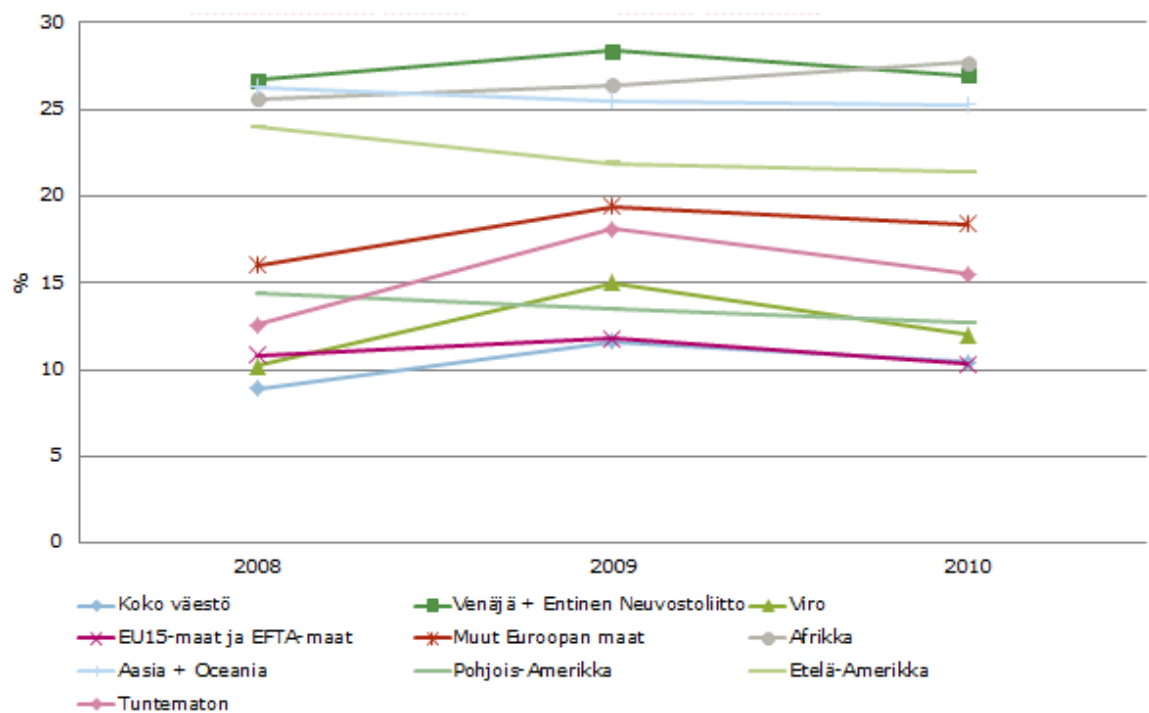
Kuva 60. Työttömyysasteen seuranta 1990–2010, maahan muuttaneet 1981–1990. Lähde: Tilastokeskus, 2013. HUOMIOI kuvaa lukiessasi tarkasteltujen aikajaksojen pituuden erilaisuus toisiinsa nähden.

Kuva 61. Työttömyysasteen seuranta 2000–2010, maahan muuttaneet 1991–2000. Lähde: Tilastokeskus, 2013. HUOMIOI kuvaa lukiessasi tarkasteltujen aikajaksojen pituuden erilaisuus toisiinsa nähden.

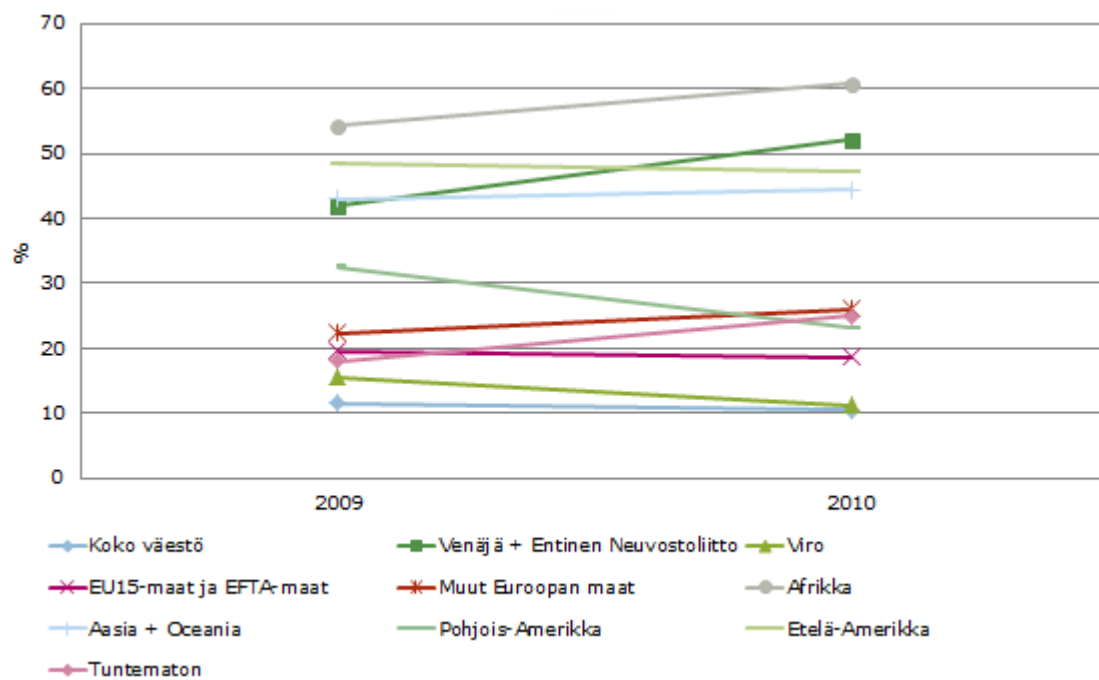
Kuva 62. Työttömyysasteen seuranta 2005–2010, maahan muuttaneet 2001–2004. Lähde: Tilastokeskus, 2013. HUOMIOI kuvaa lukiessasi tarkasteltujen aikajaksojen pituuden erilaisuus toisiinsa nähden.

RAMBOLL

* Vuosien 2008 ja 2009 osalta tarkastellaan vuosina 2005–2009 maahan muuttaneita ja vuoden 2010 osalta vuonna 2005–2009 muuttaneita

Kuva 63. Työttömyysasteen seuranta 2008–2009, maahan muuttaneet 2005–2008/2009. Lähde: Tilastokeskus, 2013.

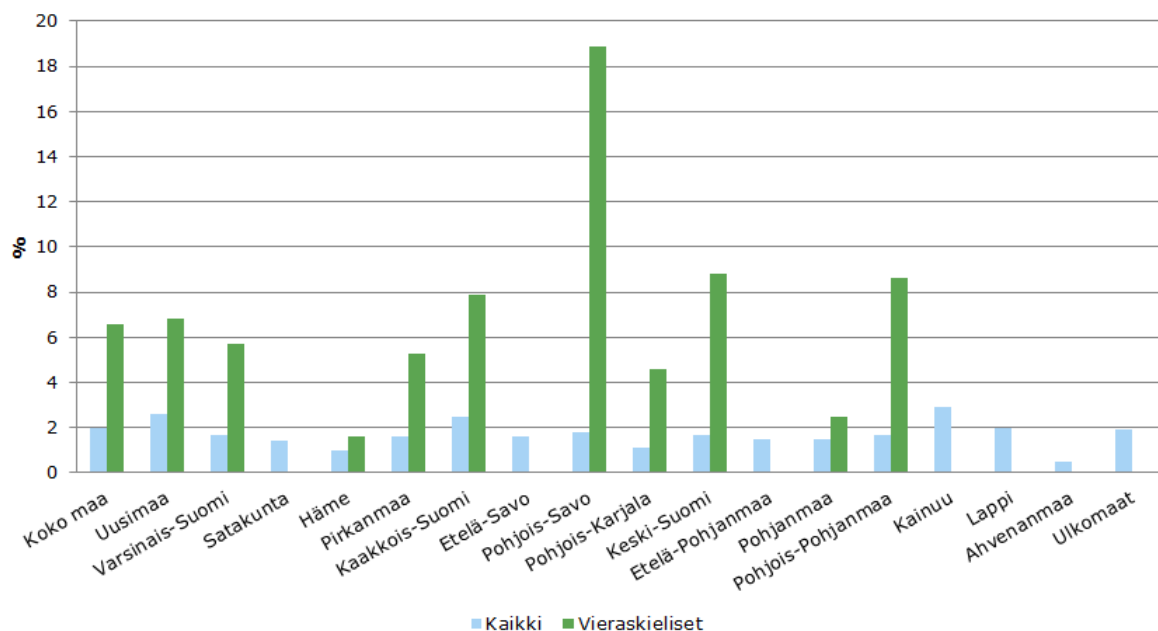

Kuva 64. Työttömyysasteen seuranta 2009 ja 2010 samana vuonna maahan muuttaneiden osalta. Lähde: Tilastokeskus, 2013.

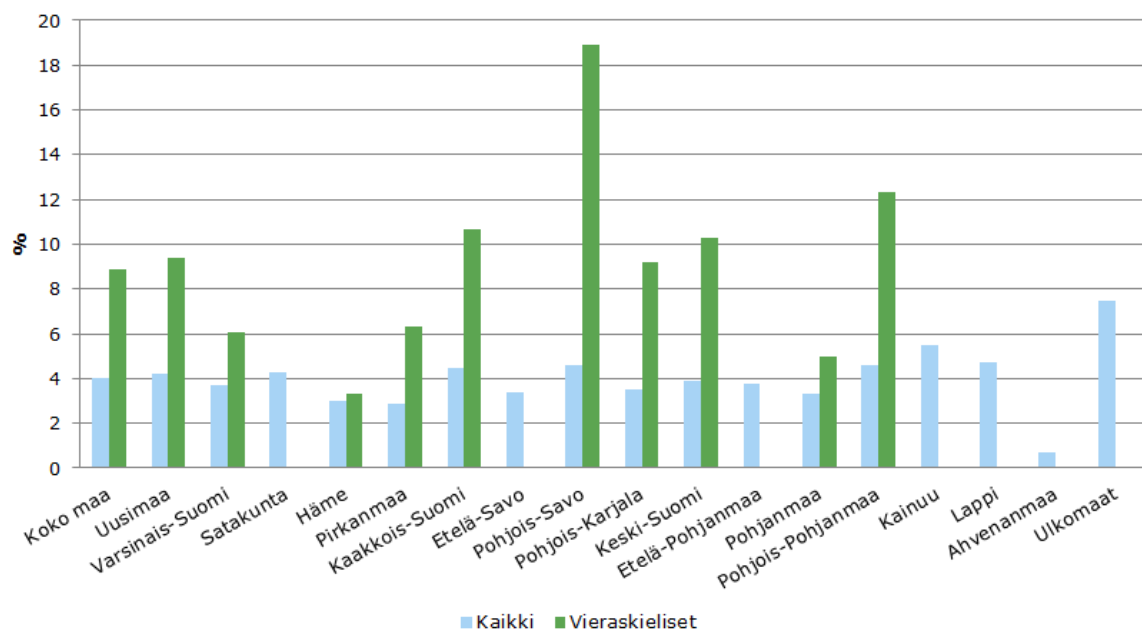
Liite 6. INDIKAATTORIIN 16 LIITTYVÄT LIITEKUVAT

Taulukko 16. Vieraskielisten toisen asteen koulutuksen opiskelijalukumäärät (N:t) 20.9.2009 ELY-alueittain (käytetty keskeyttäneiden ja lopettaneiden laskennassa). Lähde: Tilastokeskus, 2013.

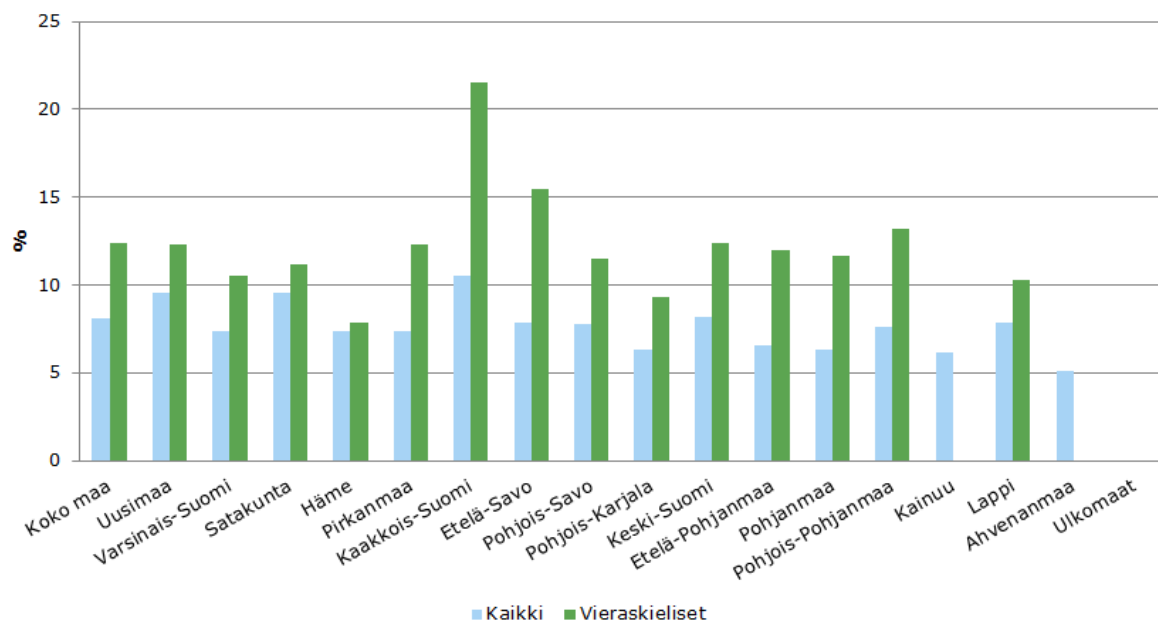
ELY-keskusalue	Lukiokoulutus	Ammatillinen koulutus
Uusimaa	1436	2180
Varsinais-Suomi	244	477
Satakunta	30	98
Häme	122	242
Pirkanmaa	206	301
Kaakkois-Suomi	140	344
Etelä-Savo	42	110
Pohjois-Savo	53	113
Pohjois-Karjala	65	151
Keski-Suomi	68	169
Etelä-Pohjanmaa	29	233
Pohjanmaa	80	315
Pohjois-Pohjanmaa	81	234
Kainuu	36	34
Lappi ja Ahvenanmaa	27	162
YHTEENSÄ	2660	5163

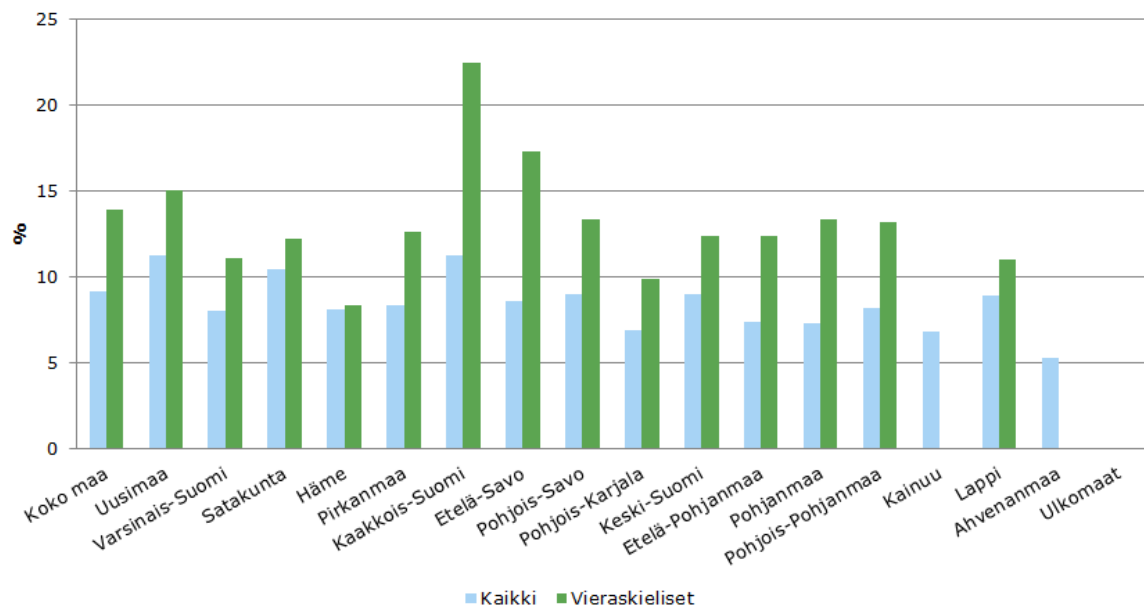
Kuva 65. Lopetti tutkintoon johtavan koulutuksen kokonaan vuonna 2010/2011, LUKIO. Lähde: Tilastokeskus, 2013.

Kuva 66. Keskeytti koulutussektorin koulutuksen kokonaan vuonna 2010/2011, LUKIO. Lähde: Tilastokeskus, 2013.

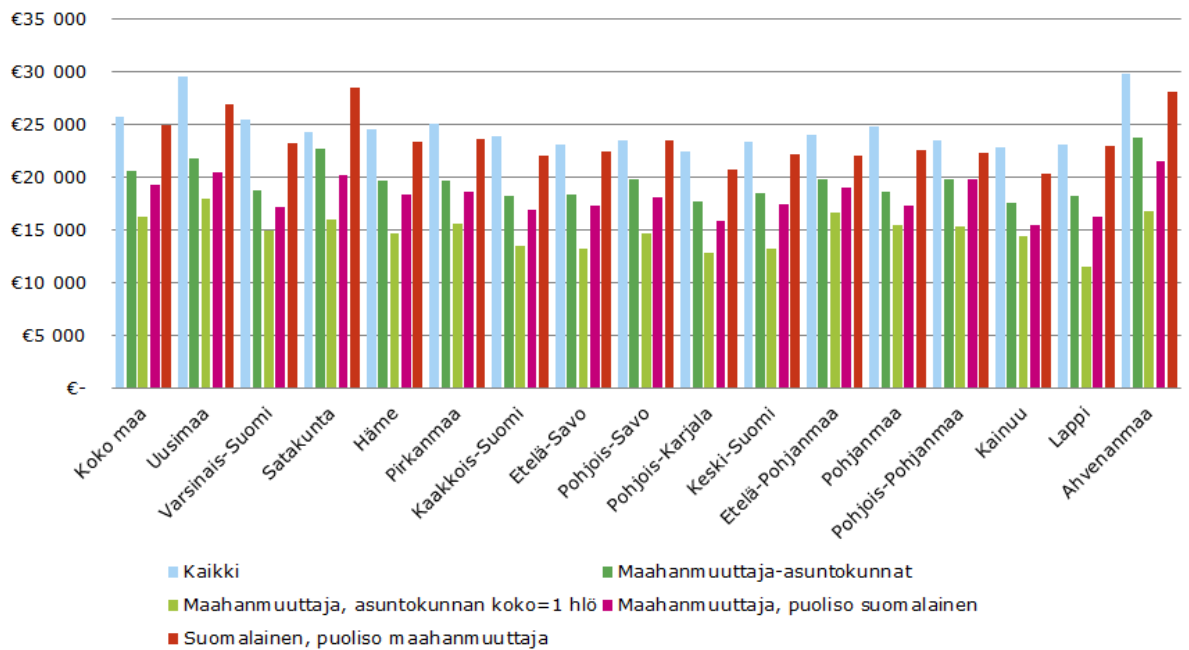

Kuva 67. Lopetti tutkintoon johtavan koulutuksen kokonaan vuonna 2010/2011, AMMATILLINEN KOULUTUS. Lähde: Tilastokeskus, 2013.

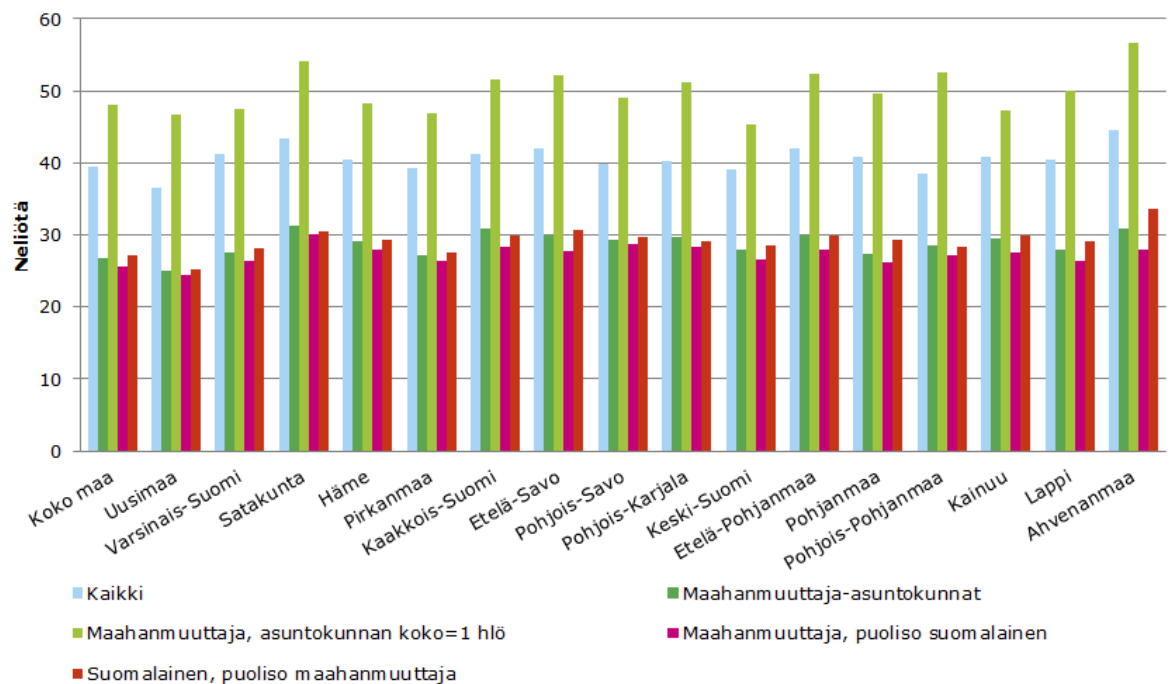

Kuva 68. Keskeytti koulutussektorin koulutuksen kokonaan vuonna 2010/2011, AMMATILLINEN KOULUTUS. Lähde: Tilastokeskus, 2013.

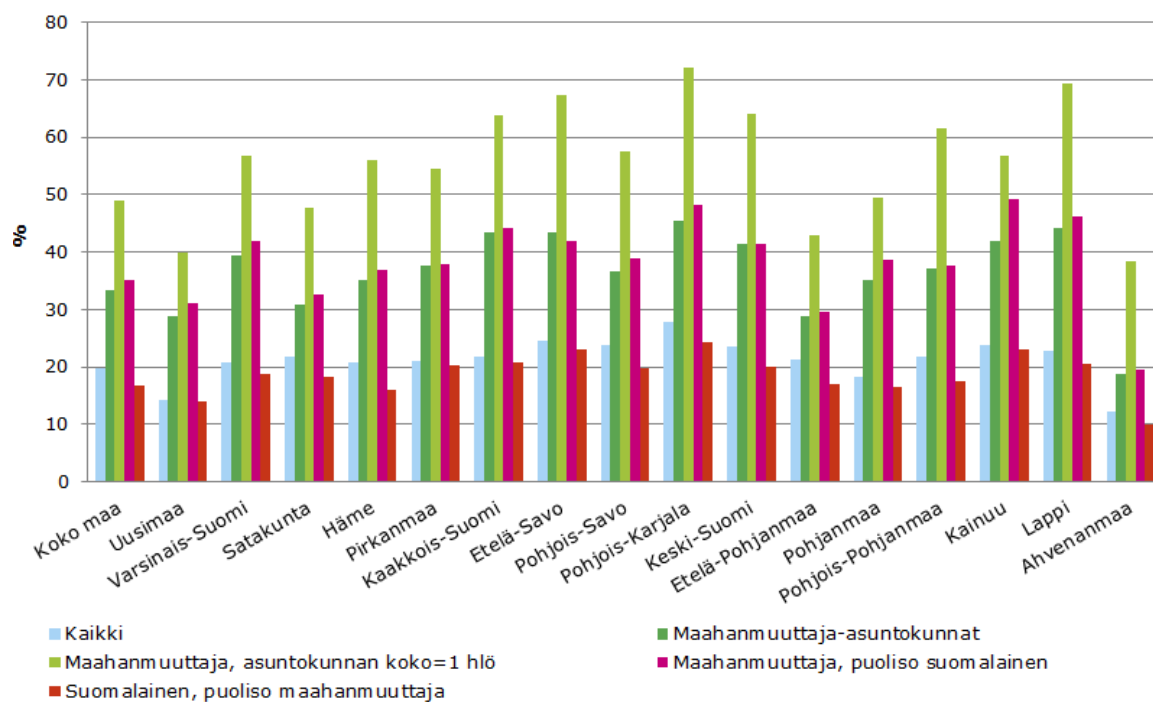
Liite 7. INDIKAATTOREIHIN 17 - 18 LIITTYVÄT LIITEKUVAT

Kuva 69. Käytettävissä oleva ekvivalentti rahatulo vuonna 2011 ELY-alueittain. Lähde: Tilastokeskus, 2013.

Kuva 70. Neliötä asunnossa, vuonna 2011. Lähde: Tilastokeskus, 2013.

Kuva 71. Pienituloisuusaste vuonna 2011. Lähde: Tilastokeskus, 2013.